

(049.3) STI. 8TY: 73/76; 72: 7.05: 62: (492)
(060.51) "1997/2000"

Een cultuur van verandering
Advies Cultuurnota 1997-2000

Beeldende kunst, Bouwkunst en Vormgeving

Boekmanstichting • Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

Een cultuur van verandering *Advies Cultuurnota 1997-2000*
bestaat uit 15 afzonderlijke delen:

Algemeen

- 1 Beeldende Kunst, Bouwkunst en Vormgeving
- 2 Musea
- 3 Monumenten en Archeologie
- 4 Archieven
- 5 Letteren
- 6 Bibliotheken
- 7 Media
- 8 Film
- 9 Theater
- 10 Muziek en Muziektheater
- 11 Dans
- 12 Amateurkunst en Kunsteducatie
- 13 Festivals
- 14 Bovensectoraal

Het algemene deel bevat een lijst met alle aanvragers per sector met daarin naam van de instelling en advies: +/- ± / o. Deze codering vindt u ook terug boven elk instellingsadvies.

Het financiële kader onder aan elk instellingsadvies is gebaseerd op door het Ministerie van OCenW verstrekte cijfers.

Verklaring:

- + subsidie verhogen
- subsidie verlagen
- ± globaal huidige subsidie continueren
- o verzoek afwijzen / subsidie beëindigen

Indien een subsidie-advies niet van toepassing is, zal er geen teken zichtbaar zijn.

De tekst van Een cultuur van verandering is ook te vinden op internet:
<http://www.sdu.nl/overheid/cultuur>

Inhoud

Inleiding 5

Beeldende kunst en vormgeving: Fondsen

Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst 14

Mondriaan Stichting 19

Materiaalfonds voor Beeldende Kunst en Vormgeving 24

Nederlands Foto Instituut 26

Beeldende kunst en vormgeving: Instituten

Vormgevingsinstituut 29

Beeldende kunst en vormgeving: Werkplaatsen

Rijksakademie van Beeldende Kunsten 33

de Ateliers 35

Jan van Eyck Akademie 37

Europees Keramisch Werkcentrum 39

Europees Kunsten Centrum (EKC) 41

Beeldende kunst: Presentatie/nieuwe media

De Appel 42

Witte de With 44

Montevideo/TBA 46

V2-Organisatie 48

World Wide Video Festival 50

Beeldende kunst: Kunstenaarsinitiatieven

Lokaal 01 52

Haags Centrum voor Actuele Kunst (HCAK) 54

Het Apollohuis 56

Conclusie 57

De Fabriek 58

Kunstvereniging Diepenheim 60

Beeldende kunst en vormgeving: Overige aanvragen

Federatie Kunstuitleen 62

Gate Foundation 64

Het van Doesburghuis 66

Informatiecentrum voor internationale activiteiten BK 67

EXEDRA 69

FIDIAS 70

Bouwkunst

Nederlands Archief Grafisch Ontwerpers 72

Designprijs Rotterdam 74

Nederlands Architectuurinstituut 77

Stimuleringsfonds voor Architectuur 81

Berlage Instituut 84

Architectuur Lokaal	87
European Nederland	89
Inleiding	89
Archiprix	91
Praktijkopleidingen Architectuur en Stedebouw (PAS)	93
ABC Haarlem	95
ArchiCenter Rotterdam	96
Archivisie	98
Stichting Emmasingel; De Witte Dame	99
Ned. Instituut voor Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting	100

Inleiding

Beeldende kunsten

Tijdens deze cultuurnotaperiode is met de oprichting van de Mondriaan Stichting en het Foto Instituut, alsook de introductie van basisstipendia verder gebouwd aan de infrastructuur en de subsidie-instrumentarium op het gebied van de beeldende kunsten. Enkele instellingen zoals de Rijksakademie van Beeldende Kunsten en de Ateliers kregen nieuwe behuizingen. Voor de komende jaren is op het gebied van de beeldende kunsten verdere verdieping en versterking van aanwezige potenties en kwaliteit nodig; investeren vooral in de diepte en niet zozeer in de breedte. De belangrijkste aandachtspunten zijn: educatie (en in bredere zin verbetering van de communicatie met publieksgroepen), versterking van internationale uitwisseling, stimulering van de inbreng van kunstenaars en ontwerpers bij de ontwikkelingen op het terrein van de nieuwe mediatechnologie en aandacht voor theorievorming en kunstkritiek. Meer algemeen is verruiming van de markt en stimulering van de rol van de lagere overheden wenselijk.

Het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst (Fonds BKBV) continueert zijn beleid. De voorstellen voor aanscherping en versterking vinden een positieve weerklank. Bedoeld worden met name verruiming van het budget voor vormgeving, verhoging van de bedragen van de werkbeurzen BK en een subsidiemogelijkheid voor beschouwers. De Raad is van mening dat individuele subsidies en basisstipendia als aparte instrumenten naast elkaar dienen te blijven bestaan.

De accenten die de Mondriaan Stichting de komende jaren wil leggen worden grotendeels door de Raad ondersteund: publieksbereik en educatie, stimuleren van de markt, internationalisering. Aan de gewenste budgetverhoging voor museale aankopen moderne kunst wordt een lagere prioriteit toegekend; overigens moet ook gedacht worden aan middelen voor aankopen door andere dan kunstmusea. Versterking van de internationale coördinatietaak is nodig, waarbij uitgegaan wordt van goede afstemming met internationaal opererende BK-instellingen en hun netwerken. In dit verband is ook een betere invulling van de informatiefunctie en samenwerking met het Fonds BKVB nodig. Daaronder valt ondermeer nadere afstemming op het gebied van de verschillende werk- en verblijfsmogelijkheden voor kunstenaars in het buitenland.

Het Materiaalfonds geeft blijk van een actievere opstelling t.a.v. het bereik van de doelgroepen. Het is een goede zaak dat er meer kunstenaars en ook ontwerpers geattendeerd zullen worden op de mogelijkheden die dit fonds biedt. Het beschikbare werkkapitaal zal effectiever moeten worden ingezet.

Het Nederlands Foto Instituut biedt in potentie een verrijking voor de culturele infrastructuur, maar deze instelling heeft zich nog niet voldoende weten te manifesteren en profileren. Voor een daadwerkelijke verbetering van het functioneren moet er qua financiën, organisatie, inhoudelijke visie en beleidsvoering het nodige worden bijgesteld.

Voor aanvullende opleiding van (jonge) kunstenaars moeten de Rijksakademie van beeldende kunsten, het Europees Keramisch Werkcentrum (EKWC), de Ateliers en de Jan van Eyck Akademie hun beleid kunnen voortzetten. Deze vier werkplaatsen hebben elk een waardevol profiel, een eigen functie en zij spelen op het gebied van internationalisering een belangrijke rol. Het EKWC neemt een wat aparte plaats in, omdat sprake is van een specifiek medium, een korte projectperiode en omdat deze werkplaats zich richt op kunstenaars die al verder in hun ontwikkeling zijn. De Ateliers onderscheiden zich door een werkklimaat dat een grote mate van concentratie en een intensieve begeleiding kent. De Jan van Eyck Akademie zal zich verder ontwikkelen als theoretisch georiënteerde werkplaats, waarbij voldoende inbedding in en aansluiting met de Nederlandse situatie van belang is. De Rijksakademie zal worden verzelfstandigd; de instelling bouwt gestaag verder aan het vergroten van de internationale bekendheid.

Voor alle werkplaatsen is een adequate en onderling gelijkwaardige beurzenregeling voor de deelnemende kunstenaars van belang. De budgetten die hiervoor door het Fonds BKVB beschikbaar worden gesteld dienen te worden overgeheveld, zodat de werkplaatsen deze zelf direct kunnen toewijzen. De aparte regeling die voor de Ateliers geldt moet hierbij betrokken worden. De komende jaren zal de positie van de werkplaatsen in verhouding tot de nieuwe Tweede Fase opleidingen gestalte krijgen. De Raad heeft grote twijfels over die capaciteitsuitbreiding en zal de ontwikkelingen nauwlettend in het oog houden.

Witte de With en De Appel vervullen beide op eigen wijze een belangrijke functie als (inter)nationaal podium en laboratorium, waar kunstenaars in de gelegenheid gesteld worden hun werk in relatie tot de presentatievormen te onderzoeken. Zij zijn voorts van belang op het gebied van de theorievorming en het debat. De curatortraining van De Appel voorziet in een specifieke behoefte. Mede met het oog op de internationale uitwisseling is het nodig dat deze instellingen zich kunnen blijven ontwikkelen. Ook wordt naar manieren gezocht om nieuw publiek te interesseren.

Lokaal or heeft zich door een continue en gedreven aanpak en een van kwaliteit getuigende programmering als kunstenaarsinitiatief op een goede manier ontwikkeld. De instelling levert een prikkelende bijdrage als plaats voor experiment en als podium voor vele makers. Ook internationaal en op het terrein van de nieuwe media weet Lokaal or zich op een interessante manier te positioneren.

MonteVideo speelt op het gebied van de nieuwe media een centrale rol. De instelling biedt werkplaats- en produktiefaciliteiten aan kunstenaars en instellingen en richt zich hiernaast op presentatie, distributie en archivering. De komende tijd dient de facilitaire en werkplaatsfunctie versterkt te worden en zal de verhouding tussen de verschillende taakgebieden van deze instelling helderder moeten worden.

Kunstenaarsinitiatief V2-Organisatie kenmerkt zich door een grote inzet en enthousiasme. De functie op het gebied van de nieuwe mediatechnologie heeft zich de afgelopen jaren verbreed. De instelling vervult een belangrijke brugfunctie tussen de kunsten en technologie en dient voor de verdere uitbouw hiervan meerjarig te worden gesubsidieerd.

Samen met de andere instellingen die zich in het Virtueel Platform verenigd hebben, dienen V2 en MonteVideo zich nader te beraden over onderlinge samenwerking, afstemming van taken en over de inhoudelijke betekenis en doorwerking van hun werkzaamheden. Toekenning van extra middelen is verantwoord, maar moet mede in dat licht behandeld worden. De hoogte en besteding van de gevraagde extra bedragen dienen nader te worden bezien, in relatie tot andere gewenste budgetverhogingen van

de betreffende instellingen. Middelen hiervoor kunnen worden gevonden in het budget voor informatie, communicatie en technologie van het Ministerie van OCenW.

Voor de Federatie KunstUitleen (FKU) is een zinvolle taak weggelegd om kunstuitleeninstellingen in den lande te ondersteunen en te stimuleren in hun beleid. Daarbij gaat het om een divers en kwalitatief goed aanbod en goede service, informatie en begeleiding. De voorwaarden die door de FKU worden gehanteerd voor aansluiting zouden ook door de provinciale en gemeentelijke overheden erkend moeten worden als criterium voor subsidiëring. Het kennis laten maken van nieuwe publieksgroepen met het fenomeen kunstuitleen en de samenwerking met andere (lokale) culturele instellingen en scholen behoeven speciale aandacht.

Voor het Van Doesburghuis ligt continuering van de subsidierelatie voor de hand, enerzijds gezien de functie die het huis vervult als verblijfs- en werkruimte te Parijs voor Nederlandse kunstenaars van verschillende disciplines, anderzijds omdat het bij legaat eigendom is geworden van de Staat der Nederlanden en er in dat verband een behouds- en onderhoudsplicht ligt.

Voorts werden twee co-adviezen over aanvragen gegeven, respectievelijk op de terreinen bovensectoraal (Zeebelt) en festivals (Festival aan de Werf): Zeebelt brengt een veelzijdige programmering en draagt daadwerkelijk bij aan interdisciplinaire uitwisseling. Als podium levert Zeebelt een levendige en actuele bijdrage aan het interdisciplinaire debat over kunsten en kunstbeleid. Voor verdere professionalisering is een meer stevige financiële basis wenselijk. Ook het Festival aan de Werf heeft een innoverende en stimulerende functie en biedt ruimte voor specifieke ontwikkelingen in de beeldende kunst, die samenhangen met het interdisciplinaire - en vooral theatrale - karakter van het festival.

Ten aanzien van de Gate Foundation wordt subsidiëring op projectbasis - intercultureel en internationaal - voorgesteld. Over de aanvragen van World Wide Video Festival, Haags Centrum voor Actuele Kunst, Apollohuis, De Fabriek, Kunstvereniging Diepenheim, Informatiecentrum voor internationale activiteiten Beeldende Kunst, Europees Kunsten Centrum, Exedra en Fidias wordt geadviseerd geen meerjarige subsidie toe te kennen. In verschillende gevallen gaat het om waardevolle initiatieven, maar is sprake van vooral regionaal belang en/of onvoldoende inhoudelijke meerwaarde, of plannen die nog te pril zijn om voor meerjarige subsidie in aanmerking te komen. In een aantal gevallen wordt eventuele subsidiëring door de Mondriaan Stichting meer op zijn plaats geacht.

In verschillende (deel)adviezen wordt de rol van andere overheden genoemd, al dan niet in relatie tot de zogenaamde Geldstroom lagere overheden, beeldende kunst en vormgeving. De stimulerende functie die provincies en gemeenten mede in dit verband kunnen spelen, wordt door de Raad van essentiële betekenis geacht voor het beeldende kunstklimaat in brede zin. Het IPO/VNG-convenant waarin de verdeling van de genoemde gelden wordt geregeld, ook voor de komende cultuurnotaperiode, speelt hierin een belangrijke rol.

Financiële aspecten

Voor de eerder genoemde verdere ontwikkeling van voorzieningen en infrastructuur op het gebied van de beeldende kunsten zijn in de lopende cultuurnotaperiode geen exogene middelen aangewend. Integendeel, de afgelopen jaren is het budget voor

beeldende kunst afgekalfd door verschuivingen die ten goede kwamen aan andere sectoren. Voor het minimaal op peil houden van belangrijke functies en voorzieningen en voor bescheiden ontwikkelingsmogelijkheden is verruiming van het budget nu noodzakelijk.

De Raad heeft ervoor gekozen om veelal de uitvoering van bestaande functies - de kerntaken van de instellingen - kwalitatief te versterken. De belangrijkste functies zijn ruimte voor onderzoek en ontwikkeling, nieuwe mediatechnologie, presentatie, theorievorming en debat, internationalisering, publieksopbouw en educatie. Twee 'nieuwe' instellingen die een meerwaarde vervullen op het gebied van presentatie, onderzoek en nieuwe mediatechnologie worden voorgedragen voor meerjarige subsidie. Voor de nodige subsidieverhoging per instelling is volgens de Raad in totaal een budgetverhoging van circa f 7 mln wenselijk voor beeldende kunst en vormgeving, exclusief bouwkunst.

In de instellingsadviezen is er van uitgegaan dat op basis van de voorliggende plannen en de beleidsvoornemens van de Staatssecretaris (zie algemeen deel van het advies) dit benodigde bedrag zo mogelijk toegekend zal worden. Dit bedrag behorende bij de maximumvariant is per instelling aangegeven. Indien dit benodigde bedrag niet beschikbaar komt, is per instelling aangegeven wat minimaal noodzakelijk is. In dat geval gaat het om een toename van het totaal budget met circa f 3 mln (beeldende kunst en vormgeving, exclusief bouwkunst).

In deze tweede optie is een lagere prioriteit gegeven aan het Fonds BKVB en de Mondriaan Stichting. De extra middelen die voor beide fondsen in deze variant worden voorgesteld liggen beduidend lager, ervan uitgaande dat deze instellingen binnen hun budgetten meer mogelijkheden hebben om zonodig ruimte te kunnen maken ten behoeve van de ingediende financiële claims.

Bouwkunst

De directe leefomgeving bevat een schat aan materiaal om mensen van verschillende generaties en verschillende culturele herkomst in aanraking te brengen met cultuur. Elke ingreep in de omgeving kan een culturele daad zijn. In 1991 heeft de rijksoverheid haar ambities ten aanzien van architectonische kwaliteit geformuleerd in de nota Ruimte voor Architectuur (1991). De nota werd ondertekend door de toenmalige ministers van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (WVC) en Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieuhygiëne (VROM). Het is een positieve ontwikkeling dat inmiddels ook het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) en sinds kort ook het Ministerie van Verkeer en Waterstaat (V&W) zich bij het overleg in het Platform Architectuurbeleid hebben aangesloten en een gezamenlijke notitie Ruimtelijke Kwaliteit (1995) is verschenen. Het ambtelijke platform biedt een goede basis voor de inhoudelijke versterking van het eigen opdrachtgeverschap van de rijksoverheid. In de komende periode is het zaak dat het architectuurbeleid aansluiting zoekt bij het bredere terrein van de ruimtelijke ordening. Een belangrijk aandachtspunt is de zorg voor ruimtelijke kwaliteit bij de voorbereiding van grotere ruimtelijke ingrepen. Dit behelst zowel de integratie van cultuurhistorische waarden als de inbreng van inhoudelijke principes vanuit de ontwerpende disciplines.

Met de instelling van het Platform Architectuurbeleid heeft de rijksoverheid tevens een basis gelegd voor de bevordering van het architectuurklimaat door middel van gesubsidieerde instellingen. Vooral van de grotere architectuurinstellingen mag worden verwacht dat ze een prominente plaats innemen in het debat over de culturele

betekenis van de ruimtelijke ordening en door middel van onderzoek en innovatieve voorstellen bijdragen aan de verbetering van de bouwpraktijk.

De Raad verwacht dat de ministeries die bij het Architectuur Platform aangesloten zijn hun betrokkenheid ook willen uitdrukken in de vorm van een financiële bijdrage aan diverse instellingen die een integraal beleid willen voeren op het gebied van de ruimtelijke ordening. Dit geldt met name voor het Nederlands Architectuurinstituut (NAi), het Stimuleringsfonds voor Architectuur, het Berlage Instituut en Architectuur Lokaal.

Het NAi heeft een centrale rol in de uitvoering van het architectuurbeleid. De Raad hecht eraan dat de afstemming van het beleid op de ontwerp- en bouwpraktijk de nodige aandacht krijgt. Er liggen tal van actuele opgaven met een groot maatschappelijk belang. Het instituut dient meer als kenniscentrum te fungeren voor de diverse partijen die werken aan ruimtelijke vraagstukken. In dit verband is de integratie van disciplines en de thematische bundeling van activiteiten in het project 'De inrichting van Nederland' een stap in de goede richting. Van het NAi mag worden verwacht dat het lokale bestuurders en particuliere opdrachtgevers uitnodigt om in deze integrale benadering mee te gaan. Het NAi is niet alleen een kenniscentrum maar ook een architectuurmuseum. De Raad ondersteunt het plan van het NAi om de toegankelijkheid en aantrekkelijkheid van de tentoonstellingen voor het publiek te vergroten. Extra middelen zijn vooral nodig voor de versterking van de betekenis van het NAi voor de vakwereld, voor de publieksfunctie en voor internationale presentaties. Ook de ministeries van VROM, LNV (landschapsarchitectuur) en op termijn eventueel ook Verkeer en Waterstaat (VW) (infrastructuur-ontwerp) worden verantwoordelijk geacht voor de verdere ontwikkeling van het NAi.

Het Stimuleringsfonds voor Architectuur ondersteunt en subsidieert projecten. Het fonds heeft in de afgelopen periode waardevolle initiatieven genomen ter stimulering van de stedenbouwkundige discipline en de aandacht gericht op interventies in historische context. De Raad vindt dit een geslaagde vorm van daadwerkelijk stimulerend beleid. In het nieuwe beleid wordt prioriteit gegeven aan de stimulering van lokale architectuurinitiatieven en aan de innovatie van de bouwpraktijk. Hiermee bevestigt het fonds zijn betekenis voor het architectuurbeleid van de rijksoverheid. Een verruiming van de subsidie stelt het fonds in staat de doorwerking van projecten in het veld te bevorderen.

In de komende periode zal het architectuurbeleid van de rijksoverheid nader afgestemd moeten worden op de veranderende bestuurlijke context. Belangrijke beslissingen met betrekking tot ruimtelijke kwaliteit worden op lokaal of regionaal niveau genomen. In veel gevallen werkt het lokale bestuur samen met marktpartijen. In de afgelopen periode heeft Architectuur Lokaal zich ontwikkeld tot een belangrijke informatie- en coördinatiepunt voor lagere overheden. Gezien de problematiek van grootschalige woningbouw en ruimtelijke ingrepen is het nodig dat Architectuur Lokaal zich ook gaat richten op de consequenties van regionale en provinciale besluitvorming voor lokaal architectuurbeleid. De Raad is van mening dat Architectuur Lokaal een meerjarensubsidie verdient in het kader van het cultuurbeleid.

Stimulering van de professionele deskundigheid, het kwaliteitsbewustzijn en het culturele besef onder particuliere opdrachtgevers is een prioriteit in het architectuurbeleid van de komende periode. Dit vereist onderling overleg en een

heldere profilering in de externe communicatie van het Stimuleringsfonds voor Architectuur, het NAI en Architectuur Lokaal. De Raad verzoekt de genoemde instellingen zich hiervoor in te zetten.

De Raad ziet toekomst voor een verdere ontwikkeling van het Berlage Instituut als architectuurlaboratorium. De thematische benadering van het instituut maakt het mogelijk gecompliceerde ruimtelijke vraagstukken te verhelderen. Het Berlage Instituut is zijn internationale betekenis aan het versterken. Het is aan te bevelen dat de uitwisseling met internationale topopleidingen in structurele zin aandacht krijgt. Ten behoeve van de betekenis van het Berlage Instituut voor de vakwereld in Nederland is het raadzaam dat het Berlage Instituut meer Nederlandse deelnemers werft en zelf de beschikking krijgt over een budget voor beurzen.

Het Fonds BKVB verleent individuele subsidies aan architecten. Dit instrument dient meer te worden afgestemd op innovatieve voorstellen ten behoeve van actuele vraagstukken. De subsidieregelingen voor ontwerpers op diverse schaalniveaus dienen grotere bekendheid te krijgen onder opdrachtgevers en lokale bestuurders. De Raad is van mening dat een deel van het bouwkunstabudget van het fonds ten goede moet komen aan nieuwe initiatieven. Het advies over deze instelling is opgenomen in het deel Beeldende Kunsten en Vormgeving.

Om de betekenis van het architectuurbeleid van de rijksoverheid voor de vakwereld te versterken adviseert de Raad het stelsel van gesubsidieerde instellingen uit te breiden met initiatieven van makers. Dit geldt met name voor de stichting Archiprix die de discussie over de kwaliteit van het ontwerp-onderwijs bevordert en voor de stichting European die bijdraagt aan het debat over woningbouw en aan de innovatie van de bouwpraktijk op Europese schaal.

Het aantal lokale initiatieven dat in aanmerking wil komen voor een meerjarige subsidie heeft de Raad verrast. De Raad is van mening dat hun functie op lokaal en regionaal van belang is maar onvoldoende toevoegt aan het bestaande architectuurbeleid om een meerjarige rijkssubsidie te kunnen rechtvaardigen.

De Praktijkopleidingen Architectuur en Stedebouw worden vooralsnog van onvoldoende belang geacht voor het cultuurbeleid van de rijksoverheid. Ook het initiatief van het Nederlands Instituut voor de Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting komt naar het oordeel van de Raad niet in aanmerking voor een meerjarige subsidie.

Samenvattend is de Raad van mening dat in het architectuurbeleid van de rijksoverheid ruimte moet worden gemaakt voor lokaal architectuurbeleid (Architectuur Lokaal), voor discussie over de kwaliteit van het architectuuronderwijs (Archiprix) en voor het debat over woningbouw en innovatie van de bouwpraktijk (European). De Raad adviseert de meerjarensubsidie van het NAI, het Stimuleringsfonds voor Architectuur, het Fonds BKVB en het Berlage Instituut voort te zetten. De minimum-variant biedt f1 mln extra voor bouwkunst. Dit houdt in dat Architectuur Lokaal, European en Archiprix kunnen worden gehonoreerd en dat van de bestaande instellingen alleen beleidsonderdelen met allerhoogste prioriteit kunnen worden gehonoreerd, hoe reëel en wenselijk andere onderdelen ook zijn. Dit vereist wel dat een bedrag uit het bouwkunstabudget van het Fonds BKVB wordt aangewend voor nieuwe initiatieven en dat eventueel ook projectsubsidies van het Stimuleringsfonds voor Architectuur budgettair-neutraal worden verschoven ten

behoefte van meerjarige subsidies. Bovendien verwacht de Raad dat het NAI en Europeaan mede gefinancierd worden uit het budget voor Internationaal Cultuurbeleid.

Mocht het benodigde bedrag van f 58 miljoen beschikbaar komen, dan is circa f 1,5 miljoen bestemd voor de bouwkunst, met name het NAI, het Stimuleringsfonds voor Architectuur en het Berlage Instituut.

In de afzonderlijke adviezen over de instellingen zijn, voor zover dat relevant is, verschillende bedragen voor de minimumvariant en de maximumvariant aangegeven.

Vormgeving

Vormgeving als onderdeel van het cultuurbeleid heeft niet alleen betrekking op de kwaliteit van de vormgeving van producten, grafische uitingen en ruimtelijke inrichting maar kan ook bijdragen aan de kritische reflectie op maatschappelijke ontwikkelingen.

Dit laatste aspect van het vormgevingsbeleid heeft in de afgelopen periode een belangrijke impuls gekregen door de activiteiten van het Vormgevingsinstituut. Het instituut heeft gekozen voor een eigenzinnige koers waarin via een thematische, toekomstgerichte aanpak de culturele betekenis van vormgeving wordt gerelateerd aan maatschappelijke vraagstukken. Het Vormgevingsinstituut heeft in de korte tijd van zijn bestaan in het bijzonder bijgedragen aan de verbreding van het debat over vormgeving, de ontwikkeling van nieuwe ideeën en de toenemende belangstelling voor Nederlandse vormgeving in het buitenland. Als onderdeel van het vormgevingsbeleid heeft het instituut een centrale rol in het veld. In de afgelopen periode heeft het instituut deze rol nog niet voldoende vervuld. De Raad ondersteunt het voornemen van het instituut om de verslaglegging en verspreiding van de resultaten van projecten te verbeteren.

De thema's van het Vormgevingsinstituut lenen zich bij uitstek voor een ontmoeting tussen de culturele en de economische wereld. Het is daarom te betreuren dat het Vormgevingsinstituut niet mede door het Ministerie van Economische Zaken (EZ) in structurele zin wordt ondersteund. De Raad dringt erop aan dat het Ministerie van OCenW het instituut onder de aandacht blijft brengen van het Ministerie van EZ en bovendien contact legt met andere relevante ministeries VROM en VenW.

De vakwereld heeft zich in de afgelopen jaren sterk geprofessionaliseerd. Te constateren valt dat een dienstverlenende, marktgerichte benadering een steeds sterkere positie in de internationale vormgevingswereld is in gaan nemen. Opdrachtgevers, met name in de industriële wereld, zijn steeds minder geneigd het avontuur aan te gaan van innovatieve vormgeving. Het cultuurbeleid dient gericht te zijn op vernieuwing en verdieping, op vormgeving die via een onafhankelijke visie op het produkt en zijn context tot stand is gekomen, al dan niet in samenwerking met opdrachtgevers. De individuele subsidies van het Fonds BKVB spelen een belangrijke rol in de ondersteuning van deze categorie. De Raad beveelt aan het budget voor startstipendia te verhogen. Het Fonds BKVB heeft met succes een regeling ingevoerd voor basisstipendia op het gebied van de beeldende kunst. Omdat de problematiek voor bepaalde groepen vormgevers wat betreft de bijstand van vergelijkbare ernst is, wordt aangeraden de basisstipendiumregeling te verruimen voor vormgevers. Dit vereist nader overleg tussen de ministeries van OCenW en Sociale Zaken. Tegelijkertijd is de Raad er niet van overtuigd dat de startstipendiumregeling op langere termijn stimulerend werkt voor de ontplooiing van vormgevers. Jong talent zal op den duur een plaats in de beroepspraktijk moeten vinden. Met name voor

produkt- en mode-ontwerpers is er nauwelijks een industrieel draagvlak in Nederland. De Raad wil onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om de infrastructuur voor productie en verspreiding van vormgeving met een culturele betekenis te versterken.

De Raad is er voorstander van dat er in het cultuurbeleid aandacht is voor de stimulering van de vraag naar vormgeving. Mede op grond van de beleidsplannen van het Vormgevingsinstituut en van het Fonds BKVB is de Raad van mening dat de verdeling van verantwoordelijkheden tussen de ministeries van EZ en OCenW op dit vlak onvoldoende duidelijk is. De Raad overweegt dit onderwerp op te nemen in zijn adviesprogramma.

De Mondriaanstichting ondersteunt en stimuleert bijzondere projecten op het gebied van de vormgeving. De Raad adviseert het budget voor museale aankopen onder meer op het gebied van de vormgeving te verruimen, zij het met een lagere prioriteit. Voor de Mondriaanstichting is een taak weggelegd om mede richting te geven aan een adequate besteding van de rijksbijdrage voor vormgevingsbeleid van lagere overheden. Het is de bedoeling dat de besteding van de rijksbijdrage op het gebied van de vormgeving een impuls krijgt door middel van een premiereregeling voor voorbeeldprojecten.

Theorievorming en kritiek op het gebied van de vormgeving behoeven versterking. De Raad gaat ervan uit dat de inhoudelijke ontwikkeling van de vormgeving wordt bevorderd door reflectie op de praktijk. Daarom dient de werkplaatsfunctie van de Jan van Eyck Akademie voor het terrein van de vormgeving te worden voortgezet. Het is aan te bevelen dat de betekenis van de afdeling Theorie voor de Nederlandse cultuur (kunstvakonderwijs, redacties van tijdschriften, presentatie-instellingen) wordt vergroot. Van de academie worden inspanningen op dit vlak verwacht. Ook de plannen van Fonds BKVB en de Mondriaan Stichting om subsidies voor beschouwers in te stellen worden positief beoordeeld.

De Raad hecht eraan dat er behalve beschouwingen die bijdragen aan de inhoudelijke ontwikkeling van de vormgeving ook beschouwingen met het vermogen om een breder publiek aan te spreken worden geschreven. In dit verband wordt met belangstelling uitgekeken naar een onderzoek in opdracht van het Ministerie van OCenW om de productie van vormgevingskritiek te stimuleren.

Het Europees Keramisch Werkcentrum heeft het plan om in aanvulling op de reguliere functie als werkplaats voor beeldend kunstenaars en vormgevers een innovatieproject ten behoeve van keramische vormgeving op te zetten. De Raad staat in principe positief tegenover dit plan maar verzoekt om een afzonderlijke adviesaanvraag op basis van een verder uitgewerkt voorstel.

Het Nederlands Archief voor Grafisch Ontwerpers (NAGO) is een nieuw, bescheiden, initiatief dat in een leemte voorziet. Het stelt zich ten doel archieven van Nederlandse grafische ontwerpers te ontsluiten en onder te brengen bij musea. Musea met collecties op het gebied van de grafische vormgeving hebben onvoldoende structurele middelen om complete archieven te beheren. De Raad adviseert een meerjarige subsidie toe te kennen. De aard van het initiatief doet een gezamenlijke financiering vanuit het Kunsten- en het Cultureel Erfgoed-budget verwachten. De informatie en documentatie die het NAGO verzamelt is van belang voor de informatiefunctie van het Vormgevingsinstituut. De Raad is van mening dat de coördinerende rol van het Vormgevingsinstituut verder ontwikkeld dient te worden.

Het veld overziend constateert de Raad dat niet wordt voorzien in een informatie- en documentatiepunt voor opdrachtgevers en onderzoekers op het gebied van de vormgeving. Dit is een functie die in structurele vorm aanwezig zou moeten zijn. De Raad overweegt een voorstel hieromtrent te formuleren.

De Designprijs Rotterdam van de Rotterdamse Kunststichting is een initiatief dat grote belangstelling in de media heeft weten te bereiken en zich nu ook internationaal begint te profileren. De inhoud en opzet van de Designprijs in de huidige vorm bieden echter onvoldoende aanknopingspunten voor een meerjarige subsidie. In het afzonderlijke advies over dit initiatief heeft de Raad voorstellen gedaan voor de voorwaarden waaraan een nationale prijs voor de vormgeving zou moeten voldoen.

De stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek (CPNB) vraagt een meerjarensubsidie voor het project Best Verzorgde Boeken. De Raad is van mening dat dit project onvoldoende bijdraagt aan het vormgeving in Nederland om een meerjarensubsidie te kunnen rechtvaardigen. Dit advies is opgenomen in het Letteren-deel.

Samenvattend adviseert de Raad de meerjarensubsidie van het Vormgevingsinstituut, het Fonds BKVB, en het Europees Keramisch Werkcentrum voort te zetten en te verruimen. Bovendien wordt geadviseerd middelen toe te kennen aan het Nederlands Archief voor Grafisch Ontwerpers en een premieregeling in te stellen ter stimulering van het vormgevingsbeleid van lagere overheden. In de minimumvariant is circa f 0,9 mln beschikbaar voor de vormgeving, als onderdeel van het bedrag van f 3 mln voor de beeldende kunsten en vormgeving. In het geval het bedrag van f 58 mln beschikbaar is, ontstaat meer ruimte voor het Vormgevingsinstituut, het Fonds BKVB, de Mondriaan Stichting en het EKWC. In de afzonderlijke adviezen over de instellingen is aangegeven, voor zover dat relevant is, welk bedrag in de minimum-variant kan worden toegekend en wordt tevens een indicatie gegeven van het bedrag dat wordt aanbevolen bij de maximum-variant.

Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst

+

Algemeen

Het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst (Fonds BKVB) wil met zijn instrumentarium bijdragen aan een rijk geschakeerd, kwalitatief hoogwaardig kunstleven. De subsidie-categorieën zijn onder te verdelen in individuele subsidies en basisstipendia. Bij de individuele subsidies gaat het om de ondersteuning en stimulering van de artistieke ontwikkeling van de aanvragers in het licht van het belang voor de hedendaagse beeldende kunst, vormgeving en bouwkunst. De basisstipendia zijn gericht op de grotere groep kunstenaars die door hun professioneel functioneren bijdragen aan de breedte en diversiteit van de beeldende kunst in Nederland.

Voor het beleid van de komende periode wordt onder meer gedacht aan een verruiming van de toekenningsmogelijkheden van basisstipendia. Een aantal beleidsinitiatieven is gericht op het oplossen van bestaande knelpunten. Er wordt voorgesteld een regeling in te stellen voor investeringen in de beroepspraktijk, in samenwerking met het Materiaalfonds voor Beeldende Kunst en Vormgeving en met banken. In algemene zin wil het fonds zich sterker oriënteren op de beroepspraktijk van vormgevers en architecten. Zo wil men de mogelijkheid om werkbeurzen en startstipendia te gebruiken voor stageplaatsen bij ontwerp bureaus meer bekendheid geven.

Op dit moment zijn de subsidieregelingen niet toegankelijk voor beschouwers. In de toekomst wil het fonds een beperkt aantal onderzoeksactiviteiten per discipline per jaar mogelijk maken voor de disciplines beeldende kunst, vormgeving en bouwkunst. Het fonds wil de subsidiemogelijkheden voor verblijf in het buitenland kunnen verruimen als de situatie ter plekke dat nodig maakt. Bovendien wil men kunstenaars gericht informeren en actiever doorverwijzen. Studiereizen naar het buitenland zouden ook voor vormgevers ondersteund kunnen worden.

In overleg met het Ministerie van OCenW wil het fonds meewerken aan een overheveling van budgetten voor studiebeurzen naar werkplaatsachtige instellingen. Het gebouw van het fonds wordt toegankelijker gemaakt voor het publiek. Er komt een nieuwe ruimte voor kleine presentaties en discussies.

Voor de periode 1997-2000 vraagt het fonds jaarlijks gemiddeld circa f 51 miljoen. Dat is een verhoging van circa f 3,5 miljoen ten opzichte van de subsidiebedrag in 1996.

Beoordeling

Het fonds verdeelt een aanzienlijk deel van het totale budget voor beeldende kunst, vormgeving en bouwkunst. Alleen al daarom heeft het fonds grote invloed op het kunstleven in Nederland.

Van het fonds mag worden verwacht dat het een scherp oog heeft voor ontwikkelingen in het veld en de subsidie-instrumentarium evalueert en waar nodig aanpast. Op dit vlak blijkt het fonds voortvarend te opereren, met name op het gebied van de beeldende kunst. Met de basisstipendium-regeling die inmiddels twee jaar

met succes is uitgevoerd, heeft het fonds creatief gereageerd op de aanscherping van de Bijstandswet.

De Raad is het eens met het onderscheid dat het fonds maakt tussen individuele subsidies en basisstipendia. Individuele subsidies worden toegekend op basis van een kwaliteitstoetsing. Basisstipendia zijn een beroepskostenvergoeding plus een vergoeding voor levensonderhoud waaraan voorwaarden met betrekking tot de beroepsuitoefening worden gesteld. Individuele subsidies, en met name werkbeurzen, bieden kunstenaars de mogelijkheid om zonder de druk van inkomensvorming tijd te nemen voor vernieuwing en verdieping van het kunstenaarschap. Ook de eisen ten aanzien van de verantwoording van de besteding van de middelen zijn van verschillend niveau. Deze verschillende criteria en voorwaarden rechtvaardigen het bestaan van gescheiden subsidie-circuits.

Wat betreft de besteding van de middelen die destijds door het Ministerie van Sociale Zaken zijn overgeheveld, is het fonds gehouden aan aanvragen op het gebied van de beeldende kunst. De Raad is er voorstander van dat ook vormgevers een basisstipendium kunnen aanvragen. Met name op het terrein van de vrije vormgeving spelen vergelijkbare problemen ten aanzien van de bijstand als op het terrein van de beeldende kunst. Het is aan te bevelen dat de subsidievoorwaarden en de bekendmaking van de regeling mede afgestemd worden op de vormgeving. Het Ministerie van OCenW wordt verzocht zich in te spannen om de bestaande afspraken met het Ministerie van Sociale Zaken wat de beeldende kunst betreft te verruimen naar de vormgeving.

De Raad is positief over het voorstel voor een regeling die investeringen in de beroepspraktijk mogelijk maakt. De huidige besteding van individuele subsidies toont aan dat er behoefte aan is. Het gebruik van individuele subsidies voor materiële doeleinden en bedrijfsmatige investeringen vertroebelt de doelstelling van het fonds. Investeringssubsidies worden daarom ontraden. De Raad is van mening dat een regeling in de vorm van een lening de beste oplossing is. De Raad is het eens met het fonds dat de regeling dient open te staan voor beeldend kunstenaars, vormgevers en architecten. Het fonds wordt verzocht hiertoe een voorstel te ontwikkelen in overleg met het Materiaalfonds voor Beeldende Kunst en Vormgeving en banken.

De verruiming van het budget voor beeldende kunst is onder meer bedoeld voor de werkbeurzen. De Raad geeft geen prioriteit aan de verhoging van het aantal werkbeurzen, wel aan de verhoging van het bedrag per werkbeurs. Dit houdt in dat de overheid alleen de subsidieniveau voor een selecte groep zeer goede kunstenaars op peil houdt.

Was het fonds voorheen terughoudend in het inspelen op de beroepssituatie van architecten en vormgevers, in het beleidsplan voor de komende jaren wordt een aantal voorstellen gedaan die aantrekkelijk kunnen zijn voor deze beroepsgroepen, zoals stages en de hierboven genoemde investeringssubsidies. De Raad merkt op dat de voorstellen vooral zijn gericht op de bedrijfsmatige kant van de beroepspraktijk, minder op de ontwikkeling van het ontwerptalent. Gezien de doelstelling van het fonds liggen andere initiatieven meer op de weg van het fonds, bijvoorbeeld projectsubsidies voor onderzoek in de voorbereidingsfase van een ontwerp-opdracht of voor de realisering van een innovatief voorstel binnen de reguliere beroepsuitoefening.

Het is niet uitgesloten dat onderzoek of innovatieve projecten uit te voeren zijn in de vorm van een stage maar het risico bestaat dat een stage onvoldoende ruimte laat voor

de ontplooiing van individueel talent. Het ondersteunen van onderzoek en innovatie in de beroepssituatie van vormgevers en architecten hoeft niet noodzakelijk te leiden tot nieuwe subsidie-instrumenten. Het gaat er vooral om dat de mogelijkheid om een individuele subsidie aan te vragen voor het inschakelen van een architect of ontwerper grotere bekendheid krijgt in kringen van ontwerp-bureaus, opdrachtgevers en lokale bestuurders die behoefte hebben aan onderzoek en innovatie. Op het gebied van de architectuur en stedenbouw worden tal van grote ruimtelijke ingrepen voorbereid zonder voldoende vakinhoudelijke inbreng vanuit de ontwerpende disciplines. Diverse ontwerp-bureaus voor vormgeving en architectuur kunnen hun voordeel doen met innovatieve voorstellen.

De stimulering van kritiek en theorievorming op het terrein van de beeldende kunst en vormgeving heeft prioriteit in het cultuurbeleid van de komende periode. De Raad ondersteunt het voorstel om subsidies voor beschouwers in te stellen. Omdat de Mondriaan Stichting een subsidieregeling voor onderzoek in museaal verband heeft ontwikkeld en de Jan van Eyck Akademie zich toelegt op onderzoek met een hoge abstractiegraad, is er volgens de Raad vooral behoefte aan de ondersteuning van onderzoek door onafhankelijke auteurs dat als publikatie ook aantrekkelijk is voor een publiek met een brede culturele interesse.

De gevraagde verhoging van de subsidiebedrag is onder meer bedoeld voor een verruiming van het budget voor vormgeving. In dit verband wil de Raad enige kanttekeningen plaatsen bij de huidige subsidie-instrumenten.

Te constateren valt dat de dienstverlenende, marktgerichte benadering een steeds sterkere positie in de vormgevingswereld is gaan innemen. Opdrachtgevers, met name in de industriële sector, zijn steeds minder geneigd het avontuur aan te gaan van experimentele vormgeving, van vormgeving met een persoonlijke signatuur. Het cultuurbeleid heeft de taak om vormgeving te ondersteunen die via een onafhankelijke visie op het produkt en zijn context tot stand is gekomen. De individuele subsidies voor vormgeving spelen een belangrijke rol bij de ondersteuning van deze categorie. De Raad beveelt dan ook aan het budget voor vormgeving te verruimen. Vanwege het aanwezige talent in Nederland en het ontbreken van een industrieel draagvlak voor innovatieve vormgeving adviseert de Raad met name het aantal startstipendia voor vormgevers te vergroten.

De Raad is er echter niet zonder meer van overtuigd dat de startstipendium-regeling ook op langere termijn stimulerend werkt voor de ontplooiing van vormgevers. Jong talent zal op den duur een plaats in de beroepspraktijk moeten vinden. Vooral voor mode- en produktontwerpers is er in Nederland weinig werkgelegenheid, omdat het aantal opdrachtgevers dat belang hecht aan het meer innovatieve ontwerpen klein is. Dat is een structureel probleem dat niet wordt opgelost door het verlenen van een relatief groot aantal subsidies aan jong talent. Een relatief groot aantal ontwerpers wordt in het begin van hun loopbaan kunstmatig, want gesubsidieerd, gehonoreerd terwijl te voorzien is dat er later in hun loopbaan onvoldoende opdrachten zullen zijn. De evaluatie van de individuele subsidies van het fonds in 1994 gaat niet in op dit probleem. De Raad overweegt de behoefte aan structurele maatregelen ter bevordering van de markt voor vormgeving op te nemen in zijn adviesprogramma.

De vergroting van het aantal werkbeurzen voor vormgeving heeft geen hoge prioriteit. De werkbeurs is een vrij te besteden bedrag dat jaarbasis wordt toegekend. Deze subsidievorm sluit aan op de behoefte aan onderzoek en verdieping zonder dat er geproduceerd hoeft te worden. Op zich is het positief dat dit subsidie-instrument bestaat. Niettemin is de Raad van mening dat het meer resultaatgerichte

projectsubsidie meer bekendheid verdient teneinde innovatieve voorstellen in de context van een reguliere opdrachtsituatie te ondersteunen. Door een kleiner deel van het budget aan werkbeurzen à f 42.000 mln te besteden en een groter deel aan projectsubsidies à f 25.000 mln verwacht de Raad dat een ongeveer gelijkblijvend budget voor de werkbeurzen en overige subsidies voor vormgeving kan volstaan.

Het Fonds BKVB heeft in de afgelopen periode buitenlandse groepsreizen voor architecten georganiseerd. In het kader van deskundigheidsbevordering en internationale uitwisseling is dat positief. De Raad heeft echter ook kritische vragen gesteld over de noodzaak van gesubsidieerde reizen waaraan ook architecten met een relatief hoog inkomen deelnemen. Het fonds heeft duidelijk gemaakt dat het zonder subsidies niet mogelijk zou zijn inhoudelijke voorwaarden te stellen aan de voorbereiding, de deelname aan het programma en de verslaglegging. Toch sluit de Raad niet uit dat gedeeltelijk een eigen bijdrage naar rato van het inkomen gevraagd kan worden zonder dat dit ten koste gaat van het inhoudelijke niveau van het programma. Het is aan te bevelen dat het fonds zich hiervoor inspannt. Bovendien zou de Raad de reizen willen zien als een voorbeeldproject voor een beperkte periode. Nu het project succesvol blijkt, dient onderzocht te worden of de formule kan worden overgedragen aan een van de commerciële instellingen voor architectuurreizen. Het plan van het fonds om in de komende periode ook reizen voor vormgevers te organiseren heeft geen prioriteit voor de Raad. Anders dan architectuur is vormgeving minder lokatie-gebonden. De Raad is er niet van overtuigd dat er voldoende inhoudelijke noodzaak aanwezig is voor reizen op het gebied van de vormgeving.

De Raad is er geen voorstander van dat de plannen voor de oprichting van een zelfstandig informatiepunt met betrekking tot het buitenland doorgaan. Deze taken liggen tot op zekere hoogte in het verlengde van de doelstelling van het Fonds BKVB. Het is aan te bevelen dat het fonds zelf de nodige initiatieven neemt in overleg met de Mondriaan Stichting, aangezien deze een coördinerende taak heeft ten aanzien van de contacten met het buitenland voor beeldende kunst en bovendien individuele presentatie-subsidies voor het buitenland toekent.

Diverse aanpassingen van subsidies komen voort uit de doelstelling van het fonds. De Raad stemt over het algemeen in met deze aanpassingen omdat het om weloverwogen maar relatief kleine wijzigingen gaat die zonder veel extra lasten op de organisatie en de begroting uitgevoerd kunnen worden. In dit verband moet wel worden aangetekend dat een aantal activiteiten van het fonds zorgvuldige afstemming vereist met andere, al dan niet niet-gesubsidieerde instellingen. Bijvoorbeeld presentaties in eigen huis zijn niet nodig wanneer een reguliere presentatie-instelling de tentoonstelling ook kan houden.

De beurzenregeling van het Fonds BKVB wordt onder meer gebruikt voor deelnemers van de diverse werkplaatsachtige instellingen. De Raad is van mening dat deze instellingen zelf over een beurzenbudget moeten kunnen beschikken. Dit bevordert de werving van talentvolle deelnemers uit eigen land. De budgetten die nu nog via het Fonds BKVB worden verstrekt, dienen te worden overgeheveld naar de werkplaatsen voor beeldende kunst, vormgeving en bouwkunst.

Het subsidiebudget voor bouwkunst is te ruim voor het aantal positief beoordeelde aanvragen. De Raad hecht eraan dat een bedrag van f 0,3 mln ten goede komt aan nieuwe initiatieven waarvoor elders op de bouwkunstabegroting van het Ministerie van OCen W onvoldoende ruimte is, en niet wordt gebruikt voor interne verschuivingen

Conclusie

De Raad is positief over de ontwikkeling van het subsidiebeleid, met name voor de beeldende kunst. De Raad stemt in met een hoger bedrag voor werkbeurzen en subsidies voor beschouwers. Een groter aantal startstipendia en werkbeurzen op het gebied van de beeldende kunst wordt ontraden.

De invoering van de basisstipendia voor beeldende kunst werkt stimulerend voor een relatief grote groep kunstenaars. Dit instrument dient in de komende periode ook expliciet open te staan voor bepaalde groepen vormgevers die zelf hun eigen opdrachtgever zijn en geen regulier inkomen hebben. Verhoging van het budget voor vormgeving ten behoeve van een groter aantal startstipendia is wenselijk. Opgemerkt wordt dat het huidige vormgevingsbudget voor het overige effectiever kan worden besteed (minder werkbeurzen meer projectsubsidies). Juist op het gebied van de vormgeving wordt het mogelijk geacht meer resultaatgerichte projectsubsidies te verlenen. Dit houdt in dat de regeling voor projectsubsidies vormgeving meer bekendheid moet worden gegeven.

Ook de subsidieregelingen op het gebied van de bouwkunst dienen een grotere bekendheid te krijgen, met name onder opdrachtgevers en lokale bestuurders. De Raad verwacht dat dit budgettair neutraal kan worden uitgevoerd. De posterioriteit in het budget voor bouwkunst van het fonds wil de Raad ten goede laten komen aan andere bouwkunstinstellingen.

De Raad acht een subsidieverhoging van circa f 1.2 mln gerechtvaardigd. Indien minder middelen beschikbaar komen dan de gewenste f 58 mln, wordt geadviseerd een verhoging van circa f 0.4 mln voor beeldende kunst en vormgeving toe te nemen.

<i>Financieel kader</i>	
<i>Huidige exploitatie</i>	<i>42,980</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	<i>44,417</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	<i>47,763</i>
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	<i>52,271</i>
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	<i>51,271</i>

*(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW
en in miljoenen guldens)*

Inleiding

De Mondriaan Stichting is nu zo'n twee jaar operationeel. Het beleidsplan voor 1997-2000 komt in grote lijnen overeen met het nog niet zo lang geleden verschenen activiteiten- en beleidsplan voor 1995/1996. Er wordt een drietal centrale aandachtsterreinen onderscheiden:

- Collecties (bijdragen aan/bevorderen van museale collectievorming/museum-aankoopregeling, Deltaplan/behoudsprojecten, onderlinge afstemming collecties).
- Marktverruiming/Afnamebevordering (participatieprojecten musea, manifestaties beeldende kunst en vormgeving, internationale presentaties, biënnales, opdrachten beeldende kunst, kunstaankoopregeling particulieren)
- Discussie/onderzoek (tijdschriften en publikaties, activiteitenprogramma's kunstenaars-initiatieven, manifestaties, activiteiten Praktijkburo, beurzen kunsthistorisch onderzoek)

De Mondriaan Stichting stelt in het beleidsplan dat naast continuering van het beleid voor de komende cultuurnotaperiode de volgende accenten voor 1997-2000 worden gelegd:

- stimuleren van de publieke belangstelling en van educatieve projecten op de gebieden beeldende kunst, vormgeving en musea
- het stimuleren van de particuliere markt voor beeldende kunst
- stimuleren van de afstemming van museale collecties in het kader van Collectie Nederland
- versterking van de collecties van internationaal opererende moderne kunstmusea
- uitbreiding van de buitenlandactiviteiten van de stichting

In 1996 bedraagt het budget f 22.89 mln (20.73 mln activiteiten, 2.16 mln organisatie). Voor de volgende cultuurnotaperiode wordt een verhoging van het budget gevraagd t.b.v. verschillende posten. De belangrijkste wensen zijn: subsidiemogelijkheden ex-Rijksmusea (1.2 mln), afstemming Collectie Nederland (0.2 mln), museale aankopen moderne kunst (4 mln), buitenland-activiteiten (0.5 mln en 0.15 mln voor organisatie in dit verband).

Hiernaast is sprake van (gewenste) overheveling van budgetten: biënnales (0.65 mln), onderwijsprojecten (2 mln), kunstaankoopregeling particulieren (3.3mln);

Beoordeling

De Mondriaan Stichting heeft zich voor de velden die het als fonds bedient - de museale sector en de terreinen beeldende kunst en vormgeving - nationaal redelijk goed weten te profileren. In vrij korte tijd is veel tot stand gebracht, waarvoor waardering bestaat. In internationaal opzicht valt erop het gebied van de beeldende kunst en vormgeving nog veel werk te verzetten; het fonds wil zich de komende jaren daar ook sterk voor maken. De Mondriaan Stichting heeft zowel oog voor de hoofdstroom als voor de onderstroom van minder gevestigde, marge-achtige initiatieven. Toch is een zekere verbreding van de visie en benadering wenselijk gezien

de breedte van het te bedienen terrein. Dit dient ook in de samenstelling van diverse colleges van het fonds meer tot uitdrukking te komen.

De Mondriaan Stichting kan op grond van de directe relatie met het veld snel bepaalde ontwikkelingen of tendensen signaleren; dat wordt door de Raad als een belangrijke functie ten behoeve van het departement gezien. Of dit vervolgens tot door de instelling zelf uit te voeren nieuw beleid moet leiden, dient echter zorgvuldig te kunnen worden afgewogen. Het gaat hier tenslotte om rijksbeleid waarvan de Mondriaan Stichting de uitvoerende instantie is. De loketfunctie van het fonds dient voorop te staan; het ontplooiën van eventuele activiteiten en initiatieven dient daar direct ten dienste van te staan.

Wat betreft de afzonderlijke beleidswijzigingen en specifieke voornemens meent de Raad het volgende:

De constatering van de Mondriaan Stichting dat de belangrijkste Nederlandse musea voor moderne kunst die ook in het buitenland opereren onvoldoende mogelijkheden hebben hun collecties op internationaal niveau verder uit te bouwen, wordt door de Raad erkend. Het betreft hier echter een meer algemeen probleem in de museumwereld. Een extra financiële inspanning voor museale aankopen is op zijn plaats. De Mondriaan Stichting signaleert zelf dat een groeiend aantal musea zich bezighoudt met het verzamelen van moderne kunst. Als gevolg van dit verzamelbeleid zijn overlap, lacunes en scheefgroei in de Collectie Nederland mogelijk. Ook de Raad signaleert dat als gevolg hiervan op andere gebieden dan het kunstterrein lacunes kunnen ontstaan in de totale Collectie Nederland. Mede gelet op het reeds bestaande reguliere aankoopbudget voor moderne kunst, wordt aan de gewenste verhoging van f4 mln specifiek voor dit deelreken een minder hoge prioriteit toegekend. Om ook de ruimte voor aankopen door niet-kunstmusea op peil te houden, wil een adequate uitoefening van hun functie op het terrein van collectievorming mogelijk zijn, moet volgens de Raad voor de oplossing van het gesignaleerde probleem een bredere invalshoek worden gekozen. Het is aan te bevelen een totaalbudget van circa f4 mln vrij te maken voor aankopen op alle museale deelrekenen. Met een dergelijk financieel instrument zal het beleid ten aanzien van de totale Collectie Nederland op meer evenwichtige wijze vorm kunnen worden gegeven.

In algemene zin wordt opgemerkt dat de keuze van de Mondriaan Stichting ten aanzien van zijn beleid zich eenzijdig richt op de kunstmusea in ons land. Die keuze doet naar de mening van de Raad geen recht aan de rest van het museale veld en de belangstelling van het publiek daarvoor. Ook vinden veel interessante en vernieuwende initiatieven juist in die andere sectoren plaats.

De instelling van een regeling voor kunsthistorisch onderzoek bij musea vindt de Raad een goed initiatief van de Mondriaan Stichting. Het is echter aan te bevelen de regeling te verruimen voor onderzoek naar de collecties en het verzamelbeleid van niet-kunstmusea.

Openstelling van de verschillende regelingen van de Mondriaan Stichting voor de verzelfstandigde rijksmusea ziet de Raad als een positieve ontwikkeling maar heeft consequenties voor het budget.

Nader onderzoek naar de mogelijkheid en wenselijkheid om te komen tot de vorming van een behoudsfonds, in de lijn van een advies van de voormalige Raad voor het Cultuurbeheer over deze problematiek, vindt positieve weerklank. Doel van dit budget is ondermeer de voorfinanciering van conservering en restauratie ook nadat het Deltaplan mogelijk geheel of grotendeels is beëindigd.

De Raad is het er mee eens dat bij de honorering van projecten op de terreinen beeldende kunst en vormgeving bijzondere aandacht zal worden gegeven aan de wisselwerking met (nieuw) publiek en aan samenwerking en afstemming tussen onderwijs- en culturele instellingen, door bijvoorbeeld de ontwikkeling van educatieve programma's. Ook vindt het stimuleren van publikaties en tijdschriften die de belangstelling van (jong) publiek voor beeldende kunst en vormgeving prikkelen een positieve weerklank.

Wat de subsidiëring van specifieke vakbladen betreft dringt de Raad er echter op aan dat, op grond van het (af te wegen) inhoudelijk belang van zulke bladen en de grenzen die er binnen het Nederlandse taalgebied aan het bereik zijn, op langere termijn een bijdrage van de Mondriaan Stichting mogelijk blijft. De nu gehanteerde afbouw-systematiek kan niet algemeen van toepassing worden geacht voor gespecialiseerde vaktijdschriften van hoge kwaliteit die nu eenmaal een beperkte oplage kennen en dientengevolge weinig aantrekkelijk zijn voor adverteerders.

Op het opdrachtterrein kan nu meer dan voorheen afstemming bereikt worden tussen de projecten van het praktijkbureau beeldende kunstopdrachten en de opdrachtenregeling beeldende kunst en fotografie. Verdere invulling van de samenhang binnen en uitbouw van het opdrachtenbeleid acht de Raad van belang. De zichtbaarheid en voorbeeldwerking van interessante opdrachtsituaties dienen te worden versterkt. Het streven om particuliere opdrachtgevers en het bedrijfsleven te stimuleren, door middel van een specifieke campagne, wordt daarom van harte gesteund. De vooruitgang die op dit terrein wordt geboekt zou niet ten koste moeten gaan van de aandacht voor de (semi-)overheidsmarkt.

Voor de Mondriaan Stichting acht de Raad een taak weggelegd om uitvoering te geven aan de door de Staatssecretaris in het vooruitzicht gestelde speciale premiereregeling voor vormgeving. De instelling kan zo mede een impuls geven aan een meer effectieve besteding van het specifieke vormgevingsbudget voor lagere overheden (rijksbijdrageregeling). Afstemming met de betrokken lagere overheden en het Vormgevingsinstituut is wenselijk.

De Raad gaat ervan uit dat het opnemen van een tweetal kunstenaarsinitiatieven in de cultuurnotasystematiek, zoals elders in de betreffende adviezen wordt voorgesteld, niet zal leiden tot een verlaging van het budget voor deze initiatieven. De grotere financiële ruimte die aldus ontstaat, dient te worden benut om niet alleen een wat grotere groep te bedienen, maar ook om per initiatief meer financiële mogelijkheden te bieden. Het is van belang voor de zichtbaarheid van deze broedplaatsen voor vaak jonge makers en verkeners, dat dit vooral ten goede komt aan de versterking van hun podiumfunctie. Het verlenen van een bijdrage dient volgens de Raad in verhouding te staan tot de inspanningen van de verantwoordelijke gemeentelijke en provinciale overheden. De speciale financieringsmogelijkheid voor nieuwe media-apparatuur die de Mondriaan Stichting in dit verband voorstelt ontmoet waardering.

De ondersteuning van activiteiten met een internationaal karakter vereist speciale aandacht. Volgens de Raad heeft de Mondriaan Stichting de afgelopen tijd al veel zaken op de rails gezet voor dit veelomvattende en complexe terrein, maar er dient ook nog het nodige te gebeuren. De voorstellen die het fonds noemt kunnen met enige terughoudendheid rekenen op instemming van de Raad. Deze terughoudendheid geldt ten aanzien van bepaalde functies waarvan de Raad meent dat deze wel door het fonds gestimuleerd, maar niet zelf uitgevoerd dienen te worden. Met name worden bedoeld het eventueel uitgeven van een internationaal tijdschrift voor BK - het onderzoek naar het bestaansrecht van zo'n blad is op zich goed - en de uitnodiging van

belangrijke buitenlandse sleutelfiguren. Wat dit laatste betreft is zorgvuldig overleg en afstemming nodig met de diverse internationaal opererende culturele instellingen. Andere voornemens ontmoeten waardering, zoals de verbetering van de naamsbekendheid van de stichting in het buitenland, aanmoediging van versterking van het effect van presentaties door workshops en lezingen, onderzoek ter stimulering van aankopen door buitenlandse musea, bevordering van internationale (museale) tentoonstellingen in Nederland en verhoging van het budget voor internationale presentaties.

De Raad meent in meer algemene zin dat de coördinerende functie die de Mondriaan Stichting is toebedacht op het vlak van internationalisering van de beeldende kunsten versterking behoeft. In het verlengde hiervan dient een betere afstemming en samenwerking te komen met het Fonds BKVB ten aanzien van internationale activiteiten. De informatiefunctie voor individuele kunstenaars - maar ook voor instellingen en gemeenten - moet op dit gebied adequaat geregeld worden tussen beide fondsen, zodanig dat hiervoor geen apart centrum in het leven geroepen hoeft te worden. Beide instellingen zouden gezamenlijk een oplossing hiervoor kunnen zoeken, wellicht in de sfeer van iemand die de beoogde functie vervult en in dienst is bij beide fondsen.

In de praktijk blijkt de taakverdeling tussen de Mondriaan Stichting en het Nederlands Architectuurinstituut op het vlak van internationale presentaties over architectuur niet eenduidig te zijn. De (internationale) coördinatiefunctie bij de voorbereiding van presentaties, waaronder de Architectuurtriennale in Milaan en de biënnale te Venetië voor zover het om het architectuurterrein gaat, ligt evenwel bij het NAi. De Raad hecht eraan dat het Ministerie hierin nadere duidelijkheid schept.

Inspanningen van de Mondriaan Stichting om de markt voor beeldende kunst en vormgeving te verruimen worden door de Raad ondersteund. Onderbrenging van de kunst aankoopregeling voor particulieren bij dit fonds lag in de lijn der verwachting, nadat eerder tot continuering was besloten. Het instrument is binnen deze instelling op zijn plaats vanwege de relatie met verschillende andere regelingen. Gezien de grotere marktgerichtheid - het niet langer expliciteren van het kwaliteitscriterium - en het voordeel voor de belanghebbende partijen zelf mag van galleries, kunstkopers en betrokken financiële instellingen een grotere financiële eigen inspanning verwacht worden. Het budget dat de Staatssecretaris beschikbaar wil stellen voor overheveling wordt ruimschoots voldoende geacht.

Conclusie

De Mondriaan Stichting moet over een ruimer budget kunnen beschikken om haar kerntaken beter te kunnen vervullen. Feitelijk is de afgelopen jaren met een geringer budget gewerkt dan aanvankelijk in het vooruitzicht was gesteld (ongeveer f2 mln). In die zin is de vraag om extra geld een redelijke wens die de Raad ondersteunt. Rekening houdend met het beschikbare budget en andere prioriteiten wordt geadviseerd een aanvullend bedrag van circa f0.4 mln toe te kennen voor met name versterking op het gebied van de internationalisering. Indien meer middelen beschikbaar komen, namelijk het totaal van f58 mln, of deels vrijgemaakt kunnen worden uit het museale budget, is verruiming van de middelen met circa f4 mln voor aankopen op alle museale terreinen wenselijk.

Financieel kader

<i>Huidige exploitatie</i>	<i>19,378</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	<i>12,552</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	<i>13,660</i>
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	<i>34,785</i>
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	<i>34,785</i>

*(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW
en in miljoenen guldens)*

Inleiding

Het Materiaalfonds verstrekt renteloze leningen aan beeldend kunstenaars, visuele vormgevers en fotografen voor de voorfinanciering van voor de openbaarheid bedoeld werk. Het fonds doet dit al 25 jaar volgens een eenvoudige procedure. De recente naamsuitbreiding in Materiaalfonds voor Beeldende Kunst en Vormgeving geeft aan dat de doelgroep die men wil bedienen ruimer wordt opgevat dan in het verleden. Ook vormgevers kunnen bij het fonds aankloppen; feitelijk gebeurde dat al enige jaren. Voorts blijken aanvragen vaker dan voorheen betrekking te hebben op investeringen die verband houden met nieuwe mediatechnologie. Voor de komende periode wil het fonds de mogelijkheden die het biedt beter voor het voetlicht brengen en zich nadrukkelijker manifesteren. Via publiciteit wil het fonds nieuwe groepen attent maken (jonge kunstenaars, allochtone kunstenaars, meer kunstenaars buiten de Amsterdamse regio. Overwogen wordt een prijs voor inventief materiaalgebruik in te stellen.

Gevraagd wordt de gebruikelijke inflatiecorrectie op het budget om het werkkapitaal op peil te kunnen houden en een verhoging van de exploitatiekosten met een bedrag van f 20.700 mln t.b.v. van verbetering van de publiciteit en de taakverzwaring van de consulent. Voor dit laatste bedrag wordt door het fonds de suggestie gedaan om dit uit de rentebaten te bekostigen. Het totale exploitatiebudget bedraagt f 143.830 mln, het werkkapitaal bedraagt circa f 1.5 mln.

Beoordeling

Na het oplossen van de aflossingsproblemen die de afgelopen jaren speelden en de komst van nieuwe bestuursleden, maakt het Materiaalfonds nu ruimte voor uitbreiding van het beleid. Deze activering wordt positief beoordeeld, want het fonds heeft de afgelopen jaren een wat sluimerend bestaan geleid. De Raad hecht eraan dat het werkkapitaal nu intensiever en effectiever wordt ingezet, zodat een grotere groep kunstenaars van de mogelijkheden van het fonds profijt kan hebben. De verruiming van het criterium openbaarheid is een goede zaak. Ook de actieve publiciteitscampagne en blijvende aandacht voor het bereik zijn in dit verband van belang. De activiteiten rond het 25-jarig jubileum, waaronder het instellen van een prijs voor inventieve toepassing van materiaal, kunnen hiertoe bijdragen. Het plan voor de uitgave van het jubileumboek is interessant; dit kan tot een waardevol kunstenaarshandboek leiden.

Het overleg dat onlangs gestart is met het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst over afstemming en samenwerking is toe te juichen. Dit kan wellicht tot een beter en ruimer gebruik van de beschikbare middelen leiden. Het Fonds BKVB wil nagaan of er mogelijkheden zijn voor ondersteuning van financiering van specifieke kosten in de beroepspraktijk voor eenmalige grote uitgaven. De nadere vorm van deze individuele service (subsidie, lening, garantiestelling, rentesubsidie) wordt nader uitgewerkt in samenwerking met het Materiaalfonds.

Conclusie

De voortzetting van de subsidiëring van het Materiaalfonds staat buiten kijf. De laatste jaren is een grote reserve opgebouwd; het verdient aanbeveling deze financiële ruimte goed te benutten. Van belang is vooral dat voldoende middelen worden ingezet voor publiciteit. De Raad hecht eraan dat de nieuwe beleidsontwikkelingen en de actievere inzet van het werkkapitaal de komende tijd zorgvuldig op hun effecten getoetst worden.

Toekenning: circa hetzelfde bedrag als voorgaande jaren.

<i>Financieel kader</i>	
<i>Huidige exploitatie</i>	<i>0,147</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	<i>0,163</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	<i>0,163</i>
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	<i>0,144</i>
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	<i>0,109</i>

*(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW
en in miljoenen guldens)*

Inleiding

Het Nederlands Foto Instituut - NFI - vervult een functie voor professionele makers en gebruikers, beschouwers en een breed publiek, waarbinnen verschillende deelpublieken te onderscheiden zijn. De drie kerntaken die het instituut onderscheidt, zijn het stimuleren van de inhoudelijke discussie en theorievorming, de promotie en stimulering van de kwaliteit van de fotografie in Nederland en het verzamelen en toegankelijk maken van kennis omtrent fotografie. Aan de eerstgenoemde taak wordt invulling gegeven door middel van tentoonstellingen, discussiebijeenkomsten, lezingen, workshops, rondleidingen (deels educatief van aard), presentaties via digitale media en inventarisatie en coördinatie van onderzoeken op het gebied van de fotografie. Promotie en versterking van kwaliteit krijgen vorm door presentaties, (stimulering van) opdrachten, het tijdschrift Fotonet, internationale activiteiten zoals de jaarlijkse manifestatie Photo International Rotterdam en door middel van overlegstructuren en netwerken. Voor de documentatie- en informatiefunctie zijn er de bibliotheek, het documentatiebestand en de infodesk.

Met het beleidsplan voor de komende jaren wordt verder lijn aangebracht in het profiel en de (inter)nationale positie van het NFI. Uitgaande van de fotografie als fenomeen binnen de visuele cultuur dient het functioneren van het instituut in deze brede context te worden gezien. Onderscheiden worden de deelgebieden: persmedia, kunst en cultuur, wetenschap, reclame en promotie. Het instituut wil de komende cultuurnotaperiode nadrukkelijker t.a.v. deze deelgebieden een centrale, interdisciplinaire en intermediaire rol spelen. Het accent ligt daarbij op het stimuleren en ondersteunen van de vakgemeenschap van fotografen. Om die functie naar behoren te kunnen vervullen zijn extra inspanningen nodig ter intensivering van beleid en activiteiten.

Het NFI komt met een verzoek voor een aanzienlijke subsidieverhoging teneinde zijn taken en beleid op een adequate manier uit te kunnen oefenen. De gewenste uitbreiding wordt voor een belangrijk deel aangewend om in de formatieve sfeer het uitvoerende niveau te versterken, zodat directeur en beleidsmedewerkers meer ruimte krijgen voor strategie en inhoud van het beleid. De instelling ontvangt nu f 685.000 mln van OCenW en f 925.000 mln van Rotterdam. Gevraagd wordt een budget van f 2,3 mln van het rijk.

Beoordeling

Naast het opzetten en organiseren van reguliere activiteiten is het NFI in de eerste twee jaar van zijn bestaan vooral op zoek geweest naar een formule om zich duidelijk te positioneren en te profileren. Het instituut is daar niet voldoende in geslaagd. Er zijn helaas nog geen overtuigende tekenen dat het NFI nu daadwerkelijk van de grond komt. Noch op de vakgemeenschap van fotografen - en in breder verband de beeldende kunstwereld - noch op een groter publiek van geïnteresseerden heeft de

instelling voldoende aantrekkingskracht weten uit te oefenen. Wat betreft het bereik mag verwacht worden dat een toegankelijke discipline als fotografie juist ook een meer algemeen publiek weet aan te trekken.

De Raad onderkent dat voor de opbouw van zo'n instituut als het NFI beslist tijd nodig is gezien de ervaringen van andere nieuwe culturele instellingen. Ook is er begrip voor de moeizame start in verband met het spaarzame budget. Desondanks kan het teleurstellende functioneren van het instituut niet alleen geweten worden aan de start- en budgetperikelen of huisvesting in Rotterdam, zoals het NFI naar voren brengt. De instelling steekt te weinig de hand in eigen boezem. Volgens de Raad zijn er vraagtekens te plaatsen bij keuzes die worden gemaakt t.a.v. van inspanningen en initiatieven, de tentoonstellingsprogrammering, het leggen van contacten en het aangaan van samenwerkingsverbanden. De wijze van opereren heeft tot nu toe weinig getuigd van een prikkelende visie en is niet voldoende effectief gebleken om enthousiasme te mobiliseren en de instelling steviger te positioneren.

Ten aanzien van een aantal punten wil de Raad wat meer specifieke opmerkingen maken.

De discussiebijeenkomst over de positie van de fotografie (binnen of buiten het beeldende kunstbeleid), naar aanleiding van het 50-jarig bestaan van het GKf (beroepsvereniging van fotografen), was op zich een goed initiatief. Daarbij kwamen ook de positie en het beleid van de instelling voor het eerst wat meer publiekelijk aan de orde. Strategisch was de rol van het NFI in dit verband echter onvoldoende doordacht en dit leidde eerder tot averechtse dan bemoedigende verwachtingen. Het initiatief om gemeenten te stimuleren een actief opdrachtenbeleid te voeren wordt positief beoordeeld en verdient verdere steun. Ook het initiatief voor Photoworks in Progress ontmoet waardering. Het instituut moet op het vlak van opdrachten vooral een stimulator zijn en een informatiefunctie vervullen, zonder zelf te zeer de rol van opdrachtgever op zich te nemen.

De ontwikkelingen rond het tijdschrift Fotonet zijn weinig hoopvol. De eerste nummers zijn volgens de Raad van een tegenvallende kwaliteit. De belangstelling ervoor blijft nog sterk bij de verwachtingen achter, ondanks de langdurige voorbereiding om tot een profiel van het blad te komen dat in een behoefte zou moeten voorzien. Wellicht is ook hier meer tijd nodig. Als het instituut het tijdschrift wil inzetten voor één van de centrale aandachtspunten - stimulering van de vakinhoudelijke discussie, theorievorming en verbetering van de fotokritiek - dan is het zeer de vraag of dit het juiste niveau is.

Het jaarlijkse festival, Photo International Rotterdam, biedt bij uitstek mogelijkheden om het instituut beter op de kaart te zetten en nieuwe publieksgroepen te bereiken. De Raad acht het van groot belang dat hieraan voldoende aandacht gegeven blijft worden.

Samenwerking met andere instellingen in Rotterdam en op (inter)nationaal niveau heeft nog tot weinig zichtbare resultaten geleid; het instituut lijkt kansen te laten liggen. Wat betreft de bijzondere huisvestingssituatie, tezamen met het Nederlands Foto Archief en het Nederlands Fotorestauratie Atelier in één pand, is het zonde dat het begrip 'Huis voor de Fotografie' nog zo weinig invulling heeft gekregen en onvoldoende zichtbaar is gemaakt.

Conclusie

Met dit advies wil de Raad een duidelijk signaal afgeven dat grondige veranderingen nodig zijn om het functioneren van het NFI te verbeteren. Tegelijkertijd wordt de

noodzaak ingezien dat het budget van het NFI substantieel moet worden verhoogd om de kerntaken adequaat te kunnen vervullen. Met geld zijn echter niet alle problemen op te lossen. Het NFI stelt zelf voor de extra middelen voor een belangrijk deel in te zetten t.b.v. het uitvoeringsniveau. Voor een deel kan dit inderdaad soelaas bieden. De Raad meent echter dat juist mede versterking op het vlak van inhoud, visie en leiding noodzakelijk is en dat met name daar op ingezet moet worden. Rekening houdend met het beperkte budget en andere prioriteiten wordt geadviseerd het budget te verhogen met circa fo.6 mln, zonodig bij gebrek aan voldoende middelen met fo.35 mln; nadrukkelijk met dien verstande dat hiervoor een nadere onderbouwing gemaakt dient te worden die voldoende perspectief biedt op een goed functioneren van het instituut.

Financieel kader

<i>Huidige exploitatie</i>	<i>1,503</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	<i>0,656</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	<i>0,824</i>
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	<i>3,801</i>
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	<i>2,467</i>

*(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW
en in miljoenen guldens)*

Inleiding

Het Vormgevingsinstituut is in 1993 opgericht. De doelstellingen zijn afgeleid van het cultuurbeleid van de rijksoverheid: het verhogen van de kwaliteit van het aanbod, het stimuleren van de vraag naar en de belangstelling voor vormgeving en het bevorderen van discussie over vormgeving op een hoog niveau. Het cultuurministerie heeft het instituut bij de oprichting taken opgelegd op het gebied van kennisverspreiding en informatie-verstrekking, promotie, coördinatie en een platformfunctie.

Het instituut wil projectgericht en initiërend werken. De aanpak is gericht op het beïnvloeden van de maatschappelijke agenda. Het streven is de betekenis van vormgeving voor de samenleving te verdiepen en te vernieuwen. Het instituut wil richting geven aan een gezamenlijk leerproces met diverse betrokken partijen en nieuwe relaties tussen vormgeving en maatschappij ontwikkelen.

Bij de uitvoering van de programma's wordt het accent gelegd op thema's die een verbinding leggen tussen de verschillende disciplines binnen de vormgeving. De vier thema's zijn Ontwerpen voor Ouderen, Info-Eco, De Leesbare Stad (over de toegankelijkheid van toekomstige steden) en Skill (over de toekomst van werk en vaardigheid). In de komende periode wil het instituut de samenhang van de thematische benadering en de vaste taken versterken.

Het huidige subsidieniveau is circa f 3 mln. Voor de komende periode wordt circa f 4.8 mln gevraagd.

Beoordeling

Het Vormgevingsinstituut heeft in de afgelopen periode zijn bestaansrecht bewezen. Het heeft zich geprofileerd op een manier die in de Nederlandse context niet meteen werd herkend maar inmiddels een positief effect blijkt te hebben op de maatschappelijke verankering van vormgeving, zij het met de beperkingen van een bescheiden budget.

Het Vormgevingsinstituut heeft in de korte tijd van zijn bestaan eraan bijgedragen dat de culturele betekenis van vormgeving in een breder maatschappelijk kader wordt gezien. De differentiatie van de programma's naar discipline aan de ene kant en aan de andere kant de overkoepelende thematische aanpak stimuleert de inhoudelijke ontwikkeling per discipline en houdt tegelijkertijd de kanalen tussen vormgeving en maatschappij open. Het feit dat het Vormgevingsinstituut zich opstelt als een internationale ontmoetingsplaats voor partijen uit de wereld van cultuur, media en het bedrijfsleven heeft mede geleid tot een groeiende belangstelling in het buitenland voor de Nederlandse vormgeving.

De betekenis van het Vormgevingsinstituut gaat verder dan het terrein van de vormgeving en van de culturele wereld in zijn geheel. Zolang het Vormgevingsinstituut alleen van het cultuurministerie een structurele subsidie ontvangt, zou strikt genomen verwacht mogen worden dat het accent overwegend op het vormgevingsaspect van maatschappelijke thema's wordt gelegd. Dat zou jammer

zijn omdat juist de integrale benadering van het instituut de toekomstige rol van vormgeving in maatschappelijke processen kan verankeren en de vormgeving uit haar relatief geïsoleerde positie kan halen. Bovendien lenen de neutraal geformuleerde, algemeen maatschappelijke thema's zich bij uitstek voor een ontmoeting tussen de culturele en de economische wereld. De Raad betreurt het dan ook dat het Vormgevingsinstituut niet mede door het Ministerie van Economische Zaken wordt ondersteund. De Raad dringt erop aan dat het instituut onder de aandacht wordt gebracht van Economische Zaken maar ook van andere relevante ministeries, zoals VROM en Verkeer en Waterstaat.

In de beeldvorming overheersen de activiteiten van het instituut op het gebied van de nieuwe media, met name Doors of Perception. De Raad gaat ervan uit dat dit veroorzaakt is door de ongelijke start van de diverse programma's. Het totale activiteitenpakket was niet van meet af aan evenwichtig samengesteld. De Raad vindt het belangrijk dat het totale programma in de komende periode op een evenwichtige manier wordt gecontinueerd. Voor bijzondere activiteiten op het brede terrein van de nieuwe media dient niet alleen het Cultuurministerie te worden aangesproken maar ook de andere betrokken ministeries, zo mogelijk in een gezamenlijk initiatief met andere instellingen. De deelname van het Vormgevingsinstituut aan het Virtueel Platform biedt daartoe mogelijkheden.

Als onderdeel van de culturele infrastructuur heeft het instituut een centrale rol in het veld.

In de afgelopen periode heeft het instituut deze rol nog niet voldoende uitgeoefend. De Raad ondersteunt dan ook het voornemen van het instituut om de verslaggeving en verspreiding van de resultaten van activiteiten te verbeteren. Ook dringt de Raad erop aan dat het instituut zich openstelt naar alle partijen in het beroepsveld. Het centraal stellen van grote maatschappelijke problemen mag niet ten koste gaan van de aandacht voor relatief kleine thema's en voor de kwaliteit van vormgeving. Het is belangrijk dat de opgedane kennis en inzichten een breder bereik krijgen. Deze vorm van informatieverstrekking en kennisverspreiding alleen is echter niet voldoende. Om de initiërende rol op langere termijn te blijven vervullen, zijn tussentijdse peilingen en evaluaties nodig, met name vanuit het referentiekader van de beroepspraktijk. Het instituut moet kunnen overzien of zijn activiteiten doorwerken in de beroepspraktijk en wat de stand van zaken is bij de partners die een project hebben overgenomen.

Het instituut wil verkenner en initiator zijn maar is vanuit het cultuurbeleid ook dienstverlener. Dienstverlening is niet hetzelfde als belangenbehartiging maar in de houding van het Vormgevingsinstituut mag meer tot uiting komen dat informatie en coördinatie kerntaken zijn. De Raad realiseert zich dat de oriëntatie van het instituut op vernieuwing en verdieping het nodig maakt selectief te zijn in de contacten met het veld. Uiteindelijk is het wel de bedoeling dat de beroepspraktijk de voorttrekkersrol van het instituut erkent en innovatieve projecten overneemt. In de communicatie met de beroepspraktijk is daarom een grotere openheid en toegankelijkheid van het instituut gewenst. Het vervullen van de kerntaak informatie en coördinatie vereist continuïteit in de aanwezigheid van mensen en middelen. Deze taak moet op structurele basis worden versterkt.

Ook beleidsmakers van gemeenten en provincies mogen van het instituut het nodige verwachten op het vlak van informatie en coördinatie. In een besloten discussiebijeenkomst van de Raad voor de Kunst in januari 1995 werd bevestigd dat er in het veld behoefte is aan een sterkere rol van het Vormgevingsinstituut op dit vlak.

Inmiddels heeft het instituut een studiedag voor gemeenten en provincies georganiseerd waarvoor ruime belangstelling bestond. De Raad dringt erop aan dat het programma ook in de toekomst expliciet wordt afgestemd op de informatiewaarde voor lagere overheden. Het thema 'De leesbare stad' kan daarvoor een goede ingang zijn.

Voor beide soorten activiteiten, de initiërende en de dienstverlenende, is een permanente voorziening op het gebied van informatie en documentatie vereist. De Raad denkt hierbij vooral aan een documentatiebestand van vormgeving in Nederland, zowel voor opdrachtgevers als voor onderzoekers. Een dergelijk informatie- en documentatiepunt ontbreekt in Nederland. De Raad overweegt later dit jaar een voorstel hieromtrent te formuleren. Ideeën van het Vormgevingsinstituut, bij voorkeur in samenwerking met de beroepsverenigingen en met het Nederlands Archief voor Grafisch Ontwerpers, worden op prijs gesteld.

Gezien de ontwikkelingsfase van het instituut kunnen in de komende periode nauwelijks taken op het gebied van educatie worden verwacht, wel ondersteuning van educatieve activiteiten door anderen. Op langere termijn zou het instituut als grotere culturele instelling met een spilfunctie op het gebied van de vormgeving wel een visie op cultuureducatie moeten ontwikkelen, eventueel als grondslag voor uitvoerende activiteiten van andere instellingen.

Conclusie

De Raad beoordeelt het beleidsplan van het Vormgevingsinstituut positief. Een subsidieverhoging à f 0.6 mln is gerechtvaardigd ter intensivering van de kerntaken informatie en coördinatie, met name de verbetering van de verslaglegging, de verspreiding van de resultaten en de zorg voor de doorwerking van projecten in het veld. Gelet op de beperkte middelen geeft de Raad prioriteit aan een subsidieverhoging van f 0.4 mln

Voor de ontwikkeling van het programma vraagt het instituut circa f 1 miljoen extra. Gezien de algemeen maatschappelijke thematiek van de programma's kan het cultuurministerie hier niet volledig voor worden aangesproken. De verdiensten van het Vormgevingsinstituut op het terrein van de nieuwe media - een prioriteit in het cultuurbeleid - doen een bijdrage verwachten ten behoeve van de aanvraag à f 0.26 mln in het kader van het Virtueel Platform.

Voor het overige kan het Ministerie van OCenW alleen worden verzocht zich in te spannen om extra middelen te vinden voor de ontwikkeling van de programma's en hulp te bieden bij de aanvragen voor projectfinanciering uit het budget van de ministeries van EZ, V&W en VROM. De activiteiten van het Vormgevingsinstituut zijn immers ook van belang voor het informatie-, economisch- en milieubeleid van de rijksoverheid.

<i>Financieel kader</i>	
<i>Huidige exploitatie</i>	<i>3,059</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	<i>3,013</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	<i>3,022</i>
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	<i>6,000</i>
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	<i>4,800</i>

*(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW
en in miljoenen guldens)*

Inleiding

De komende planperiode maakt de Rijksakademie van Beeldende Kunsten (RABU) feitelijk voor het eerst deel uit van de cultuurnotasystematiek, omdat de instelling per 1 januari 1997 verzelfstandigd wordt. Het beleid van de afgelopen jaren wordt in grote lijnen voortgezet. Een aantal punten krijgt nader aandacht of wordt bijgesteld. In artistiek opzicht wordt de huidige koers voortgezet; aandacht voor variëteit en continuïteit van het begeleiderscorps, intensivering van de begeleiding en continuïteit van de verhouding Nederlandse en buitenlandse deelnemers 50:50. Op het theoretische vlak wordt ondermeer verdere inventarisatie en conservering van de collectie beoogd. Voorts staat t.a.v. het deelterrein techniek de vervanging van en investering in apparatuur en nieuwe technologieën op stapel en verdere kwalitatieve en kwantitatieve optimalisering van het corps technische begeleiders. De RABK wijst op het belang van de drie beleidsaspecten die kenmerkend zijn voor de instelling, te weten kunsten, wetenschappen en cultuurbeheer. De instelling opteert voor instandhouding en waar nodig versterking van kunstrelaties, revitalisering van de wetenschappelijke component en meer aandacht voor de cultuurhistorische betekenis van collecties in relatie tot het gebruik. Voor publieke toegankelijkheid is ruimte voor zover dit past binnen het artistieke proces en bijdraagt tot optimaal gebruik van de faciliteiten.

De RABK heeft een budget van f 4.57 mln, f 1.9 mln materieel budget en f 2.67 mln personeel budget. Financiële consequenties die met de verzelfstandiging samenhangen worden op een aparte manier geregeld, dus buiten de cultuurnotasystematiek om. Voor 1997 en 1998 wordt een aanvulling van f 2 mln per jaar gevraagd ter compensatie van de terugbetalingsverplichting voor huisvesting. Daarnaast worden jaarlijks aanvullende middelen, f 2 mln, gevraagd voor het op peil houden van de instelling plus voorzieningen.

Beoordeling

De Rijksakademie zal worden verzelfstandigd, met de intrekking van de betreffende wet. De Raad hecht eraan dat de instelling op het zelfde niveau zal kunnen blijven functioneren. Het is van belang dat verschillende functies - collectievorming, Prix de Rome - die van oudsher met de RABK verbonden zijn als zodanig gehandhaafd blijven. Dit kan de relatie tussen theorie en praktijk versterken en het maakt de verbinding met de historie zichtbaar. Het geeft een bijzondere meerwaarde aan de akademie. Collectiebeheer moet echter geen speerpunt zijn. De koppeling van de wetenschappelijke functie aan collectievorming en het belang daarvan acht de Raad enigszins overbelicht. Bepaalde nevenfuncties zoals Prix de Rome, Uriotprijs en collectievorming dragen op zich bij aan het profiel van de instelling en zijn ook aantrekkelijk voor sponsoring, maar dienen beleidsmatig niet centraal te staan. De Raad waardeert het gevarieerde begeleiderscorps met internationaal hoog aangeschreven kunstenaars. Dit oefent aantrekkingskracht uit op jonge kunstenaars, ook uit het buitenland, hetgeen mede de internationale positie van de RABK

versterkt. Voor de komende periode acht de Raad een nadere profilering en visie-ontwikkeling ten aanzien van de werkplaatsfunctie wenselijk. Speciale aandacht voor de inhoud van het beleid en een zekere rust op het organisatorische vlak zijn daarbij van belang. De RABK zal ondermeer meer zijn theoretische component moeten versterken, wil deze functie substantieel bijdragen aan het profiel van de instelling. Een werkplaats als de Rijksakademie kan gezien zijn positie en taakstelling door middel van interne en externe discussies en publikaties een actievere inbreng hebben op het vlak van het cultuurdebat en de theorievorming. Beperkte publieke toegankelijkheid hoort daar bij. Voorts kan de instelling op het terrein van de nieuwe mediatechnologie zijn profiel versterken. Kansen liggen er wellicht ook in interdisciplinaire werkgebieden.

Conclusie

De Raad adviseert de ondersteuning aan de RABK te continueren. Een bescheiden verhoging van het budget als tegemoetkoming voor de terugbetalingsverplichting enerzijds en ten behoeve van het op peil houden van voorzieningen en begeleiding anderzijds is wenselijk. Rekening houdend met het beperkte budget en andere prioriteiten wordt geadviseerd een aanvullend bedrag van fo.2 mln toe te kennen, zonodig bij gebrek aan voldoende middelen fo.1 mln.

Voor alle werkplaatsen is een adequate en onderling gelijkwaardige beurzenregeling voor de deelnemende kunstenaars van belang. De budgetten die hiervoor door het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst beschikbaar worden gesteld, dienen te worden overgeheveld, zodat de werkplaatsen deze zelf direct kunnen verdelen.

<i>Financieel kader</i>	
<i>Huidige exploitatie</i>	<i>4,580</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	<i>4,571</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	<i>4,375</i>
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	<i>6,322</i>
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	<i>4,570</i>

*(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW
en in miljoenen guldens)*

Inleiding

De werkplaats de Ateliers is eind 1992 vanuit Haarlem naar Amsterdam verhuisd naar het voormalige gebouw van de Rijksakademie. Sinds september vorig jaar is een nieuwe directeur aangetreden, Dominic van den Boogerd. Als werkplaats vervult de Ateliers een specifieke functie voor de artistieke ontwikkeling van aankomend kunstenaars uit binnen- en buitenland. De instelling richt zich op een individuele en kritische begeleiding van studenten binnen 'een structuur die een goede opmaat is voor een zelfstandige beroepspraktijk'. Het beleid dat de afgelopen jaren is gevoerd, wordt in de periode 1997-2000 voortgezet. Ten aanzien van enkele punten gaat er een wat andere wind waaien. De veranderingen die worden voorgesteld zijn:

- het frequenter en met grotere regelmaat aantrekken van buitenlandse gastdocenten; per week één à twee (kunstenaars, maar ook critici en theoretici)
- het organiseren van een lezingenserie; ca 4 lezingen per jaar als tegemoetkoming aan de kunsttheoretische belangstelling van studenten en als bijdrage aan de variatie in het kunsttheoretisch debat (openstelling voor beperkte groep geïnteresseerden).

De Ateliers ontving aan subsidie circa fl.3 mln in 1995, exclusief circa f 0.3 mln aan stipendiagelden voor de deelnemers. Gevraagd wordt een bedrag van fl.45 mln in 1997 oplopend tot fl.5 mln in 2000. De verhoging hangt samen met de intensivering van bovengenoemde punten, te weten lezingen en buitenlandse gastdocenten.

Beoordeling

De Ateliers nemen binnen de BK-infrastructuur en in het bijzonder temidden van de andere werkplaatsen een specifieke plaats in. De eigenzinnige benadering die gekenmerkt werd door sterke concentratie op het eigen werkproces binnen het instituut en een vrij vaste, kleine groep begeleiders, roept soms kritiek op bij buitenstaanders. De gedegen aanpak en de kwaliteit van de opleiding worden door de Raad echter gewaardeerd en vervullen nog steeds een voorbeeldfunctie. Wat betreft de functie ten aanzien van internationalisering ontmoet de nuchtere houding van de Ateliers weerklank; het internationale karakter van beeldende kunst en (de netwerken van) binnen- en buitenlandse docenten en deelnemers zorgen voor een vanzelfsprekend internationaal verkeer.

De Raad ondersteunt de voorstellen voor geringe bijstelling van het beleid. Het is een goede zaak om vaker gastdocenten uit te nodigen met het oog op het eventueel aangaan van een vast dienstverband, zodat de komende jaren continuïteit en kwaliteit gewaarborgd kunnen worden. Ook betekent het voor zowel deelnemers als begeleiders een bredere uitwisseling en verrijking van artistiek-inhoudelijke visies. Het nader aandacht geven aan theorie door middel van lezingen en discussie, waarbij van de kunstenaars in spé een actieve rol wordt verwacht, vindt de Raad een zinvolle keuze die de kwaliteit en positie van de Ateliers kan versterken.

Conclusie

De gewenste verhoging van de subsidie voor de genoemde doelen - met name gastdocenten en theorie - is een waardevolle investering die tot verbetering van de kwaliteit van de werkplaats zal leiden. Rekening houdend met het beperkte budget en andere prioriteiten wordt geadviseerd het subsidiebedrag te verhogen met circa fo.15 mln, zonodig bij gebrek aan voldoende middelen fo.1 mln.

Over de specifieke bijdrage voor de deelnemers is nadere afstemming nodig met de andere werkplaatsen om tot een meer vergelijkbare verdeling en systematiek te komen. Hiervoor en voor opmerkingen die op het werkplaatsenbeleid in algemene zin betrekking hebben, wordt verwezen naar het algemene advies en de BK-sectorparagraaf.

<i>Financieel kader</i>	
<i>Huidige exploitatie</i>	<i>1,338</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	<i>1,315</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	<i>1,318</i>
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	<i>1,499</i>
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	<i>1,489</i>

*(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW
en in miljoenen guldens)*

Algemeen

De vernieuwde Jan van Eyck Akademie is in 1992 van start gegaan als een internationaal post-academisch instituut voor praktisch experiment en onderzoek op het gebied van de visuele cultuur. Het programma richt zich op beeldende kunst, ontwerpen en theorie. De academie wil niet in de context van het tweede fase-kunstvakonderwijs geplaatst worden en profileert zich nadrukkelijk als een instelling voor kunstenaars, ontwerpers en theoretici met professionele ervaring. Het programma gaat ervan uit dat de visuele wereld niet zonder een kritische en theoretische benadering kan van de voorwaarden (technologisch, economisch, intellectueel) die de praktijk van de productie bepalen. Voorts is het uitgangspunt dat er geen nationale begrenzing bestaat in de culturele context van beeldende kunst, ontwerpen en theorie. De komende periode wil de academie gebruiken voor het consolideren van het programma.

In het beleidsplan wordt aangegeven dat de afdeling theorie van een werkplaats anders werkt dan theoretisch onderzoek aan een universiteit: geen disciplinaire basis, niet onderwerpgericht en niet de kunstgeschiedenis als kader maar de wereld van de maker.

De academie wil in de periode 1997-2000 onderzoeksvelden openen op het gebied van transculturele studies en ontwerpen & media.

Het beleidsplan 1997-2000 gaat uit van een gelijkblijvend subsidie à circa f 3,34 mln

Beoordeling

De Raad heeft over het algemeen waardering voor de ontwikkeling van de Jan van Eyck Akademie in de afgelopen periode. De academie heeft sinds de koerswijziging in 1992 uitgedragen dat denken een vorm van handelen is en dat productie zonder kritische stellingname in cultureel opzicht geen betekenis kan hebben. Deze visie is in het praktische en functioneel ingestelde Nederland ongewoon. De Raad is van mening dat de Jan van Eyck Akademie in de komende periode in de gelegenheid moet worden gesteld de ingezette ontwikkeling door te zetten. De nieuwe onderzoeksvelden op het terrein van transculturele studies en nieuwe media zijn een logische uitwerking van de doelstelling en visie van de Jan van Eyck Akademie. Het onderzoek zal plaatsvinden in samenwerking met diverse professionals in de culturele wereld. Op deze manier wordt gewerkt aan een grotere betekenis van de academie voor de culturele wereld. De Raad vindt dit een goed initiatief.

Niettemin is de Raad van mening dat er gericht gewerkt moet worden aan de aansluiting bij de Nederlandse context. De mentaliteit die de Jan van Eyck Akademie uitdraagt kan op langere termijn een doorbraak in het culturele leven teweegbrengen. Maar zover is het nog niet. Met name de afdeling Theorie vindt niet voldoende aansluiting bij het Nederlandse culturele leven. Het filosofische en theoretische niveau is op dit moment te laag gegrepen. De academie onderkent dit probleem niet voldoende. De academie lijkt te verwachten dat vakgenoten in Nederland over enige tijd vanzelf zullen aanhaken. De Raad is echter van mening dat de academie zelf het

initiatief moet nemen om de aansluiting tussen het eigen programma en het theoretische niveau in Nederland te verbeteren, met name door de toegankelijkheid en aantrekkelijkheid voor Nederlandse deelnemers te vergroten. Om op langere termijn voldoende belangstelling van Nederlandse kandidaten op te bouwen, is het aan te bevelen dat docenten van Nederlandse kunstvakopleidingen voor activiteiten van de academie worden uitgenodigd.

Voorts is het wenselijk dat de academie allianties sluit met diverse personen en instellingen die een intermediaire rol vervullen, zoals presentatie-instellingen voor beeldende kunst, publicisten en redacties van culturele tijdschriften. De Jan van Eyck Akademie zou haar symposia ook als een reeks van workshops elders in het land kunnen aanbieden. Het incidenteel aanbieden van programma-onderdelen in de Nederlandse taal kan een brug leggen naar Nederlandse kandidaat-deelnemers. Kortom, er zijn diverse varianten denkbaar maar uiteindelijk is het de bedoeling dat oud-deelnemers aantoonbaar bijdragen aan de ontwikkeling van beeldende kunst en ontwerpen in Nederland en het debat daarover.

De recente aanstelling van een nieuw afdelingshoofd van de afdeling Ontwerpen wekt vertrouwen. De Raad verwacht een positief effect van haar functioneren op de verdere ontwikkeling van de afdeling.

Het is te voorzien dat de huidige directeur halverwege de komende periode 1997-2000 terugtreedt. De Raad gaat ervan uit dat zijn opvolger zich committeert aan het beleidsplan.

Conclusie

De Raad is grotendeels positief over het beleid van de Jan van Eyck Akademie. De Raad adviseert de meerjarensubsidie op het huidige niveau te continueren. De aansluiting van de afdeling Theorie op de Nederlandse context behoeft extra aandacht in de komende periode.

Voor alle werkplaatsen is het van belang dat er een adequate en onderling gelijkwaardige beurzenregeling bestaat voor de deelnemende kunstenaars en ontwerpers. De budgetten die hiervoor door het Fonds BKVB beschikbaar worden gesteld dienen te worden overgeheveld, zodat de werkplaatsen deze zelf kunnen verdelen.

<i>Financieel kader</i>	
<i>Huidige exploitatie</i>	3,589
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	3,434
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	3,555
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	3,829
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	3,571

(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW en in miljoenen guldens)

Inleiding

Het Europees Keramisch Werkcentrum (EKWC) is in 1991 voortgekomen uit een ambachtelijke keramische werkplaats en heeft zich in de afgelopen periode ontwikkeld tot een werkplaats voor de ontwikkeling van keramische beeldende kunst en vormgeving. De nadruk ligt niet primair op het eindprodukt maar op onderzoek en op het creatieve proces. Het centrum wil in internationaal verband opereren en een levendige interculturele werkplaats zijn.

Het EKWC staat voor de komende jaren een verdere verdieping en nadere precisering van het beleid voor. Een nieuw initiatief is het Innovatie-Project Keramische Vormgeving dat in samenwerking met TNO zal worden ontwikkeld ter stimulering van de Nederlandse keramische vormgeving. Het project krijgt de vorm van een demonstratie-productiefaciliteit. Deze faciliteit is bedoeld voor de ontwikkeling van ontwerp-programma's en de toepassing van geavanceerde keramische technologie en flexibele produktiemethoden. In eerste instantie zal een pilot-project worden ontwikkeld met behulp van de faciliteiten van het EKWC. Het is de bedoeling dat dit de grondslag kan vormen voor de oprichting van een zelfstandig centrum.

Het gevraagde bedrag voor de komende periode op jaarbasis is circa f 1.8 mln. Dat is een verhoging van ongeveer f 0.5 mln waarvan circa f 0.2 mln bestemd is voor het innovatie-project en circa f 0.3 mln voor intensivering van taken.

Beoordeling

Het Europees Keramisch Werkcentrum heeft een bijzondere positie in het cultuurbeleid.

Beeldende kunst maken met keramisch materiaal vereist hoogwaardige technische faciliteiten en deskundige assistentie. Een werkplaats die vooral aandacht heeft voor het creatieve proces kan een effectieve manier zijn om de ontwikkeling van beeldend talent te versnellen en te verdiepen. Bovendien heeft Nederland een sterke traditie op het gebied van keramiek. Tegen deze achtergrond heeft het een bijzondere betekenis dat een nieuwe generatie wordt uitgedaagd eigen accenten te leggen in de internationale ontwikkeling van de keramische beeldende kunst. De Raad is dan ook van mening dat er in het cultuurbeleid een functie is weggelegd voor een keramisch werkcentrum met een inhoudelijke doelstelling.

Het Europees Keramisch Werkcentrum heeft deze functie op een overtuigende manier op zich genomen. Het EKWC draagt bij aan de ontwikkeling van de beeldende kunst in ruime zin. De belangstelling voor keramiek in de context van beeldende kunst is gegroeid. Ook is er sprake van een stijging van het niveau van het werk van de beeldend kunstenaars die met keramiek werken. Voor kunstenaars van een hoog internationaal niveau blijkt een werkperiode in het EKWC aantrekkelijk te zijn.

De presentatie van het werk van de kunstenaars in publikaties en dergelijke wordt professioneel verzorgd. De Raad vindt het belangrijk dat de resultaten van inhoudelijk onderzoek toegankelijk zijn voor de beeldende kunstwereld in ruime zin.

Het EKWC wil nu ook de ontwikkeling van de keramische vormgeving een impuls geven. De kwaliteit van de organisatie wekt vertrouwen in de mogelijke betekenis van het innovatieproject voor de vormgeving. Daar staat tegenover dat er nog nauwelijks een inhoudelijke visie op vormgeving is gegeven en er nog niet een vorm is ontwikkeld die past bij de werksituatie van vormgevers. Een aantal doorslaggevende factoren voor de uitwerking van het project is nog niet voldoende bekend. De Raad denkt met name aan de bereidheid van de keramische industrie om aan het project mee te werken, aan de verdeling van verantwoordelijkheden tussen het gesubsidieerde EKWC en de betrokken commerciële instellingen (industrie en TNO) en aan de belangstelling van ontwerpers. Bovendien is nog niet bekend welk type research van TNO zal leveren en of redelijkerwijs een meerwaarde ervan te verwachten is voor het ontwerp- proces van vormgevers. Daarom verzoekt de Raad om een afzonderlijke adviesaanvraag over een verder uitgewerkt voorstel voor het Innovatieproject.

Conclusie

De Raad adviseert de ondersteuning van het EKWC voort te zetten. De Raad is positief over de groeiende bijdrage van het EKWC aan de ontwikkeling van de keramische beeldende kunst. De Raad acht het gevraagde bedrag ten behoeve van de intensivering van taken gerechtvaardigd. Gezien de mogelijke betekenis van het Innovatie-project Keramische Vormgeving wordt aangeraden een bedrag hiervoor te reserveren, in afwachting van een adviesaanvraag op grond van een concreet voorstel. Vanwege de beperkte middelen geeft de Raad prioriteit aan een verhoging van het budget met f 0.2 mln in totaal (waarvan de helft voor intensivering van taken en de helft voor het innovatieproject vormgeving).

Van belang voor alle werkplaatsen is een adequate en onderling gelijkwaardige beurzenregeling voor de deelnemende kunstenaars. De budgetten die hiervoor door het Fonds BKVB beschikbaar worden gesteld dienen te worden overgeheveld, zodat de werkplaatsen deze zelf kunnen verdelen.

<i>Financieel kader</i>	
<i>Huidige exploitatie</i>	<i>1,537</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	<i>1,305</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	<i>1,312</i>
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	<i>1,715</i>
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	<i>1,615</i>
<i>(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW en in miljoenen guldens)</i>	

Inleiding

Het plan voor het Europees Kunsten Centrum (EKC) beoogt de oprichting van een werkplaats voor materialen en technieken met betrekking tot het werken met glas, metaal, textiel, hout en kunststoffen. In eerste instantie is het initiatief gericht op jonge kunstenaars en vormgevers die daar op hoog niveau kunnen werken aan de ontwikkeling van een eigen kunstpraktijk en identiteit onder goede begeleiding. Daarnaast wordt er ook gelegenheid gegeven aan inmiddels 'geslaagde' kunstenaars om grote projecten te realiseren.

Het EKC ziet het als belangrijke taak om de Europese cultuuruitingen te internationaliseren en ontmoetingen in internationaal verband te stimuleren en mogelijk te maken. Er wordt gerefereerd aan het Bauhausideaal.

Voor de inventaris staat een bedrag van f 0,8 mln begroot, voor de exploitatie f 1,3 mln. Aan subsidies wordt een jaarlijks bedrag van f 0,53 mln genoemd.

Beoordeling

Het plan is op sommige punten zeer detaillistisch uitgewerkt, terwijl aan de andere kant over belangrijke zaken zoals huisvesting en financiering nog zeer veel onhelderheid bestaat. Ook op andere punten lijkt sprake te zijn van onevenwichtigheid en onvoldoende onderbouwing; bijvoorbeeld wat betreft de positie van de instelling in de verhouding Nederland en Europa, ruime toegankelijkheid of scherpe selectie; aankomende of gevestigde kunstenaars. De initiatiefnemer wil zeer veel tegelijkertijd; het plan wordt vooral gedragen door deze persoon en lijkt voornamelijk een breder draagvlak te missen. Onverlet voornoemde onduidelijkheden wil de Raad nadrukkelijk stellen geen voorstander te zijn van een op materialen gebaseerde werkplaatsachtige instelling, naast de vele voorzieningen die er in die sfeer reeds zijn. Er wordt van het onderhavige initiatief onvoldoende meerwaarde verwacht.

Conclusie

De Raad adviseert de aanvraag niet te honoreren.

Financieel kader

Huidige exploitatie

Subsidie OCenW peiljaar 1994

Subsidie OCenW peiljaar 1995

Gewenste exploitatie 1997-2000 1,585

Gevraagd subsidie 1997-2000 0,530

(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW

en in miljoenen guldens)

Inleiding

De Appel heeft in de achterliggende periode het Prinseneiland verruild voor de Nieuwe Spiegelstraat. De instelling wil de komende cultuurotaperiode het beleid voortzetten, inclusief het programma voor de internationale curator-training die nu voor de tweede maal gehouden is. De Appel vervult een rol als presentatie-instelling waar kunstenaars een risico kunnen nemen en waar nieuwe presentatiewijzen en inhoud aan de orde komen. Op een aantal gebieden wordt de komende jaren een zwaarder accent gelegd. De beleidsintensivering die hieruit voortvloeien, hangen deels samen met de conclusies van een publieksonderzoek dat onlangs is gehouden en deels houden ze verband met andere ontwikkelingen en wensen. Het gaat om betere begeleiding en mogelijkheden voor de individuele bezoeker, versterking van de informatie-functie voor het kunstvakonderwijs, ontwikkeling van de educatieve functie voor met name middelbare scholieren in samenwerking met andere instellingen. De wegwijzerfunctie die De Appel al vele jaren vervuld voor tentoonstellingsmakers, organisatoren en galeriehouders uit het buitenland moet volgens de instelling meer benadrukt en uitgebouwd worden. De trainingen voor tentoonstellingsmakers worden gecontinueerd.

Bovengenoemde intensiveringen, alsook zaken die samenhangen met de schaalvergroting en beperkte bemensing leiden tot een verzoek om extra middelen. De huur van het pand is t/m 2001 veilig gesteld (sponsor, f 240.000 mln op jaarbasis). De Appel vraagt boven de huidige subsidies (OCenW f 509.000 + f 100.000 mln, Amsterdam f 312.000 mln) een aanvulling tot respectievelijk OCenW f 673.000 + f 150.000, mln, Amsterdam f 415.000 mln).

Beoordeling

De Appel vervult een belangrijke functie als podium voor internationale presentatie en uitwisseling. De presentaties van kunstenaars die worden getoond zijn over het geheel genomen interessant, van hoge kwaliteit en getuigen van engagement. De signaal- en laboratoriumfunctie van de instelling acht de Raad waardevol; het is daarom van belang dat de potenties die De Appel heeft om een actieve rol te spelen op gebied van beeldende kunst meer benut worden. Om als instelling meer zichtbaar te worden op het vlak van de uitwisseling van en de discussie over actuele ontwikkelingen, zal De Appel zich de komende jaren in de Nederlandse en Amsterdamse situatie duidelijker moeten manifesteren. Met een aantal nieuwe activiteiten die tot een grotere openheid en levendigheid leiden en met de curatortraining, is daar de laatste tijd al meer invulling aangegeven. Die lijn moet kunnen worden doorgezet. In dat licht bezien is de Raad positief over de accenten die De Appel de komende jaren wil aanbrengen. Met name van belang worden geacht versterking van de rol in het nationale debat, een betere begeleiding van het publiek, vergroting van het bereik van nieuwe publieksgroepen en verdere internationalisering.

Conclusie

De Appel verdient in de komende jaren met name voor 'achterstallig onderhoud' in personele zin meer armslag teneinde de kerntaken adequaat te kunnen uitvoeren (presentatie, onderzoek, debat). Hiernaast zijn vooral middelen nodig voor het realiseren van voorwaarden voor verbetering van de publieke toegankelijkheid en versterking van de rol in internationaal verband. De Raad hecht aan continuering van de training voor tentoonstellingsmakers, die binnen De Appel een aparte functie vervult. Dit is van belang omdat hiermee in een behoefte wordt voorzien, maar ook omdat het de internationale positie van de Appel versterkt en bijdraagt tot een grotere levendigheid. Het verzoek van De Appel om extra middelen is volgens de Raad realistisch. Rekening houdend met het beschikbare budget en andere prioriteiten wordt geadviseerd een aanvullend bedrag van fo.20 mln toe te kennen, zonodig bij gebrek aan voldoende middelen fo.15 mln Toekenning hiervan zal bezien moeten worden in het convenanten-overleg tussen het rijk en Amsterdam, mede tegen de achtergrond van de subsidiëring van een vergelijkbare instelling als Witte de With door het rijk en Rotterdam.

<i>Financieel kader</i>	
<i>Huidige exploitatie</i>	<i>1,054</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	<i>0,582</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	<i>0,510</i>
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	<i>1,617</i>
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	<i>0,823</i>

*(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW
en in miljoenen guldens)*

Inleiding

Witte de With is in zijn vijfjarige bestaan uitgegroeid tot een presentatie-instelling die nationaal en internationaal een uitgebreid netwerk heeft opgebouwd en een actieve bijdrage levert aan het debat over de beeldende kunst. De instelling ziet zichzelf als internationaal 'platform', open 'laboratorium' en 'overslagplaats'. Per 1 januari 1996 is Chris Dercon door Bartomeu Mari opgevolgd. Naast continuering van het beleid wil de instelling voor de nieuwe cultuurnotaperiode bepaalde functies en taken nader inhoud geven en uitbouwen. Het gaat om educatie, onderzoek en theorievorming. Eerder werd hiervoor ook geopteerd, maar er werden onvoldoende middelen beschikbaar gesteld. Vooral de documentatie-functie kwam zo op een laag pitje te staan.

Witte de With wil nieuwe mediatechnologie benutten voor educatie; de instelling wil zich met name richten op 14-19 jarigen, in aansluiting op wat scholen bieden.

Boven het huidige subsidiebedrag (OCenW f370.000 mln, Rotterdam f1.200.000 mln) wordt met name voor realisering van bovengenoemde nader in te vullen taken - 1,5 formatieplaats en materiële kosten - een verhoging van f360.000 mln gevraagd; beide subsidiegevers f80.000 mln.

Beoordeling

Witte de With heeft zich in relatief korte tijd zeer goed weten te positioneren, in Rotterdam, in Nederland en internationaal. Er wordt op verschillende vlakken met diverse instellingen in binnen- en buitenland samenwerking aangegaan die tot vruchtbare resultaten leidt. De instelling biedt een inhoudelijk interessant en kwalitatief goed tentoonstellingsprogramma. Nederlandse kunstenaars komen integraal in het programma aan de orde. Witte de With weet enthousiasme en discussie los te maken. De wijze van documenteren van onderzoek, tentoonstellingen, activiteiten en theorievorming in de cahierreeks is waardevol, maar vooral voor een select publiek. Van belang is dat de toegankelijkheid voor en de overdracht aan de geïnteresseerde leek voldoende aandacht wordt gegeven. Dat kan niet slechts afhankelijk zijn van eventuele doorwerking via artikelen van recensenten en critici. De Raad is van mening dat voor verdere versterking van de kernfuncties de voorgestelde beleidsintensivering met name t.a.v. onderzoek en theorievorming een terechte keuze zijn, omdat dit tot een verdere verdieping en verbetering van de kwaliteit van het programma leidt. De beoogde extra inspanningen betekenen voorts dat een betere coördinatie en begeleiding van internationale co-producties kan worden gerealiseerd, zodat de internationale positie wordt versterkt. Een grotere inzet op het gebied van educatie, waarbij nieuwe mediatechnologie een belangrijke rol speelt, wordt gewaardeerd. Volgens de Raad moet de invalshoek hier echter vooral publieksbereik- opbouw zijn en is het aan te bevelen dat hierbij nauw wordt aangesloten bij het eigen programma. Een goede afstemming en taakverdeling met ondermeer instellingen voor kunstzinnige vorming en onderwijs is wenselijk, met name wanneer het om (te) specifieke educatieve zaken gaat. Dergelijke instellingen

dienen ook hun eigen verantwoordelijkheid daarin te nemen. Gezien de hoge moeilijkheidsgraad zouden inspanningen om het bereik en begeleiden van geïnteresseerd lekenpubliek te verbeteren meer voor de hand liggen. De nieuwe directeur Mari wekt het vertrouwen dat Witte de With met een nieuw élan zal doorgaan. Voortbouwend op wat de eerste jaren tot stand is gebracht, maar ook met een eigen nieuwe inbreng.

Conclusie

Toekenning van de extra gevraagde middelen is wenselijk. Witte de With kan hiermee de kwaliteit van de uitvoering van de hoofdtaken verder versterken - onderzoek en theorievorming - en de nodige aandacht besteden aan verdere internationalisering en publieksbereik. Rekening houdend met het beperkte budget en andere prioriteiten wordt geadviseerd een aanvullend bedrag van fo.18 mln toe te kennen, zonedig bij gebrek aan voldoende middelen fo.15 mln. Toekenning hiervan zal bezien moeten worden in het kader van het convenanten-overleg tussen het rijk en Rotterdam, mede tegen de achtergrond van de subsidiëring van een vergelijkbare instelling als De Appel door het rijk en Amsterdam.

<i>Financieel kader</i>	
<i>Huidige exploitatie</i>	<i>1,698</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	<i>0,355</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	<i>0,357</i>
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	<i>2,370</i>
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	<i>0,510</i>

(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW en in miljoenen guldens)

Inleiding

MonteVideo is in deze planperiode verhuisd naar de Spuistraat te Amsterdam. Een aantal functies heeft zich daar nader ontwikkeld; MonteVideo acht verdere uitbouw daarvan nodig. De instelling ziet zichzelf als 'Nederlands Instituut voor Mediakunst'. MonteVideo is vooral produktgericht en is de laatste jaren verschillende vormen van samenwerking aangegaan met diverse andere instellingen van andere disciplines. De komende periode opteert de instelling voor een meer adequate huisvesting met meer ruimte voor presentatie en overige publieksfuncties. De functies van het medialab worden uitgesplitst in een facilitair deel, waar met hoogwaardige computers gewerkt kan worden (virtual reality, interactieve installaties, telecommunicatieprojecten) en in een deel waar nieuwe kunstenaars-instrumenten en specifieke software worden ontwikkeld. In het verlengde hiervan wordt uitbouw van de werkplaatsfunctie gewenst als een soort aanvulling op het kunstvakonderwijs. Voorts wil de instelling de videocollecties die de afgelopen jaren zijn geconserveerd toegankelijk maken voor een groter publiek door ontwikkeling van een Collectie Informatie Systeem. Op het gebied van kunsteducatie wordt een programma ontwikkeld in overleg met enkele andere instellingen. Als andere activiteiten en projecten worden genoemd: een opvolger van de rondreizende Imago-tentoonstelling (The Second); de tweede fase van het nationaal conserveringsproject; continuering van workshops voor kunstenaars en lezingencycli; infrastructuur van Nederlandse culturele instellingen op World Wide Web (Web server); subsidie via EZ (Aktieplan Digitale Snelwegen); uitbouw van distributie van de tapecollectie.

Tot op heden is sprake van een 50:50 verhouding wat betreft subsidies en eigen inkomsten, maar dat is volgens MonteVideo niet langer houdbaar. De aard van de instelling brengt hoge investeringen in apparatuur met zich mee en de nodige snelle vervanging. Ook een verkeerde inschatting van de inkomsten uit het medialab en realisering van de nieuwe plannen (uitbreiding formatie met 1,5 van 7,4 naar 8,9) leiden tot verhoging van de gevraagde subsidiebedragen tot: OCenW f 910.000, Amsterdam f 250.000 en EZ f 75.000 (was respectievelijk f 400.000 en f 100.000). Financiering i.v.m. plan Virtueel Platform: eenmalig f 600.000, structureel f 550.000.

Beoordeling

In het beleidsplan van MonteVideo worden verschillende voornemens gepresenteerd die resulteren in het verzoek om een aanzienlijke budgetverhoging. De visie die hieraan ten grondslag ligt, komt echter onvoldoende uit de verf en de onderbouwing van de beoogde beleidsaanpassingen is tamelijk mager.

De Raad onderkent dat een 50:50 verhouding tussen subsidie en eigen inkomsten niet goed werkbaar is. Wanneer daar verandering in aangebracht wordt, zal dit vooral ook in de tarieven voor kunstenaars merkbaar moeten zijn. Voor de Raad is overigens niet voldoende beargumenteerd dat splitsing van de functies van het medialab automatisch leidt tot een tweedeling in kosteloze en te betalen diensten. Voor workshops en specifieke ondersteuning op technologisch gebied zou ook een

bescheiden bijdrage gevraagd moeten kunnen worden van de deelnemers/gebruikers. Het is een goede ontwikkeling dat de werkplaatsfunctie meer aandacht krijgt, omdat daarin in een behoefte wordt voorzien van kunstenaars die actief zijn op het vlak van nieuwe media. Daarvoor dient voldoende ruimte geschapen te worden voor adequate ondersteuning en begeleiding. Echter de reden die de instelling noemt voor deze intensivering en de mogelijke invulling die hieraan wordt gegeven, zijn inhoudelijk niet helder. In het beleidsplan wordt alleen gerefereerd aan het feit dat jonge talentvolle kunstenaars 'ondanks de lage tarieven niet over voldoende middelen beschikken om van de faciliteiten gebruik te maken'. De noodzakelijkheid van een eventuele overheveling van middelen van het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst naar MonteVideo ten behoeve van werkbudgetten voor kunstenaars is volgens de Raad op dit moment niet overtuigend aangetoond. De werkplaatsfunctie zal zich daarvoor eerst nadrukkelijker moeten profileren. De Raad oordeelt positief over het toegankelijk maken van belangrijke, geconserveerde Nederlands videocollecties. Het gebruik en de distributie daarvan is financieel vaak nog een probleem. Het actievere beleid t.a.v. lezingen en discussie-avonden dat in gang gezet is verdient voortzetting. Het initiatief voor een nieuwe reizende tentoonstelling The Second vindt een positieve weerklank. Met het oog op de promotie van Nederlandse mediakunst(enaars) in het buitenland is dit, ook gezien het succes van Imago, een zinvol project. Niettemin meent de Raad dat over het geheel genomen het onderscheid tussen de verschillende functies die MonteVideo vervult - facilitaire functie, laboratorium, werkplaats, presentatie, promotie, archivering - en de visie daarop onvoldoende helder zijn, of althans dat beeld oproepen. Het beleidsplan en het gesprek dat met de instelling is gevoerd, geven daar wat betreft de ontwikkeling voor de komende jaren geen duidelijke antwoorden op. Het aangekondigde vertrek van directeur Coelho eind 1997 zal ongetwijfeld van invloed zijn op de koers en het functioneren van de instelling. Wat de precieze consequenties zijn, is nu niet goed in te schatten. De Raad acht het van belang de consequenties daarvan nauwgezet te volgen.

Conclusie

De Raad is van oordeel dat MonteVideo voor de versterking van een aantal functies over aanvullende middelen moet kunnen beschikken. Met name op het vlak van faciliteiten aan kunstenaars en instellingen, begeleiding en de werkplaatsfunctie is extra geld nodig. Rekening houdend met het beperkte budget en andere prioriteiten wordt geadviseerd een aanvullend bedrag van fo.3 mln toe te kennen, zonodig bij gebrek aan voldoende middelen fo.1 mln Toekenning van het bedrag dat is aangevraagd in het kader van het Virtueel Platform dient nader te worden bezien en uit de extra middelen voor nieuwe mediatechnologie te worden bekostigd (zie ook het algemene advies en de BK-inleiding).

<i>Financieel kader</i>	
<i>Huidige exploitatie</i>	<i>1,065</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	<i>0,325</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	<i>0,400</i>
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	<i>1,724</i>
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	<i>0,910</i>

(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW en in miljoenen guldens)

Inleiding

V2-Organisatie is 'een interdisciplinair centrum voor kunst en (media)technologie, waarin de effecten van deze technologie op de kunst disciplines de rode draad vormen'. De instelling richt zich op onderzoek, ontwikkeling en (interactieve) presentaties en heeft verbindingen met de kunsten, de publieke omroep, wetenschappelijke sectoren en research afdelingen van bedrijven. Ook internationaal wordt samengewerkt met andere instellingen. V2 organiseert activiteiten voor zowel een select publiek van ingewijden als voor een wat breder publiek van geïnteresseerden. V2 levert een bijdrage aan theorievorming over de relatie tussen kunst en nieuwe mediatechnologie door het inzichtelijk maken van ontwikkelingen voor een breder publiek enerzijds en stimulering van een nieuwe-mediakritiek anderzijds. Dankzij een investeringssubsidie van het Ministerie van OCenW t.b.v. een Internet-server kan nader onderzoek worden gedaan naar interface vormgeving, visualisatie van informatie, ervaringsgerichte overdracht van informatie en het navigeren in digitale netwerken. Een belangrijke jaarlijks terugkerende activiteit is de organisatie van DEAF, het Dutch Electronic Art Festival, waarin diverse deelactiviteiten van V2 binnen het festivalthema nader aan bod komen.

V2 wordt tot op heden als kunstenaarsinitiatief door de Mondriaan Stichting gesubsidieerd. Boven de huidige subsidiebedragen (Mondriaan Stichting f 30.000, R'dam f 100.000, excl. huisvesting) wordt een aanvulling gevraagd tot f 400.000 van OCenW, Rotterdam f 350.000. DEAF is apart begroot op f 300.000. Hiernaast ligt er de vraag voor inhaalslag voor materiële en personele lasten op het technologische vlak (eenmalig f 640.000 en jaarlijks f 337.500, kader Virtueel Platform).

Beoordeling

De Raad acht het van belang dat kunstenaars een bijdrage leveren aan de ontwikkeling en het onderzoek op het terrein van nieuwe mediatechnologie in relatie tot de kunsten. De functie die V2 vervult als verbindende schakel tussen kunst en nieuwe mediatechnologie wordt positief beoordeeld. De organisatie, die al vele jaren een gestage ontwikkeling doormaakt, getuigt van kwaliteit, continuïteit en een groot enthousiasme t.a.v. een zeer specifiek terrein dat niet op deze manier door enige andere instelling wordt bestreken. Door de snelle ontwikkelingen op dit gebied en de vestiging in Rotterdam is het beleid van V2 in een stroomversnelling gekomen. De ruimte voor productie, onderzoek en presentatie hangt voor een groot deel samen met de facilitaire en technologische mogelijkheden die de instelling heeft. Gezien de minimale basisfaciliteiten en de ontoereikende personele bezetting is uitbreiding hiervan noodzakelijk. Het is daarom wenselijk dat V2 een meerjarige, substantiële subsidie wordt toegekend, zodat op een steviger basis verder gewerkt kan worden aan kwaliteitsverbetering en verdieping van de activiteiten.

Het DEAF-festival dient te worden gecontinueerd, omdat dit jaarlijks een belangrijk condenseringsmoment is voor de uitwisseling van actuele ontwikkelingen. Of dit op korte termijn op het door V2 gewenste hoge internationale niveau moet plaatsvinden,

moet nader worden gezien. De Raad hecht eraan dat V2 voorrang geeft aan de verbetering en uitbouw van de 'reguliere' activiteiten. In dat licht dient ook meer aandacht gegeven te worden aan het inzichtelijk maken voor het kunstenveld en geïnteresseerde leken welke betekenis de werkzaamheden en activiteiten hebben voor de kunsten en op welke wijze kunstenaars hierin een voortrekkersrol spelen.

Conclusie

Geadviseerd wordt V2-Organisatie op te nemen in de cultuurnotasystematiek en dus meerjarig te subsidiëren. Rekening houdend met het beperkte budget en andere prioriteiten adviseert de Raad een jaarlijks subsidiebedrag toe te kennen van circa 0.4 mln, zonodig bij gebrek aan voldoende middelen circa 0.2 mln. Nader moet worden bekeken of wellicht aanvullende middelen mogelijk zijn voor versterking van het DEAF-jaarfestival. Toekenning van het bedrag dat is aangevraagd in het kader van het Virtueel Platform dient evenzo nader te worden gezien en uit de extra middelen voor nieuwe mediatechnologie te worden bekostigd (zie ook algemeen advies en BK-inleiding).

<i>Financieel kader</i>	
<i>Huidige exploitatie</i>	<i>0,344</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	<i>0,067</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	<i>1,663</i>
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	<i>0,727</i>
<i>(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW en in miljoenen guldens)</i>	

Inleiding

World Wide Video is begonnen in 1975; het festival maakt daar nu zo'n 15 jaar deel van uit. De instelling richt zich met name op de presentatie van internationale elektronische mediakunst, veelal in relatie tot andere kunstdisciplines zoals muziek en dans. Het aanbod van WWV bestaat voornamelijk uit video's, maar de laatste jaren worden ook andere nieuwe media als CD-Roms en internet-producties getoond. De komende jaren wordt vooral ingezet op versterking van het festival als (continue) hoofdactiviteit. Jaarlijks één festival en tussendoor tentoonstellingen, projecten e.d. Het festival presenteert internationale mediakunst in ruime zin en is een ontmoetingsplaats voor kunstenaars, distributeurs, programma-samenstellers, producenten en publiek. Andere oogmerken zijn het signaleren van nieuwe ontwikkelingen, stimulering van de interesse in mediakunst, aanmoediging van en ruimte bieden voor kritische beschouwingen over mediakunst en voor de dialoog tussen kunstenaars en publiek. Hiernaast is er het WWV-Centre dat fungeert als de 'juridisch-formele kapstok' voor het festival en waaronder de overige activiteiten vallen, zoals informatie aan een algemeen publiek, facilitaire ondersteuning aan derden, programmering van het Priva-Lite venster aan het Spui te Den Haag en bijbehorende research. WWV beheert een collectie van ruim 4000 banden. De instelling heeft recent gemeld samen te gaan werken met het Stedelijk Museum te Amsterdam.

WWV vraagt voor 1997 f 450.000 van het rijk en f 300.000 van Den Haag (of een andere gemeente) teruglopend naar respectievelijk f 400.000 en f 250.000 in 2000. Momenteel ontvangt WWV f 75.000 van de Mondriaan Stichting voor de functie van het WWV-Centre en f 60.000 van Den Haag. Daarnaast van de Mondriaan Stichting voor het festival f 60.000.

Beoordeling

De Raad is gematigd positief over de functie die het festival tot nu toe vervuld heeft. De activiteiten die in het verlengde hiervan georganiseerd worden vinden echter minder weerklank. De (door)werking van hetgeen het festival biedt en oplevert voor de vakgemeenschap en een geïnteresseerd publiek wordt voor verbetering vatbaar geacht. De veranderingen die op til zijn, bemoeilijken op dit moment een uitspraak over meerjarige subsidiëring. De Raad verwacht dat er sprake zal zijn van een gunstige invloed op de betekenis voor het beroepsveld en t.a.v. een breder publieksbereik, wanneer het festival binnen - en buiten - de muren van het Stedelijk Museum zal plaatsvinden. Hoe dit precies zal uitpakken en wat dit gaat betekenen voor het karakter van het festival en de programmering is echter niet helemaal te overzien. De (ondersteunende) functie van het WWV-Center komt daarbij in een ander daglicht te staan en zal vermoedelijk nog directer ten dienste komen van de festivalorganisatie. Aparte subsidiestromen voor het festival en het centrum zijn in die situatie niet opportuun. Omdat nog onvoldoende helderheid bestaat over de ontwikkeling van

het festival en mede gelet op de inhoudelijke bevindingen, acht de Raad het thans niet verstandig een meerjarige subsidietoezegging te doen.

Conclusie

De Raad adviseert geen meerjarige subsidie toe te kennen. Het ligt redelijkerwijs in de lijn der verwachting dat de subsidiëring van het festival op jaarbasis via de Mondriaan Stichting gecontinueerd kan worden. Omdat eveneens voor het Stedelijk Museum en de gemeente Amsterdam een gunstig effect te verwachten is indien het WWV-Festival zich daar presenteert, ligt mede een substantiële bijdrage van die partijen voor de hand.

<i>Financieel kader</i>	
<i>Huidige exploitatie</i>	<i>0,977</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	<i>0,100</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	<i>1,071</i>
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	<i>0,432</i>

*(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW
en in miljoenen guldens)*

Inleiding

Lokaal 01 biedt kunstenaars van uiteenlopende nationaliteit de gelegenheid nieuw werk te presenteren en daarover te communiceren, onderling en met publiek. Sinds enige tijd is er ook een werk- en presentatieruimte in Antwerpen en is Lokaal 01 ook op World Wide Web aanwezig. Lokaal 01 onderscheidt drie programma-onderdelen. Jaarlijks zijn er vijf projectperioden, waarin vijf à zes kunstenaars werken aan hun projecten in Breda en/of Antwerpen. Per periode komen er vijf digitale werken op World Wide Web - naast teksten nu ook series van tekeningen en van composities - en om het jaar is een grotere manifestatie gepland zoals het 'Zomercongres' in 1995. Lokaal 01 drijft op de inzet van drie kunstenaarsorganisatoren, bijgestaan door een grafisch ontwerper, een fotograaf en enkele vrijwilligers. De instelling opteert voor een meer solide en meerjarige financiële basis om het functioneren te verbeteren. Men ziet gaarne uitbreiding van de staf gerealiseerd ter versterking van de kwaliteit van de activiteiten (werkassistenten voor de organisatoren en technische begeleiding voor de kunstenaars). Andere opties zijn versterking van de redactie voor de reeksen digitale werken en het omzetten van de derde stafmedewerkersplaats in een reguliere functie, zoals de andere twee.

Lokaal 01 is de afgelopen vier jaar door de Mondriaan Stichting gesubsidieerd en werd voordien door het toenmalige Ministerie van WVC ondersteund. Gevraagd wordt nu van het rijk voor 1997 f 254.759 oplopend tot f 261.484 in 2000. Van Breda wordt f 101.521 oplopend tot f 108.689 gevraagd. De huidige subsidieniveaus bedragen circa f 130.000 (Mondriaan Stichting) en ca f 95.000 (Breda).

Beoordeling

De Raad is van mening dat Lokaal 01 een plaats verdient in de cultuurnotasystematiek-systematiek. Lokaal 01 is een kunstenaarsinitiatief dat al jaren aan de weg timmert en heeft zich door een gedreven aanpak en een van kwaliteit getuigende programmering op een goede manier ontwikkeld. Daarbij is sprake van een continue verbreding van het aantal kunstenaars met wie wordt samengewerkt enerzijds en verdieping op het kunsttheoretische vlak anderzijds. In die zin is sprake van een waardevolle wisselwerking tussen praktijk en theorievorming, waarbij een groot aantal kunstenaars is betrokken. De instelling levert een prikkelende bijdrage als plaats voor experiment en als podium voor vele makers. Ook internationaal en op het terrein van de nieuwe media weet Lokaal 01 zich op een interessante manier te profileren. De Raad hecht eraan dat, wanneer Lokaal 01 meer financiële armslag krijgt, nadere aandacht besteed wordt aan publiciteit en het bereiken van geïnteresseerd publiek.

Conclusie

Geadviseerd wordt Lokaal or op te nemen in de cultuurnotasystematiek. De belangrijkste redenen voor meerjarige subsidie van dit initiatief zijn gelegen in de functie als podium voor presentatie en discussie, de toenemende ontplooiing van internationale activiteiten ('dependances' in Antwerpen en binnenkort ook Londen) en het gebruik van nieuwe media op een geïntegreerde wijze in het programma. De Raad waardeert het dat Lokaal or op een substantiële manier door de gemeente Breda wordt ondersteund. Rekening houdend met het beperkte budget en andere prioriteiten wordt geadviseerd een subsidiebedrag van circa fo.25 mln toe te kennen, zonodig bij gebrek aan voldoende middelen fo.2 mln.

<i>Financieel kader</i>	
<i>Huidige exploitatie</i>	<i>0,240</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	<i>0,120</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	<i>0,385</i>
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	<i>0,258</i>
<i>(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW en in miljoenen guldens)</i>	

Inleiding

Het Haags Centrum voor Actuele Kunst kent al een lange bestaansgeschiedenis; het is als kunstenaarsinitiatief in 1978 opgericht. De doelstelling van de instelling is driedelig:

- gelegenheid geven aan kunst en kunstenaars
- vragen stellen over de plaats van de kunst
- wisselwerking tussen praktijk en theorie

Het HCAK geeft hier invulling aan door middel van presentaties van kunstenaars uit binnen- en buitenland, bulletins/publikaties, evaluaties van (publieks)discussies. De tentoonstellingen van het HCAK hebben veelal een thematisch karakter. Het initiatief richt zich niet specifiek op jong ongepresenteerd talent. Soms worden gastcuratoren uitgenodigd. Er zijn contacten met de Haagse Akademie (lezingen/workshops door buitenlandse kunstenaars).

Het programma voor 1997-2000 staat in het teken van het fin-de-siècle. Voor 1997: 'de Gevaarlijke stoel', 1998: 'No lights no tunnel', de jaren erna zijn nog niet nader ingekaderd.

De instelling is destijds door het toenmalige Ministerie van WVC en later door de Mondriaan Stichting gesubsidieerd, plus de gemeente Den Haag. Uit de begroting van het HCAK wordt niet expliciet duidelijk welk bedrag van de rijksoverheid gevraagd wordt. Evenmin is aangegeven welke andere inkomsten of bijdragen te verwachten zijn. Er is voor 1997 een tekort van f303.200 oplopend tot f329.450 in 2000.

Beoordeling

De Raad heeft waardering voor de inzet en de wijze waarop het HCAK al vele jaren kunstenaars de gelegenheid biedt zich te presenteren in het kader van een themagewijze programmering. Veelal leidt dit ook tot fraaie publikaties. Echter hetgeen HCAK als podium toont en bijdraagt aan de inhoudelijke ontwikkeling en discussie op het gebied van de beeldende kunst is van wisselende kwaliteit. Het initiatief heeft landelijk niet een zodanige uitstraling en doorwerking dat gesproken kan worden van een specifieke meerwaarde. Meerjarige subsidie ligt daarom niet in de rede. Het ligt eerder in de lijn der verwachting dat het initiatief een aanvraag indient bij de Mondriaan Stichting.

Conclusie

De Raad adviseert geen meerjarige subsidie toe te kennen.

Financieel kader

Huidige exploitatie

Subsidie OCenW peiljaar 1994

Subsidie OCenW peiljaar 1995

Gewenste exploitatie 1997-2000 0,319

Gevraagd subsidie 1997-2000 0,319

(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW

en in miljoenen guldens)

Inleiding

Kunstenaarsinitiatief het Apollohuis in Eindhoven bestaat 15 jaar en is in de lopende planperiode door de Mondriaan Stichting ondersteund. In de aanvraag wordt aangegeven dat degenen die deze instelling hebben gemaakt tot wat hij is hun taken willen overdragen aan een nieuwe staf. Daarvoor zijn ondermeer investeringen in personele sfeer wenselijk. Wanneer deze niet gerealiseerd worden, verwacht het bestuur van de Stichting Apollo + Latona beëindiging van het initiatief.

De instelling wil het tot nu toe gevoerde beleid continueren, onder andere:

- signaleren en presenteren van kunsten die buiten de aandacht van musea en galeries valt, waarbij de betekenis voor de ontwikkeling van kunstenaars centraal staat
- mogelijkheden bieden voor kunstenaars om te presenteren zonder rekening te houden met economische of kunsthistorische motieven
- uitsluiting van specialistisch programmabeleid, ook ruimte voor geluidskunst
- ontwikkelen en onderhouden van een internationaal netwerk
- documentaire activiteiten (vastleggen in foto's, geschreven woord, geluidsopnamen)
- uitwisselingstentoonstellingen en samenwerkingsprojecten, verblijfsmogelijkheden en technische ondersteuning voor kunstenaars
- wel publieksbenadering, maar vooral een echt huis voor kunstenaars

Als nieuwe initiatieven worden genoemd:

- ordenen en toegankelijk maken van het uitgebreide archief (foto, dia, video, vakliteratuur)
- internationale samenwerkingsprojecten
- voorwaarden scheppen voor een staf die de professionele continuering van het Apollohuis kan zorgdragen

Het Apollohuis vraagt boven de huidige subsidiebedragen (Mondriaan Stichting f 86.250 mln, Eindhoven f 130.700 mln, St. Nieuwe Muziek Brabant f 12.000 = f 228.950 mln) een aanvulling tot f 481.000 mln (niet nader toegeschreven aan subsidiegevers).

Beoordeling

Het inhoudelijke beleid van het Apollohuis is tot op heden sterk bepaald door de huidige directeur Paul Panhuysen. Daarin lag voornamelijk ook de kwaliteit van dit kunstenaarsinitiatief op basis waarvan de afgelopen jaren subsidiëring door de Mondriaan Stichting plaatsvond. Het Apollohuis heeft in de loop der jaren vele waardevolle projecten gerealiseerd. De Raad verwacht - ook al wordt in de aanvraag aangegeven dat in de zelfde lijn zal worden doorgegaan - dat het beleid dat door een nieuwe staf gevoerd gaat worden nieuwe accenten en een andere inhoud zal krijgen. De Raad meent dat zonder zicht op dit specifieke beleid van de nieuwe artistieke leiding van deze instelling toekenning van een vierjarige subsidie op dit moment niet aan de orde kan zijn. Het ligt voor de hand dat op basis van de plannen van de nieuwe leiding een aanvraag voor een één- of tweejarige bijdrage bij de Mondriaan Stichting wordt ingediend.

Conclusie

De Raad adviseert geen meerjarige subsidie toe te kennen.

<i>Financieel kader</i>	
<i>Huidige exploitatie</i>	<i>0,300</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	<i>0,282</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	<i>0,499</i>
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	<i>0,481</i>
<i>(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW en in miljoenen guldens)</i>	

Inleiding

De Fabriek is een kunstenaarsinitiatief dat ruim 10 jaar bestaat. Het initiatief laat zich min of meer leiden door wat zich in de praktijk aandient, met gevoel voor wat de plaats en functie van kunst moet zijn. Het initiatief wil kunstenaars - in onderlinge discussie - zo ruim mogelijk de gelegenheid geven werken te realiseren en te presenteren in De Fabriek, zonder water in de wijn te hoeven doen van galeriehouders, museumdirecteuren, kunsthistorici etc. Daarmee is ook de positie die de instelling in de wereld wil innemen enigszins gekenschetst. De organisatie en beleidsvoering is in handen van vrijwilligers; wisselende kunstenaars van verschillende disciplines uit binnen- en soms buitenland. De instelling is niet uit op een groot, maar wel een kundig, actief en geïnteresseerd publiek.

Het beleidsplan geeft geen zicht op (concrete) voornemens voor de komende jaren. De Fabriek zou graag gebruik maken van ruimere productie- en communicatiemiddelen teneinde de efficiency en actieradius te vergroten, maar ziet zich gesteld voor financiële grenzen.

Gevraagd wordt van het rijk voor 1997 f 219.11 olopend tot f 236.349 in 2000. Van Eindhoven wordt jaarlijks f 38.000 verwacht. De huidige subsidie van de Mondriaan Stichting bedraagt f 165.000 voor twee jaar.

Beoordeling

De Fabriek vervult binnen het aanbod van kunstenaarsinitiatieven een waardevolle functie; de instelling speelt al jaren als podium voor (jonge) kunstenaars een continue en enthousiasmerende rol. De kracht van het initiatief ligt vooral in de open en losse werkwijze die een grote participatie van betrokken kunstenaars vraagt. Wat betreft de theoretische reflectie en verdieping en de wisselwerking met de praktijk vervult het initiatief echter geen bijzondere landelijke meerwaarde. De inhoudelijke betekenis van het programma van De Fabriek en de doorwerking daarvan voor de ontwikkeling van de beeldende kunst acht de Raad niet van voldoende landelijk belang voor meerjarige subsidie. De tweejarige subsidiemogelijkheid die de Mondriaan Stichting biedt en een meer substantiële bijdrage van de gemeente Eindhoven doen volgens de Raad meer recht aan het functioneren van dit initiatief.

Conclusie

De Raad adviseert geen meerjarige subsidie toe te kennen.

<i>Financieel kader</i>	
<i>Huidige exploitatie</i>	<i>0,161</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	<i>0,121</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	<i>0,278</i>
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	<i>0,230</i>
<i>(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW en in miljoenen gulden)</i>	

Inleiding

Sinds de oprichting in 1990 heeft de instelling door diverse bijzondere projecten landelijk zijn naam weten te vestigen. Kunstvereniging Diepenheim is inhoudelijk gericht op kunst in de openbare ruimte, met name op het 'aanscherpen van de relatie tussen beeldende kunst, architectuur en landschapsarchitectuur'. Hiertoe worden jaarlijks vier projecten of tentoonstellingen georganiseerd, in principe telkens rond een kunstenaar. Men beperkt zich niet tot kunstwerken in het eigen gebouw, maar Diepenheim en omgeving maken evenzo onderdeel uit van het werkgebied.

Geprobeerd wordt zo een nieuw denkmodel te ontwikkelen waarin de verschillende disciplines 'tot een vruchtbare interactie van hun gedachtengoed kunnen komen'.

Voor de komende jaren staat het volgende op stapel:

- continuering vier tentoonstellingen/projecten
- verdere ontwikkeling, uitwerking en invulling van lopende projecten i.s.m. betrokken kunstenaars, de gemeente Diepenheim en het Praktijkburo BK
- versterking van de contacten in het Duitse grensgebied.

Gevraagd wordt van het rijk voor f 50.000. Van Diepenheim en Overijssel wordt t/m dit jaar respectievelijk f 10.000 en f 80.000 ontvangen. De instelling gaat er vanuit dat deze geldstromen kunnen worden gecontinueerd.

Beoordeling

Kunstvereniging Diepenheim realiseert waardevolle projecten, het programma is van een redelijk continu en goed niveau. De Raad juicht het toe dat dergelijke initiatieven in den lande plaatsvinden en dat de betreffende gemeentelijke en provinciale overheid daar hun verantwoordelijkheid in nemen. De inhoudelijke rol die Diepenheim speelt in de landelijke infrastructuur als presentatieplaats en discussiepodium is evenwel begrensd. De praktische en theoretische doorwerking wordt door de Raad niet van een zodanig gewicht geacht dat kan worden gesproken van een permanente landelijke meerwaarde. Meerjarige rijkssubsidie ligt daarom niet in de rede. Een aanvraag bij de Mondriaan Stichting voor incidentele (rijks)subsidie ligt meer in de lijn der verwachting.

Conclusie

De Raad adviseert geen meerjarige subsidie toe te kennen.

<i>Financieel kader</i>	
<i>Huidige exploitatie</i>	<i>0,361</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	<i>0,040</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	<i>0,230</i>
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	<i>0,050</i>
<i>(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW en in miljoenen guldens)</i>	

Inleiding

De functie en positie die de koepelorganisatie Federatie Kunstuitleen (FKU) inneemt in de landelijke BK-infrastructuur brengt met zich mee dat de instelling op het gebied van participatie en educatie een waardevolle rol kan vervullen. Om meer substantieel invulling te geven aan deze taak wordt geopteerd voor meerjarige subsidie. De FKU vraagt van de aangesloten instellingen een loyale opstelling, een actieve inbreng en onderlinge afstemming. Voorts wordt een betere zichtbaarheid van de collecties, verwerving van kunstwerken via b.v. opdrachten, aandacht voor educatie en een goede bedrijfsvoering gestimuleerd. De instelling wil via betere ondersteuning waar mogelijk het beleid van de aangesloten kunstuitleeninstellingen verbeteren. De reguliere taken en aandachtspunten voor de komende jaren zijn:

- het (laten) doen van onderzoek naar werking en effect van kunstuitleen; voor de komende periode staan de betekenis van inkomensvorming voor kunstenaars en verbetering wat betreft publieksbereik en -benadering voorop (analoog aan de methode voor musea)
  - beleidsontwikkeling in relatie tot sociaal-maatschappelijke, culturele, technologische, economische en politieke veranderingen
  - landelijke promotie, beleidsmatig naar bijvoorbeeld overheden en publicitair; aandacht voor imago-versterking, interne kwaliteitsverbetering t.a.v. collectie, bedrijfsvoering en service
  - harmonisatie en onderlinge afstemming; prioriteit t.a.v. vergelijkbare vergoedingen voor kunstenaars, informatie aan kunstenaarsorganisaties, stimuleren van opdrachten
  - kwaliteitsbewaking d.m.v. lidmaatschapsvoorwaarden, dit biedt garantie voor professionaliteit en taakopvatting; nadere bijstelling van criteria en periodieke toetsing, klachtencommissie voor kunstenaars
  - ondersteuning via methoden, instrumenten en materiaal t.b.v. collectiekwaliteit, ontsluiting en presentatie, dienstverlening; aanbod cursussen continueren en verder ontwikkelen, structurele samenwerkingsverbanden met andere landelijke instellingen ter versterking van kunsteducatie, nagaan in hoeverre nieuwe mediatechnologie bruikbaar is als communicatief hulpmiddel voor de kunstuitleen
- De FKU wil graag dat het rijk nadere voorwaarden aangeeft met het oog op de verstrekking van middelen t.b.v. de kunstuitleen aan de lagere overheden.

De FKU ontving de laatste jaren f 150.000,- per jaar van het rijk. Voorts wordt de instelling voor een deel gefinancierd door de aangesloten instellingen. Voor 1997-2000 wordt een extra bedrag van f 130.000 jaarlijks gevraagd. Verder zal op incidentele basis geld aangevraagd worden voor projecten bij de lagere overheden, het rijk en de Mondriaan Stichting.

Beoordeling

De FKU is als landelijke organisatie van belang om op lokaal en regionaal niveau de kunstuitleen als participatie- en educatie-instelling te ondersteunen en te stimuleren om een kwaliteitsvol en wervend beleid te voeren. Voor de komende jaren acht de

Raad vooral nadere aandacht voor een breder publieksbereik en een betere publieksbegeleiding wenselijk. Afstemming en samenwerking met andere culturele instellingen in gemeenten kan in dat verband nuttig zijn. Speciale stimulering vanuit de FKU is nodig om op lokaal en regionaal niveau samenwerking met onderwijsinstellingen te bevorderen. In dit verband heeft eerder een proefproject plaatsgevonden i.s.m. de Stichting Beeldende Kunst Gelderland en het LOKV. Dergelijke initiatieven verdienen speciale ondersteuning van het rijk. Scholen zouden overigens over voldoende middelen moeten kunnen beschikken om een lidmaatschap van de kunstuitleen af te sluiten. Andere prioriteiten voor de komende jaren zijn volgens de Raad de interne kwaliteitsbewaking en inkomensvorming voor kunstenaars.

De criteria die worden gehanteerd voor kunstuitleen-instellingen om deel uit te kunnen maken van de federatie, hetgeen een zekere kwaliteitswaarborg geeft zowel wat betreft de collectie als service en begeleiding, worden onderschreven. De Raad hecht er zeer aan dat de gemeentelijke en provinciale overheden - die de kunstuitleen feitelijk subsidiëren - deze criteria als subsidievoorwaarden erkennen en hanteren. Het verdient aanbeveling om in het kader van de Geldstroom lagere overheden voor beeldende kunst en vormgeving hier nadere afspraken over te maken. Deze geldstroom zou wellicht ook meer specifiek kunnen worden ingezet voor educatieve activiteiten in dit verband.

Conclusie

De Raad adviseert de FKU op te nemen in de cultuurnotasystematiek en dus meerjarig te subsidiëren. Met het oog op de extra inspanningen die geleverd moeten worden ter verbetering van het functioneren van de aangesloten instellingen (publieksbereik, educatie, kwaliteitsbewaking en inkomensvorming voor kunstenaars) en versterking van de promotionele taak wordt een verhoging van het budget wenselijk geacht. Rekening houdend met het beschikbare budget en andere prioriteiten wordt geadviseerd een aanvullend bedrag van fo.1 mln toe te kennen, zonodig bij gebrek aan voldoende middelen fo.05 mln.

<i>Financieel kader</i>	
<i>Huidige exploitatie</i>	<i>0,475</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	<i>0,150</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	<i>0,151</i>
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	<i>0,619</i>
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	<i>0,281</i>

(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW en in miljoenen guldens)

Inleiding

De Gate Foundation bestaat sinds 1988. Doel is de uitwisseling tussen niet-westerse (aanvankelijk Aziatische) en Nederlandse/westerse kunst te bevorderen om zo een bijdrage te leveren aan de internationalisering van het kunstklimaat in Nederland. Een ander gebeurt vanuit het besef dat het westerse kunstbegrip niet allesomvattend is en dat er buiten het reguliere circuit meer is dat de moeite waard is om getoond te worden. Inmiddels is de organisatie gegroeid en hebben verschillende projecten in binnen- en buitenland de revue gepasseerd. Zowel in opdracht georganiseerd als op eigen initiatief, veelal in samenwerking met andere instellingen, bedrijven, overheden en landen. De organisatie bestaat uit een projectbureau en een informatiecentrum. Het bureau initieert, stimuleert en ondersteunt tentoonstellingen, symposia, internationale workshops, lezingen en publikaties. Het informatiecentrum documenteert, informeert en adviseert.

De instelling heeft sinds kort een eigen presentatieruimte en wil ondermeer vanaf 1997 een tweejaarlijkse periodiek gaan uitbrengen (als intermediair in de internationale kunstwereld), die zal bijdragen aan de theorievorming en informatie-overdracht op het onderhavige vlak.

Voor 1997-2000 wordt een rijkssubsidie gevraagd van f 300.000, Amsterdam draagt f 100.000 bij. Voorts worden elders middelen verworven of wordt door andere instellingen financieel geparticipeerd.

Beoordeling

De Gate Foundation speelt een stimulerende rol t.a.v. de uitwisseling tussen westerse en niet westerse beeldende kunst(enaars). In de adviesaanvraag van de Staatssecretaris wordt deze instelling in het hoofdstuk Intercultureel genoemd. Omdat deze organisatie echter niet specifiek gericht is op interculturaliteit - in de zin van vermenging van culturen, zoals dat bijvoorbeeld nu in Nederland plaatsvindt - zijn de projecten die zij uitvoert in feite meer te beschouwen als een vorm van specifieke internationalisering. De Raad is er geen voorstander van om een instelling die een dergelijke specifieke aanjaagfunctie vervult te zeer te institutionaliseren. De Gate Foundation lijkt gezien de voornemens - grotere zelfstandigheid, eigen presentatieruimte - van plan meer een eigen weg te willen vervolgen in plaats van haar ideeën en doelen bij bestaande instellingen gehoord en/of doorgevoerd te krijgen. Het risico dat hierdoor een apart eiland ontstaat is niet ondenkbaar, waardoor het doel gemist wordt. Het is immers juist de bedoeling dat instellingen die internationaal werken zelf de beoogde uitwisseling integreren in hun reguliere (internationale) activiteiten. Meer en meer wordt door westers georiënteerde kunst- en cultuurinstellingen ook ruimte gemaakt voor niet-westerse ontwikkelingen in de kunsten. Betreffende het inhoudelijk beleid van de instelling is er voorts een punt waarbij de Raad tot slot een kanttekening wil plaatsen, te weten de keuzes voor bepaalde projecten en landen. De indruk is dat het hier om tamelijk toevallige keuzes gaat die deels afhankelijk zijn van wat zich aandient, deels van de persoonlijke

ervaringen en interesse van de initiatiefnemers. Een gericht beleid lijkt hier niet aan ten grondslag liggen.

Conclusie

De Raad concludeert dat ondersteuning van de Gate Foundation wenselijk is, maar niet op meerjarige basis. De projecten zouden, afhankelijk van hun inhoud en betekenis, zowel op titel van 'internationaal' als intercultureel' ondersteund moeten kunnen worden.

<i>Financieel kader</i>	
<i>Huidige exploitatie</i>	<i>0,118</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	<i>0,561</i>
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	<i>0,300</i>
<i>(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW en in miljoenen guldens)</i>	

Inleiding

De Stichting Het van Doesburghuis beheert het enige uitgevoerde architectonische werk van Van Doesburg dat in de oorspronkelijke staat bewaard is gebleven. Sinds de restauratie van het huis selecteert het bestuur jaarlijks een Nederlandse kunstenaar, uit steeds wisselende disciplines, die er gedurende een jaar mag wonen. Op deze manier wordt een bijdrage geleverd aan de internationale oriëntatie van Nederlandse kunstenaars. Daarnaast blijft het huis toegankelijk voor bezoekers.

Omdat de grote restauratie van 1985 het huis niet blijvend in een goede staat heeft gebracht door de aard van de constructie, de bouwwijze en het materiaalgebruik, is er een meerjarenprogramma opgesteld voor het jaarlijkse onderhoud.

De stichting vraagt jaarlijks f20.872 voor onderhoud. Voor onverwachte werkzaamheden zoals reparaties beschikt de stichting over een financiële reserve. Na afloop van de periode 1997-2000 zal een bedrag van f16.016 ten laste van de reserve komen.

Beoordeling

Op basis van de bestaande afspraak tussen het rijk en de Stichting Het van Doesburghuis voor het behoud van het huis - en het kunnen functioneren als werk- en verblijfplaats voor kunstenaars - is een onderhoudsplan over een periode van tien jaar overeengekomen. Dit plan ligt ten grondslag aan de ingediende begroting. De Raad ondersteunt de functie die het Van Doesburghuis vervult voor kunstenaars van verschillende disciplines en staat positief tegenover de genoemde overeenkomst. Het in goede staat houden van deze voorziening is zeer wenselijk.

Conclusie

De Raad adviseert positief over continuering van de subsidie in dezelfde orde van grootte.

Hierbij wordt evenwel de kanttekening geplaatst dat, gezien de bredere functie van Het van Doesburghuis, subsidiëring uit een ander budget dan dat voor de beeldende kunst misschien logischer zou zijn.

<i>Financieel kader</i>	
<i>Huidige exploitatie</i>	<i>0,021</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	<i>0,021</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	<i>0,021</i>
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	<i>0,037</i>
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	<i>0,021</i>
<i>(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW en in miljoenen guldens)</i>	

Inleiding

De aanvraag van het Informatiecentrum voor internationale activiteiten op het gebied van de beeldende kunsten betreft een nieuw initiatief dat voortvloeit uit diverse vragen en/of problemen van kunstenaars en gemeenten die in het buitenland contacten willen leggen en ervaring op willen doen. De aanvraag staat in het teken van de verdere internationalisering en het belang van uitwisseling. Omdat informatie op dit vlak veelal versnipperd is en niet makkelijk toegankelijk wordt de oprichting van een apart centrum voorgesteld. Geopteerd wordt voor een onafhankelijke positie om niet in verband te worden gebracht met bepaalde fondsen, instellingen, stromen in de BK etc. Het initiatief ziet zichzelf ook als schakel tussen het veld en het rijk. In het beleidsplan van het Fonds voor Beeldende Kunst, Vormgeving en Bouwkunst wordt ook gewezen op dit plan. Een deel van deze informatiefunctie wordt daar nu vervuld in de persoon van een van de initiatiefnemers van de onderhavige aanvraag. Doelgroepen zijn professionele beeldend kunstenaars, kunstenaarsinitiatieven, beroepsorganisaties, lagere overheden, landelijke instellingen, kunstvakonderwijs en beleidsmakers. Behalve in informatie voorzien wil het centrum een adviserende en begeleidende rol spelen; daarnaast zal worden doorverwezen naar andere instanties. Het centrum richt zich in eerste instantie op het Europese netwerk. Echter daarbuiten zullen ook contacten worden onderhouden (Japan, VS). Op termijn wordt gedacht aan een functie in Europees verband. Automatiseringsbestanden zullen een belangrijke rol spelen in het functioneren van het centrum. Gedacht wordt aan gebruik making van andere schriftelijke infokanalen en aan een eigen regulier informatieblad. De bedoeling is dat het Pèpinières programma van de St. Europese Werkplaatsen bij het nieuwe centrum wordt aangehaakt.

Gevraagd wordt voor 1997-2000 een bedrag van f 547.000 jaarlijks. Aan eigen inkomsten wordt een bedrag van gemiddeld f 30.000 per jaar verwacht.

Beoordeling

De Raad is in het gesprek met de initiatiefnemers niet overtuigd geraakt van de noodzaak om het beoogde plan voor te dragen voor meerjarige subsidiëring. In de eerste plaats zijn er inhoudelijke bezwaren, in de tweede plaats financiële. De Raad juicht het als zodanig toe wanneer kunstenaars in internationaal verband ervaring willen opdoen. De voorbereiding en het regelen daarvan wordt echter in feite een eigen verantwoordelijkheid van kunstenaars geacht. Specifieke rijkssteun daarvoor in de vorm van een apart bureau getuigt volgens de Raad van een te sterke neiging tot zorgzaamheid. Het zelf in de loop van een aantal jaren een netwerk opbouwen en zinvolle contacten leggen, hoort bij de ontwikkeling van professioneel kunstenaarschap. Het is per kunstenaar een zeer specifieke aangelegenheid die tijd kost, maar het nodige kan opleveren; een eigen netwerk is een kostbaar bezit dat niet zomaar prijs gegeven zal worden. Het risico bestaat dat het centrum achter de feiten zal aanlopen, omdat situaties snel veranderen, juist wanneer het om zeer toegesneden informatie gaat. Het is voorts zeer de vraag of geen sprake zal zijn van een vrij

willekeurig databestand. In de meeste gevallen zal toestemming nodig zijn van de betrokkenen in het buitenland om anderen hiervan gebruik te laten maken, behalve als het om meer algemene, 'neutrale' informatie zou gaan. Echter daarvoor hoeft geen speciaal centrum in het leven te worden geroepen.

Een andere belangrijke doelgroep - gezien de adhesiebetuigingen misschien de voornaamste - vormen gemeenten. De Raad waardeert het zeer wanneer gemeenten internationaal op het terrein van de beeldende kunst aan de weg timmeren, maar hij acht het niet wenselijk om voor de ondersteuning hiervan het toch al beperkte kunstenbudget in te zetten. Zeker deze doelgroep zou kostendekkend bediend moeten kunnen worden. Uitgaande van de raming van de initiatiefnemers zijn de kosten die voor een advies gemaakt worden gemiddeld f500,-, terwijl daar minimale inkomsten tegenover staan. Sowieso wordt de inschatting van de eigen inkomsten zeer minimaal en weinig onderbouwd gevonden.

Wat betreft de voorgestane onafhankelijkheid worden vraagtekens geplaatst; de beoogde directeur van het bureau is sinds vele jaren werkzaam bij het Fonds BKVB en er wordt voor geopteerd om het centrum in het pand van het fonds te huisvesten.

De verwachting van de Raad is dat door de mogelijkheden die internet meer en meer biedt kunstenaars, kunstenaarsinitiatieven, gemeenten e.a. in toenemende mate zelf instaat zijn hun informatie in te winnen. Tot slot wordt gesteld dat hier in principe een aandachtsgebied ligt waarvoor het Fonds BKVB en de Mondriaan Stichting, op grond van hun eigen functies en taken, gezamenlijk nadere verantwoordelijkheid zouden moeten nemen.

Conclusie

De Raad adviseert geen meerjarige subsidie toe te kennen.

Financieel kader

Huidige exploitatie

Subsidie OCenW peiljaar 1994

Subsidie OCenW peiljaar 1995

Gewenste exploitatie 1997-2000 0,574

Gevraagd subsidie 1997-2000 0,542

(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW

en in miljoenen guldens)

Inleiding

Exedra is een Hilversums expositiecentrum (in opbouw) dat vooral gericht is op 'het bouwen aan een culturele infrastructuur' in het Gooi. Het wil een ontmoetingsplek zijn voor kunstenaars en publiek. De instelling wil 'kwalitatief hoogwaardige beeldende kunst, bouwkunst en vormgeving' tonen en een stimulerende rol vervullen op het culturele vlak.

Het centrum ontvangt een structurele subsidie van Hilversum. Van het rijk wordt in 1997 een bedrag gevraagd van f45.550, aflopend tot f4.450 in 2000 (Hilversum gaat in de loop der jaren meer betalen).

Beoordeling

Het initiatief heeft met name een lokaal/regionaal belang. Het is te waarderen dat in Hilversum een dergelijk initiatief ontplooid wordt, maar gezien de voorgestane inhoud van het programma, de aard van de activiteiten en de te verwachten uitstraling hiervan kan volgens de Raad geen landelijke functie aan dit initiatief worden toegekend.

Conclusie

De Raad adviseert geen meerjarige subsidie te verlenen.

Financieel kader

Huidige exploitatie

Subsidie OCenW per jaar 1994

Subsidie OCenW per jaar 1995

Gewenste exploitatie 1997-2000   0,218

Gevraagd subsidie 1997-2000   0,030

*(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW
en in miljoenen guldens)*

Inleiding

Fidias presenteert zich als Nederlands Instituut voor kunst in de openbare ruimte. De instelling gaat hierbij uit van het gedachtengoed van de Liga Nieuwe Beelden, de vroegere rijksadviescommissie voor monumentale kunsten, het Praktijkburo BK, de Rijksgebouwendienst en de dienst Kunst en Vormgeving KPN, de Stichting Kunst in de Openbare ruimte en de Stichting IRAME (Institute for Research on Art- en Media an Environment). Gesteld wordt dat er behoefte is aan een landelijke bundeling van kennis en verdieping in de praktijk van kunst in de openbare ruimte. Het landelijk instituut zal zich richten op onderzoek, praktijkstudie, introductie op de praktijk documentatie, exposities, advisering aan opdrachtgevers en publiciteit. Gedacht wordt aan een werkplaatsachtige constructie in de lijn van het Berlage Instituut of het Europees Keramisch Werkcentrum, te vestigen in het gebouw van de Vrije Academie in Den Haag. Het is de bedoeling dat in 1996 en 1997 start en implementatie plaatsvinden; vanaf 1998 zou Fidias in bedrijf kunnen zijn.

In het overzicht van het Ministerie van OCenW wordt een bedrag van f345.000 genoemd, uitgaande van het in het plan genoemde voorlopige bedrag van f178.100 voor de aanvangsfase die twee jaar omvat.

Beoordeling

Het plan is nog onvoldoende uitgekristalliseerd en zeer algemeen van aard. Financieel is er weinig zicht op de eventuele consequenties voor het rijk. Onverlet deze weinig uitgewerkte plannen meent de Raad dat het niet wenselijk is om voor dit deelterrein een apart instituut in het leven te roepen. Hoewel de rol van kunst in de buitenruimte interessante ontwikkelingen doormaakt, wordt het artistiek inhoudelijk geen goede benadering geacht om los van andere vak(deel)gebieden hiervoor speciaal een opleidingsinstituut te creëren. Het voorbeeld van de Arnhemse school met betrekking tot kunst in de openbare ruimte heeft niet tot de beoogde kwaliteitsontwikkeling geleid. Van het opzetten van een nieuwe instelling, i.c. werkplaats, wordt voorts met het oog op het bestaande aanbod aan werkplaatsen en Tweede Fase opleidingen, geen wezenlijke meerwaarde verwacht.

Conclusie

De Raad adviseert geen meerjarige subsidie toe te kennen.

Financieel kader

Huidige exploitatie

Subsidie OCenW peiljaar 1994

Subsidie OCenW peiljaar 1995

Gewenste exploitatie 1997-2000 0,576

Gevraagd subsidie 1997-2000 0,345

*(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW
en in miljoenen guldens)*

Inleiding

De stichting Nederlands Archief Grafisch Ontwerpers is in december 1992 opgericht met het doel om archieven van Nederlandse grafisch ontwerpers te ontsluiten, onder te brengen bij musea of archiefinstellingen, en te conserveren. De archieven bevinden zich nu in particuliere ruimtes die slecht toegankelijk zijn voor studie en onderzoek of dreigen verloren te gaan. Het gaat om archieven met een artistieke of cultuurhistorische waarde van niet meer actieve of overleden grafisch ontwerpers. Het accent ligt op de 'pioniers van de tweede generatie' in de periode 1935-1975. Met steun van de Beroepsvereniging van Nederlands Ontwerpers, het Vormgevingsinstituut en de Mondriaanstichting is het pilot-project Elffers uitgevoerd, dat begin 1996 wordt afgerond. Hiermee is de nodige ervaring opgedaan op het gebied van verwerving en inventarisatie van archieven, database en thesaurusoverleg, informatie-verspreiding en presentatie.

De kernactiviteiten in de periode 1997-2000 zijn gericht op het behoud van de archieven van Otto Treuman, Helmut Salden en Jan Bons. Door middel van een gespreksronde met wetenschappelijke instellingen zal een 'topografie van het grafisch erfgoed' worden opgesteld waarbij de diverse onderzoeksmethoden worden geïnventariseerd. Er wordt een documentaire gemaakt van vraaggesprekken met ontwerpers door studenten zodat de persoonlijke commentaren beschikbaar blijven. In een thesaurus-overleg zal deskundigheid worden uitgewisseld wat betreft gegevens over collecties en het instrumentarium van musea en archiefinstellingen. Om de belangstelling en het draagvlak voor het grafisch cultureel erfgoed te bevorderen wil het NAGO diverse presentaties houden (tentoonstellingen, publikaties, symposia, cd-rom, internet). Het gevraagde budget à f.o. 0,72 mln wordt onder meer gebruikt voor het aanstellen van een behoudsmedewerker.

Beoordeling

Het initiatief van het NAGO voorziet in een behoefte. Musea en andere instellingen met collecties op het gebied van de grafische vormgeving blijken niet over voldoende structurele middelen te beschikken om complete collecties te kunnen verwerven, beheren en ontsluiten. Het gaat met name om het Stedelijk Museum in Amsterdam, Museum Meermanno-Westreenianum in Den Haag en De Beijerd in Breda. Het Vormgevingsinstituut is geen museum en beheert geen collectie. Er zijn wel raakvlakken wat betreft de informatie en documentatie die het NAGO verzamelt en de informatiefunctie van het instituut. Het Vormgevingsinstituut heeft echter geen systematisch en toegankelijk informatiebestand. Het rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie biedt informatie over het werk van ontwerpers maar beheert geen oorspronkelijk werk. In deze context is het initiatief van het NAGO om oeuvres van ontwerpers te archiveren bijzonder waardevol. Het werkt als aanjager van musea die bij de uitoefening van de kerntaken behoud en ontsluiting van collecties nauwelijks

mogelijkheden hebben om complete archieven te beheren. Volgens het NAGO geven musea bij het verwerven van een collectie prioriteit aan onderdelen die passen in het tentoonstellingsbeleid en aantrekkelijk zijn voor het publiek. De relatie met de relevante musea is nu nog te vrijblijvend.

De NAGO-organisatie is op dit moment te klein en te incidenteel van opzet om de relatie met de musea te versterken. De Raad hecht eraan dat het NAGO toewerkt naar structurele betrokkenheid van de relevante musea. De betrokkenheid van de musea zal vooral moeten bestaan uit permanente zorg voor het behoud en de toegankelijkheid van het archief en uit het ontsluiten van het archief door middel van tentoonstellingen en publikaties. De Raad verwacht dat de professionalisering van de NAGO-organisatie en de aanstelling van een behoudsmedewerker in dit verband een stap in de goede richting is. De behoudsmedewerker zal onder meer zorgen voor de overdracht en de implementatie van het archief in de museale collectie.

De Raad vindt het belangrijk dat de informatie en documentatie die het NAGO opbouwt bij het inventariseren en ontsluiten van de archieven systematisch wordt bewaard en vrij toegankelijk is voor onderzoekers. Op dit vlak is afstemming nodig met het rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie en met het particulier initiatief, met name uitgeverij 010 die een reeks over grafische vormgeving voorbereidt. Hier ligt een taak voor het Vormgevingsinstituut als coördinator.

Aangetekend wordt dat de presentatie van de archieven in de vorm van tentoonstellingen, boekuitgaven, cd-roms en dergelijke geen kerntaak van het NAGO is. De Raad verwacht dat het NAGO dergelijke taken overlaat aan museale of andere presentatie-instellingen en aan uitgevers.

Conclusie

De Raad concludeert dat het NAGO een structurele functie vervult in het cultuurbeleid. Er wordt een begin gemaakt met het behoud van het culturele erfgoed op het gebied van de vormgeving. De Raad adviseert circa f 0,07 mln toe te kennen met hoge prioriteit. De inhoud van het beleidsplan doet co-financiering uit het budget van Cultureel Erfgoed verwachten.

Financieel kader

Huidige exploitatie

Subsidie OCenW peiljaar 1994

Subsidie OCenW peiljaar 1995

Gewenste exploitatie 1997-2000 0,090

Gevraagd subsidie 1997-2000 0,072

(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW en in miljoenen guldens)

Inleiding

De doelstelling van de Designprijs Rotterdam is het onder de aandacht brengen van de gemeenschappelijke kwaliteit van de diverse disciplines binnen het Nederlandse design in binnen- en buitenland en het stimuleren van het openbaar debat over vormgeving.

De gemeente Rotterdam heeft de prijs in 1991 ingesteld. Voor een stad die zich wil profileren op het gebied van cultuur en economie is vormgeving een aantrekkelijk gebied.

De activiteiten rondom de prijs bestaan uit een tentoonstelling van genomineerde producten en catalogus, een prijsuitreiking met lezingen, het commentaar van een internationale jury en de laatste jaren ook een tentoonstelling buiten Nederland (in 1995 was dat Bremen). Er zijn plannen voor de oprichting van een zelfstandige stichting, de organisatie van publieksdag en de verruiming van de bestaande formule, bijvoorbeeld met een ideeënprijsvraag.

De totale begroting bedraagt f o.446 mln De Rotterdamse Kunststichting vraagt f o.200 mln subsidie.

Beoordeling

De Designprijs Rotterdam is een jaarlijks evenement geworden voor de vakwereld en het publiek. De samenstelling van de jury garandeert een internationale toetsing van de kwaliteit van de inzendingen. De prijs vergroot de belangstelling voor vormgeving bij het publiek en de tentoonstelling vormt een aantrekkelijke presentatie voor onder andere opdrachtgevers. De Raad heeft waardering voor de professionele aanpak. Als incidenteel project kan het een landelijke betekenis hebben, zo wordt ook bevestigd door de subsidies van de Mondriaan Stichting in de afgelopen jaren. Omdat het om een meerjarig subsidieverzoek gaat heeft de Raad het project echter vooral beoordeeld op de mogelijke structurele functie in het landelijke cultuurbeleid. Volgens de toenmalige Minister van Cultuur bestond er in 1992 geen behoefte aan een prijs voor vormgeving. Op dit moment is de Raad echter van mening dat een prestigieuze nationale prijs van belang kan zijn voor het debat over vormgeving, een positief effect kan hebben op de belangstelling van het publiek voor vormgeving en in combinatie met een tentoonstelling en publikatie deel uit kan maken van internationaal cultuurbeleid. De Raad constateert dat een prestigieuze prijs voor het brede terrein van de vormgeving niet aanwezig is in Nederland. Het Vormgevingsinstituut kent eens per twee jaar de Theo Limperg prijs voor originaliteit in het industrieel ontwerpen toe. Het Amsterdams Fonds voor de Kunsten reikt jaarlijks een aantal prijzen uit voor deelgebieden van de vormgeving. Het gewenste gewicht van een nationale prijs vereist een scherpe selectie uit een ruim aanbod. Gezien het aanbod in Nederland zal de periode waarop de prijs betrekking heeft minimaal twee jaar moeten beslaan. De prijs dient aanleiding te zijn voor een stevig debat over de kwaliteit van de vormgeving in Nederland. Dat betekent dat de prijs in hoge mate representatief dient te zijn voor de vormgevingsproductie van een

bepaalde periode. De Raad denkt daarbij aan een gemotiveerde voordracht door een gezaghebbende jury, eventueel in aanvulling met open inzendingen. Bij een scherpe en grondig onderbouwde selectie kan de publikatie een meerwaarde krijgen als jaarboek voor de vormgeving in Nederland. Een dergelijke representatieve selectie zou ook van belang kunnen zijn voor het internationale cultuurbeleid van de rijksoverheid. De Nederlandse overheid wordt door middel van een nationale prijs in staat gesteld regelmatig topkwaliteit te presenteren in het buitenland

De kracht van de Designprijs Rotterdam ligt grotendeels in andere aspecten. De prijs zet vormgeving van niveau in de schijnwerpers op een toegankelijke manier. De presentatie van de genomineerde produkten in de tentoonstelling en de catalogus slaan aan bij een groot publiek, ook in de media. De procedure van de open inzendingen heeft de charme van de onbevangenheid maar geeft ook aan dat er een aantal gemiste kansen zijn. Er is geen sprake van een inventarisatie die evaluerende uitspraken over de Nederlandse vormgeving rechtvaardigt. In de huidige opzet is de jury afhankelijk van het niveau van de inzendingen. Er wordt niet actief gezocht naar interessante produkten of een gemotiveerde voordracht gedaan. Een meer representatieve voordracht zou uitspraken mogelijk maken waar het veld niet omheen kan. Op die manier zou het mogelijk zijn de resultaten terug te koppelen naar de beroepspraktijk en de opleidingen.

De jury is internationaal samengesteld en de nominatie werkt als springplank voor een presentatie in het buitenland. Omdat de selectie echter niet representatief is voor het niveau van het aanbod, is het internationale juryrapport en de presentatie in het buitenland vooral van betekenis voor de promotie van individuele vormgevers. De Raad is het met de Rotterdamse Kunststichting eens dat de tentoonstelling eventueel een goede ingang kan zijn voor cultuureducatie. Op grond van het beleidsplan en het gesprek met de instelling is echter niet te verwachten dat de Designprijs zich in dit opzicht bijzonder zal onderscheiden.

De verantwoordelijkheid voor de Designprijs in de huidige vorm dient voor het grootste deel bij de gemeente Rotterdam te liggen. De betrokkenheid van de rijksoverheid komt voldoende tot uiting in de rijksbijdrage voor beeldende kunst en vormgeving die de gemeente Rotterdam ontvangt. Een deel van die rijksbijdrage is sinds 1992 geoormerkt voor vormgeving.

Conclusie

De Designprijs Rotterdam kan een landelijke betekenis hebben als (jaarlijks terugkerend) incidenteel project maar heeft zich niet voldoende geprofileerd als structureel onderdeel van het vormgevingsbeleid. Met name wat betreft het debat over vormgeving kan een prestigieuze prijs een structurele functie vervullen. Verrast door de aanvraag van de Rotterdamse Kunststichting voelt de Raad zich verplicht hiertoe een aantal expliciete voorwaarden te formuleren (zeer scherpe selectie, representatieve tentoonstelling en publikatie, bijzondere bijdrage aan het debat over vormgeving, internationale uitstraling). De Raad adviseert het subsidieverzoek in de huidige vorm niet te honoreren.

Financieel kader

Huidige exploitatie

Subsidie OCenW peiljaar 1994

Subsidie OCenW peiljaar 1995

Gewenste exploitatie 1997-2000   0,447

Gevraagd subsidie 1997-2000   0,200

*(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW
en in miljoenen gulden)*

Inleiding

Het Nederlands Architectuurinstituut (NAi) in Rotterdam is in 1993 geopend. Het instituut wil na de verkenning van de mogelijkheden en beperkingen in de eerste jaren meer inhoudelijke lading krijgen als centraal instituut voor vakgenoten én publiek. In maart 1996 is de nieuwe directeur in functie getreden. Zij is betrokken geweest bij de afronding van het beleidsplan.

De centrale thema's voor de komende periode zijn integratie (diverse schaalniveaus, bouwkunst/ander kunsten, cultuur/bouwpraktijk), participatie en de internationale dimensie.

Bij de invulling van de activiteiten zal het accent liggen op het beheer van de collectie, de vergroting van de betrokkenheid van het publiek en op thematische en organisatorische bundeling. Het instituut wil zich open opstellen door middel van snel wisselende actuele tentoonstellingen, een internationale zomeracademie en een zomerfestival, een competitie op het gebied van architectuur en video. Er zal een permanente tentoonstelling van de Nederlandse architectuurgeschiedenis te zien zijn. Ter versterking van de zorg voor de collectie is gekozen voor een formatieve uitbreiding op projectbasis.

Het is de bedoeling dat het tijdschrift Archis meer een antennefunctie krijgt voor het instituut, met behoud van zijn redactionele onafhankelijkheid.

Het NAi wil actief bemiddelen bij universitair onderzoek op het gebied van architectuur en stedebouw, onder meer als deelnemer aan de Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis. De educatieve begeleiding in eigen huis zal worden versterkt. Een voorstel gericht op de omgevingseducatie in het onderwijs wordt voorbereid in samenwerking met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg.

De begroting voor 1997-2000 bedraagt circa f8,5 miljoen, dat is een verhoging van f2,65 miljoen ten opzichte van de afgelopen periode. In de verhoging is onder andere het door de Raad voor de Kunst aanbevolen budget voor internationale presentaties opgenomen. De begroting omvat naast de meerjarige exploitatiekosten ook een bijdrage voor groot onderhoud en een vierjarig projectsubsidie voor de collectie.

Beoordeling

Het Nederlands Architectuurinstituut heeft een centrale rol in de uitvoering van het architectuurbeleid van de ministeries van OCenW en VROM. De fusie van de vier voormalige instellingen, de ingebruikname van het nieuwe gebouw en de perikelen bij de opvolging van de eerste directeur hebben de afgelopen tijd weinig ruimte geboden voor een inhoudelijk sterk beleid. De Raad ondersteunt de intentie van het instituut om meer te gaan betekenen voor de vakwereld en het publiek.

De nieuwe directeur lijkt - met een voorbehoud in verband met haar zeer korte functioneren - het accent te willen leggen op activiteiten die het NAi een plek geven in het internationale discours. De Raad dringt erop aan dat de afstemming van het programma op de Nederlandse ontwerp- en bouwpraktijk minstens zoveel aandacht krijgt. Er liggen tal van actuele opgaven met een groot maatschappelijk belang. Op dit

moment vindt de discussie over grote ruimtelijke ingrepen vooral plaats buiten het NAI. Het instituut dient meer als kenniscentrum te fungeren voor de diverse partijen die werken aan grootschalige ruimtelijke opgaven. In dit verband is de integratie van disciplines en de thematische bundeling van activiteiten in het project 'De inrichting van Nederland' een stap in de goede richting. Van het NAI mag worden verwacht dat het lokale bestuurders en particuliere opdrachtgevers uitnodigt om in deze integrale benadering mee te gaan. Dit vereist wel een voortdurende concretisering van de noodzaak van het 'integrale' in de context van actuele ruimtelijke vraagstukken. Het beleidsplan is wat dit betreft te vaag. Ook wordt aangetekend dat de onderlinge taakverdeling van het Nederlands Architectuurinstituut, het Stimuleringsfonds voor Architectuur en Architectuur Lokaal voor particuliere opdrachtgevers en lokale bestuurders niet altijd helder is. De stimulering van de professionele deskundigheid, het kwaliteitsbewustzijn en het culturele besef onder particuliere opdrachtgevers is een prioriteit in het architectuurbeleid van de komende periode. Dit vereist onderling overleg en een heldere profilering in de externe communicatie van het Stimuleringsfonds voor Architectuur, het Nederlands Architectuurinstituut en Architectuur Lokaal. De Raad verzoekt de genoemde instellingen zich hiervoor in te zetten.

De thematische bundeling kan tevens een goed aanknopingspunt zijn voor het toekomstgerichte beleid in de monumentenzorg. De Raad gaat ervan uit dat de samenwerking tussen het NAI en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg verder wordt versterkt en dat wordt uitgedragen dat beide instellingen een complementair beleid voeren.

Het NAI is niet alleen een kenniscentrum maar ook een architectuurmuseum. De collectie vormt een belangrijk onderdeel van het culturele erfgoed in Nederland. De Raad is van mening dat de collectie verder benut kan worden om de belangstelling van de vakwereld voor het instituut te vergroten. Ontsluiting van het archief met het oog op hedendaagse ontwerp-opgaven zal de aantrekkingskracht van het instituut ten goede komen. Daarbij moet worden opgemerkt dat het beheer van de collectie een forse druk legt op het totale budget van het instituut, in 1995 circa 25 %.

In het tentoonstellingsbeleid van de afgelopen periode werd veel aandacht besteed aan de cultuurhistorische verantwoording en de theoretische onderbouwing. Dit levert niet vanzelf aantrekkelijke presentaties op. De Raad ondersteunt het voornemen in het beleidsplan om de toegankelijkheid voor het publiek te vergroten. Het NAI heeft ingezet op 100.000 bezoekers in 2000, in 1995 waren het er circa 75.000. De toegankelijkheid van architectuurpresentaties als schetsen en studies, ontwerptekeningen en maquettes is over het algemeen betrekkelijk klein. Het verzorgen van rondleidingen en publieksbegeleiding is daarom terecht een van de prioriteiten voor de komende periode. Ten aanzien van het algemene tentoonstellingsbeleid wordt opgemerkt dat het interculturele aspect van architectuur meer aandacht verdient.

Het Nederlands Architectuurinstituut heeft een coördinatiefunctie bij de voorbereiding van internationale presentaties. In 1996 is met succes een inzending voor de Architectuurtriennale in Milaan voorbereid. Thans wordt de inzending voor de Biënnale van Venetië voorbereid. De Raad hecht eraan dat het NAI de coördinatiefunctie verder uit kan bouwen en een structureel budget voor internationale presentaties krijgt toebedeeld. In de praktijk blijkt de taakverdeling tussen het Nederlands Architectuurinstituut (coördinatie architectuur) en de Mondriaan Stichting (coördinatie beeldende kunst) niet duidelijk te zijn. Het

ministerie wordt verzocht op dit punt nadere afspraken te maken met deze instellingen. De Raad gaat ervan uit dat de coördinatiefunctie voor architectuur bij het NAI ligt.

Archis heeft een bijzondere positie ten opzichte van het NAI door de redactionele onafhankelijkheid en de financiële afhankelijkheid. Het is aan te bevelen dat Archis zichtbaar meewerkt aan de nieuwe koers van het NAI (integratie, participatie en internationale dimensie). De Raad denkt dan aan een gezamenlijke invulling van thema's in het activiteitenprogramma, met behoud van ieders verantwoordelijkheid. Dit vereist een structurele overlegsituatie tussen de directeur van het NAI en de hoofdredacteur van Archis.

In een eerder advies van de Raad voor de Kunst is kritisch gesproken over de kwaliteit van de dienstverlening (studiecentrum, bibliotheek, informatievoorziening). Wat dit betreft is de Raad van mening dat interne, budgettair-neutrale verschuivingen ten behoeve van de afdeling Collectie tot verbeteringen kunnen leiden.

Het beleid overziend hecht de Raad vooral aan de versterking van de publieksfunctie en aan de versterking van de betekenis voor de vakwereld in Nederland. De tentoonstellingen dienen toegankelijk en aantrekkelijk te zijn voor een publiek met een brede culturele belangstelling. Als kennisinstituut wordt van het NAI een bijdrage verwacht aan het debat over actuele opgaven op het gebied van de architectuur en ruimtelijke ordening.

Conclusie

De Raad adviseert de meerjarensubsidie te continueren en een verhoging van de à circa f 0.9 mln toe te kennen. Dit bedrag wordt als volgt onderbouwd. Ten behoeve van de publieksopbouw en publieksbegeleiding is een verhoging van circa f 0.25 mln gerechtvaardigd. Ter versterking van de reguliere functie als kennisinstituut is een algehele intensivering van taken à circa f 0.4 mln nodig. Dit bedrag à circa f 0.65 in totaal dient ten laste te komen van de bouwkunstbegroting.

Het budget voor internationale presentaties à f 0.25 mln is de afgelopen jaren ten onrechte niet toegekend. Dit dient zo spoedig mogelijk te worden gecompenseerd uit het budget voor internationaal cultuurbeleid. Aan de kosten voor groot onderhoud geeft de Raad in het kader van het cultuurbeleid geen prioriteit.

De andere voorgestelde verruimingen kunnen gezien het beperkte budget slechts met tweede prioriteit worden gehonoreerd (restaurator, basisformatie collectie, meerjarig project collectie, stafbureau, programmering auditorium, bijzondere projecten, Archis). Hiervoor is bij een ruimer budget circa f 0.35 mln voorzien, waarmee de totale subsidieverhoging circa f 1.25 mln zou bedragen.

Omdat de collectiefunctie bijna een kwart van de begroting bedraagt, wordt aangedrongen op co-financiering uit het budget voor Cultureel Erfgoed. Dit geldt in het bijzonder voor het meerjarig project collectie en voor een aandeel in de structurele lasten.

Gezien de brede inhoudelijke benadering en de beoogde integratie van cultuur en bouwpraktijk zou tevens een bijdrage van het Ministeries van VROM en LNV (landschaparchitectuur) op zijn plaats zijn, op termijn zo mogelijk ook van het Ministerie van V&W (infrastructuur-ontwerp).

<i>Financieel kader</i>	
<i>Huidige exploitatie</i>	<i>10,160</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	<i>5,849</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	<i>5,880</i>
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	<i>9,804</i>
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	<i>8,491</i>
<i>(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW en in miljoenen gulden)</i>	

Inleiding

Het Stimuleringsfonds voor Architectuur (SfA) is in 1993 opgericht met als doel het bevorderen van de ontwikkeling van de architectuur in de ruimste zin van het woord en het scheppen van voorwaarden voor de realisatie van projecten met een hoge architectonische kwaliteit in Nederland.

Het SfA stimuleert en ondersteunt projecten en initieert activiteiten. Het beleid is gericht op de kwaliteit van de gebouwde omgeving op alle schaalniveaus. In de komende periode wil het SfA meer dan voorheen proberen invloed uit te oefenen op de kwaliteit van de bouwproductie en de ruimtelijke ordening. Er zal prioriteit worden gegeven aan projecten met betrekking tot het lokale bestuur en particuliere opdrachtgevers, aan projecten voor het grote publiek en aan de geografische spreiding van projecten.

Het Stimuleringsfonds voor Architectuur vraagt voor de periode 1997-2000 per jaar gemiddeld ca. f 7.4 mln aan de ministeries van OCenW en VROM gezamenlijk. Dat is een verhoging van f 0.3 mln per ministerie ten opzichte van de vorige periode.

Beoordeling

In het architectuurbeleid bestaat er altijd een spanningsveld tussen culturele ambities (reflectie op de praktijk, innovatieve projecten, debat) en de behoefte aan zichtbare verbetering in de bouwpraktijk. Het fonds gaat bewust om met dit spanningsveld. De problematiek wordt voortdurend aan de orde gesteld in interne evaluaties en in gesprekken met diverse 'klanten' van het Stimuleringsfonds. Op deze manier draagt het fonds bij aan de vergroting van het maatschappelijk draagvlak voor architectuurbeleid.

Het fonds heeft in zijn vorige beleidsplan drie thema's geformuleerd waaraan prioriteit zou worden gegeven bij de toekenning van subsidies. Het ging om de stimulering van de stedenbouwkundige discipline, om interventies in de historische context en om de relatie tussen milieubeleid en bouwpraktijk.

Op grond hiervan heeft het fonds in de afgelopen periode gewezen op het gebrek aan inhoudelijke principes bij de ontwikkeling van de VINEX-lokaties (programmatisch, architectonisch en stedenbouwkundig) en op de noodzaak van nieuwe samenwerkingsverbanden tussen overheid en marktpartijen en tussen rijksoverheid en andere overheden. Het fonds heeft zelf een publikatie uitgebracht en een congres over dit onderwerp georganiseerd. De Raad vindt dit een geslaagde vorm van daadwerkelijk stimulerend beleid waar in een eerder advies voor de Raad voor de Kunst op werd aangedrongen.

Uitgaande van het historische thema heeft het fonds actief ingespeeld op ingediende projecten en uitvoerig geanalyseerd welke verschillende houdingen architecten kiezen wanneer zij een nieuw ontwerp maken voor een oud gebouw. Onlangs is bovendien een symposium gewijd aan de waarde van bepaalde 19-eeuwse stadsuitbreidingen voor stedenbouwkundigen van vandaag. Het fonds laat zien hoe zinvol het kan zijn als cultuurhistorici en ontwerpers elkaar inspireren.

Het milieu thema heeft weinig opgeleverd ondanks een actieve aanpak van het fonds. In een gesprek met de Raad veronderstelde het fonds dat problematische kwesties te weinig naar voren komen door een pragmatische houding van de betrokken partijen in de bouwfase. De Raad verzoekt het fonds in overleg met de Ministerie van VROM en LNV naar geschikte voorbeeldprojecten te blijven zoeken. De beleidsbrief Ruimtelijke Kwaliteit die de genoemde ministeries (mede) ondertekend hebben biedt hiervoor aanknopingspunten, bijvoorbeeld wat betreft het stimuleringsprogramma meervoudig en intensief ruimtegebruik.

Het aantal gesubsidieerde projecten van gemeenten is achtergebleven bij de verwachting. Op grond hiervan is in het nieuwe beleidsplan accent gelegd op lokaal architectuurbeleid. Gezien de urgentie van de problematiek in diverse gemeenten (VINEX-locaties, Groene Hart/Hoge Snelheidslijn o.a.) is het aan te raden dat de bekendheid van de diverse subsidie-mogelijkheden voor onderzoek en innovatie wordt vergroot en dat de doorwerking van voorbeeldprojecten in het veld wordt bevorderd.

Het fonds wil zich explicieter dan voorheen richten op de verbetering van de bouwpraktijk. In het kader van het cultuurbeleid gaat de Raad ervan uit dat het fonds zich vooral richt op het creëren van een vraag naar innovatieve projecten. Reguliere onderdelen van het bouwproces of bedrijfsmatige investeringen vallen daarbuiten. Het fonds wil ook educatieve projecten ondersteunen. De betekenis hiervan wordt alleen maar groter wanneer interculturele aspecten erin opgenomen zijn. De noodzaak hiervan dient zich vanzelf aan als het gaat om educatieve activiteiten voor jongeren.

In de beleidsbrief Ruimtelijke Kwaliteit heeft de Minister van VROM, mede namens staatssecretaris Nuis van OCenW en de ministers van LNV en V&W de noodzaak aangegeven van meer samenhang in het beleid voor architectuur, stedebouw, landschapsarchitectuur en infrastructuurontwerp. De aandacht die het Stimuleringsfonds heeft voor vakinhoudelijke principes vanuit de disciplines architectuur, stedebouw en landschapsarchitectuur kan de toon zetten in een bredere discussie bij de voorbereiding van grote ruimtelijke ingrepen. De Raad hecht eraan dat het Stimuleringsfonds door middel van de ondersteuning van projecten actief bijdraagt aan het debat over de culturele betekenis van grote ruimtelijke ingrepen.

Stimulering van de professionele deskundigheid, het kwaliteitsbewustzijn en het culturele besef onder particuliere opdrachtgevers is een prioriteit in het architectuurbeleid van de komende periode. Dit vereist onderling overleg en een heldere profilering in de externe communicatie van het Stimuleringsfonds voor Architectuur, het Nederlands Architectuurinstituut en Architectuur Lokaal. De Raad verzoekt de genoemde instellingen zich hiervoor in te zetten.

Conclusie

De Raad adviseert de meerjarensubsidie voort te zetten en een verhoging van het subsidiebedrag toe te kennen. Het Stimuleringsfonds voor Architectuur heeft zijn ambities in het vorige beleidsplan voor een groot deel weten te realiseren. Het nieuwe beleidsplan doet verwachten dat het fonds een belangrijke bijdrage zal leveren aan prioriteiten in het architectuurbeleid van de rijksoverheid als de stimulering van lokaal architectuurbeleid, de versterking van het cultureel besef onder opdrachtgevers en de verbreding van architectuurbeleid naar stedebouw en landschapsarchitectuur. Extra middelen zijn nodig voor het creëren van een vraag naar innovatieve projecten in de

bouwpraktijk en voor de bevordering van de doorwerking van voorbeeldprojecten in het veld. Bij beperkte middelen geeft de Raad prioriteit aan een verhoging van het bedrag met circa f 0.2 mln. Bij voldoende middelen adviseert de Raad een verhoging van circa f 0.3 mln toe te kennen.

Bovendien wordt erop aangedrongen dat de Minister van VROM haar bijdrage in gelijke mate verhoogt. Vanwege de betekenis van het Stimuleringsfonds voor de landschapsarchitectuur zou ook een bijdrage van de Minister van LNV op zijn plaats zijn.

Vanwege de druk van nieuwe instellingen op de bouwkunstabegroting van het Ministerie van OCenW sluit de Raad niet uit dat een budgettair neutrale verschuiving van middelen nodig kan zijn met betrekking tot nieuwe initiatieven die voorheen met een projectsubsidie door het Stimuleringsfonds voor Architectuur ondersteund werden.

<i>Financieel kader</i>	
<i>Huidige exploitatie</i>	<i>7,276</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	<i>3,220</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	<i>3,511</i>
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	<i>7,509</i>
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	<i>3,404</i>
<i>(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW en in miljoenen guldens)</i>	

Inleiding

Het Berlage Instituut werd in 1989 opgericht als een internationale topopleiding voor architecten, stedenbouwkundigen en landschapsarchitecten. Het jonge instituut werd in de periode 1993-1996 geconfronteerd met ingrijpende ontwikkelingen in het onderwijsstelsel: de invoering van HBO-tweede fase onderwijs aan de Academies van Bouwkunst, de verlenging van het universitaire bouwkunde-onderwijs met een jaar, de oprichting van een postnitiële praktijkopleiding voor architectuur en stedenbouw. In 1994 adviseerde de Raad voor de Kunst aan de Minister van OCenW over een verdere profilering van het Berlage Instituut als werkplaats, op grotere afstand van het onderwijs. In 1995 trad een nieuwe voorzitter aan en een nieuwe decaan die een nieuw beleid hebben geformuleerd. Het Berlage Instituut wil zich de komende jaren profileren als 'post graduate laboratory for architecture', een instituut voor verdieping, theorievorming en reflectie. Het uitgangspunt is dat de verschillende disciplines architectuur, stedenbouw en landschap zich in wisselwerking met elkaar ontwikkelen. Ook is het de bedoeling dat de architect zich bewust is van de economische, politieke, culturele en sociale factoren die de ontwerp-opgave bepalen.

Er wordt gestreefd naar een grotere betrokkenheid bij actuele ontwerp-opgaven in Nederland, onder meer in de vorm van externe opdrachten. De positie die het instituut wil innemen wordt geformuleerd aan de hand van thema's (strategic devices). Het aantal deelnemers in 1996 is 32, waarvan 7 Nederlanders. Het is de bedoeling dat de nieuwe huisvesting de financiële situatie en de toegankelijkheid van het instituut verbetert.

Het Berlage Instituut werd in de periode 1993-1996 gesubsidieerd door de ministeries van OCenW en VROM. De totale subsidie bedroeg f 1.45 mln. Het Ministerie van VROM heeft zijn startsubsidie inmiddels omgezet in een bonusregeling tot een maximum van f 0.175 mln. Aan het Ministerie van OCenW wordt f 1.5 miljoen gevraagd, dat is een verhoging van f 0.2 mln.

Beoordeling

De Raad ziet toekomst voor een verdere ontwikkeling van het Berlage Instituut als architectuurlaboratorium. De plannen van de nieuwe voorzitter en de nieuwe decaan wekken vertrouwen. De aangekondigde wijzigingen in de samenstelling van bestuur en de Raad van advies zijn van belang voor de versterking van het maatschappelijke draagvlak en de internationale positionering van het instituut. Het is aan te bevelen dat hieraan de nodige zorg wordt besteed.

De Raad ondersteunt de intentie van het Berlage Instituut om de betrokkenheid bij actuele ontwerp-opgaven in Nederland te vergroten. Om een bijdrage te kunnen leveren aan actuele ontwerp-opgaven in Nederland is een brede inhoudelijke oriëntatie nodig, zowel wat betreft disciplines als ontwerp-opvattingen, houdingen en mentaliteiten. De thematische benadering biedt de mogelijkheid om onbevangen in te spelen op actuele discussies over VINEX-lokaties, het Groene Hart en de Hoge Snelheidslijn, de voorbereiding van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening. De

inbreng van een onafhankelijk architectuurlab kan gecompliceerde processen verhelderen. Wat dit betreft biedt het beleidsplan weinig concrete voorstellen. De Raad is van mening dat de oriëntatie op actuele opgaven verder uitgewerkt dient te worden.

In een eerder advies van de Raad voor de Kunst (1994) is kritiek geuit op de zwakke profilering van het Berlage Instituut in de context van internationale topopleidingen. In het gesprek met het Berlage Instituut bleek dat hier en daar contacten zijn gelegd. Voor de beoogde ontwikkeling van het Berlage Instituut als architectuurlab is het noodzakelijk dat de inhoudelijke uitwisseling met topopleidingen in structurele zin aandacht krijgt. De internationale positionering van het instituut moet blijken uit de samenstelling van het programma, de keuze van gastdocenten en de samenstelling van de adviesraad. Dit is een belangrijk aandachtspunt voor de komende periode.

Het is denkbaar dat een groter aantal externe opdrachten kan worden verworven. Hierbij moet echter worden aangetekend dat de onafhankelijke positie van het Berlage Instituut als architectuurlab een zekere distantie van de markt vereist. In het kader van het cultuurbeleid heeft de verhoging van inkomsten uit de markt geen prioriteit. De Raad merkt op dat de rijksoverheid zelf ook een verantwoordelijkheid heeft als opdrachtgever. Dit geldt met name voor de ministeries van VROM, V&W en LNV. Deze ministeries kunnen de relatie tussen instituut en bouwpraktijk versterken door studie-opdrachten met betrekking tot de ontwikkeling van nieuwe ruimtelijke en scenario's en ingrepen in de infrastructuur.

Wat betreft de nieuwe huisvesting ligt het voor de hand dat het Berlage Instituut qua onderlinge contacten voordeel kan hebben van een gezamenlijk onderkomen met de nieuwe Praktijkopleidingen voor Architectuur en Stedebouw. Initiatieven op dit vlak dienen door de betrokken departementen te worden ondersteund.

De functie van het Berlage Instituut voor de Nederlandse architectuur en stedebouw is niet noodzakelijk af te leiden van het aantal Nederlandse deelnemers. Het talent van de oud-deelnemers van het Berlage Instituut zal wel tot uiting moeten komen via de ontwerp-bureaus in Nederland. Daarom acht de Raad het van belang dat het percentage Nederlanders wordt verhoogd. De werving van Nederlandse deelnemers wordt niet geholpen door de huidige beurzenregeling voor architecten die door het Fonds BKVB wordt uitgevoerd. De Raad is van mening dat het Berlage Instituut moet kunnen beschikken over een eigen bedrag voor beurzen. Om de werving van deelnemers uit eigen land te bevorderen is het aan te bevelen dat het gemiddelde bedrag van de afgelopen jaren wordt aangevuld. In de komende periode zou gefaseerd toegewerkt kunnen worden naar een verdere verhoging van het aantal beurzen. Voorwaarde is wel dat het Berlage Instituut zich inspant om de selectiecriteria af te stemmen op het niveau van internationale topopleidingen.

Conclusie

De Raad adviseert de meerjarensubsidie te continueren en een aanvullend subsidie van f 0.05 tot f 0.1 mln toe te kennen ten behoeve van extra beurzen voor deelnemers. Aan het Ministerie van OCenW wordt verzocht met spoed een regeling te treffen in overleg met het Fonds BKVB zodat het Berlage Instituut zelf de beschikking krijgt over een budget voor beurzen.

De gevraagde verhoging à f 0.2 mln ten behoeve van de intensivering van taken (tentoonstellingen, technische ondersteuning) acht de Raad gerechtvaardigd maar heeft - rekening houdend met het beperkte budget- minder prioriteit.

De opdrachtverlening door de ministeries van VROM, LNV (landschapsarchitectuur) en eventueel ook V&W (infrastructuur-onwerp) dient te worden uitgebreid. De Raad is van mening dat een structurele in plaats van voorwaardelijke financiering door het Ministerie van VROM op zijn plaats is.

<i>Financieel kader</i>	
<i>Huidige exploitatie</i>	2,185
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	1,290
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	1,310
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	2,192
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	1,500

(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW en in miljoenen guldens)

Inleiding

Architectuur Lokaal is in 1993 opgericht. De kerntaken van Architectuur Lokaal zijn documentatie, informatie en coördinatie. In de komende periode wil Architectuur Lokaal klein, flexibel en dienstgericht blijven. Naast de informatietaak wil men nu ook de documentatietaak kunnen uitvoeren. Het Platform Architectuur Lokaal functioneert als een overlegorgaan van organisaties op het gebied van lokaal architectuurbeleid. Dit platform vormt de inhoudelijke drager van Architectuur Lokaal. Het platform zal verbreed worden in verband met de samenhang tussen architectuurbeleid en monumentenzorg en de invloed van regionale en provinciale beslissingen op lokaal niveau. Architectuur Lokaal wil maatwerk leveren en per onderwerp coalities aangaan met andere partijen.

Architectuur Lokaal voert tevens de organisatorische coördinatie van het Overleg Lokale Architectuurcentra.

In de afgelopen periode ontving Architectuur Lokaal een startsubsidie van het Ministerie van VROM. In de beleidsbrief Ruimtelijke Kwaliteit heeft de Minister van VROM toegezegd de startsubsidie om te zetten in een meerjarige subsidie. Voor de periode 1997-2000 vraagt de instelling f 0.25 mln van de Cultuurbegroting en f 0.25 mln van de VROM-begroting per jaar.

Beoordeling

Het stimuleren van lokaal architectuurbeleid is een prioriteit in het architectuurbeleid van de rijksoverheid. Architectuur Lokaal heeft hierin een pioniersrol vervuld. In de afgelopen periode heeft Architectuur Lokaal een groot aantal gemeenten informatie gegeven over ruimtelijke kwaliteit, op een even laagdrempelige als doeltreffende manier.

Architectuur Lokaal wil de documentatietaak verdiepen door middel van de aanleg van een documentatiebestand. De Raad vindt dit een noodzakelijke invulling van de doelstelling en een stap naar een verdere professionalisering van de organisatie. Op lokaal niveau kan de bescherming van monumenten een aanleiding zijn voor de formulering van een visie op ruimtelijke kwaliteit. De Raad vindt het dan ook een goede ontwikkeling dat de Rijksdienst voor de Monumentenzorg en het IPO lid zijn geworden van het platform. Overigens is het aan te bevelen dat Architectuur Lokaal onderzoekt of samenwerking mogelijk is met het nieuwe steunpunten-netwerk dat de Rijksdienst voor de Monumentenzorg aan het ontwikkelen is.

Gezien de problematiek van grootschalige woningbouwlocaties en ruimtelijke ingrepen in grotere gebieden is het nodig dat Architectuur Lokaal zich ook gaat richten op de betekenis van regionale of provinciale besluitvorming voor lokaal architectuurbeleid. Architectuur Lokaal zou bijvoorbeeld in kaart kunnen brengen hoe de verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn verdeeld bij regionale planvorming of bouwprocessen. Architectuur Lokaal kan op die manier zichtbaar maken in hoeverre er aandacht is voor ruimtelijke kwaliteit. Daarna zijn er

verschillende trajecten mogelijk om de discussie over de problematiek aan te zwengelen, in overleg met de diverse leden van het platform.

Architectuur Lokaal heeft zich tot nu toe geconcentreerd op de informatie- en coördinatietaak. De Raad is van mening dat Architectuur Lokaal verder kan gaan dan informatie geven aan gemeenten die een vraag stellen of deelnemen aan activiteiten. Initiatieven als de discussie over prijsvragen en opdrachtgeverschap eind 1995 tonen aan dat er behoefte is aan een instelling die niet alleen informeert en coördineert maar ook - via de leden van het platform- stelling neemt.

Voor de Raad is het denkbaar, hoewel het beleidsplan hier geen gewag van maakt, dat Architectuur Lokaal zich op de langere termijn meer gaat richten op de beslissers in de gemeenten waar ingrepen in de ruimtelijke kwaliteit voorbereid worden. Een dergelijke aanpak zou meer zelfbewust en pro-actief, minder dienstverlenend en reagerend zijn. Architectuur Lokaal wordt uitgenodigd hier in de komende periode te bedenken of het zo'n rol zou willen innemen.

Stimulering van de professionele deskundigheid, het kwaliteitsbewustzijn en het culturele besef onder particuliere opdrachtgevers is een prioriteit in het architectuurbeleid van de komende periode. Dit vereist onderling overleg en een heldere profilering in de externe communicatie van het Stimuleringsfonds voor Architectuur, het Nederlands Architectuurinstituut en Architectuur Lokaal. De Raad verzoekt de genoemde instellingen zich hiervoor in te zetten.

Conclusie

De Raad adviseert positief. Het gevraagde bedrag van f 0.25 mln heeft ook bij beperkte middelen hoge prioriteit. Architectuur Lokaal heeft een structurele functie in het cultuurbeleid als het gaat om de stimulering van lokaal architectuurbeleid. De Raad merkt op dat het gevraagde budget bescheiden is gezien de noodzakelijke uitbreiding van taken op het gebied van regionale en provinciale ontwikkeling en de integratie van lokaal architectuurbeleid en monumentenzorg.

De Raad gaat ervan uit dat het Ministerie van VROM in de periode 1997-2000 eenzelfde bijdrage levert. Tevens zou een bijdrage van het Ministerie van LNV te overwegen zijn.

Financieel kader

<i>Huidige exploitatie</i>	<i>0,391</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	<i>0,018</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	<i>0,025</i>
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	<i>2,800</i>
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	<i>1,000</i>

*(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW
en in miljoenen guldens)*

Inleiding

European is een samenwerkingsverband van een groot aantal Europese landen. De aangesloten landen organiseren een ideeënprijsvraag voor woningbouwarchitectuur met een gemeenschappelijk thema en volgens dezelfde regels. In de keuze van de thema's komt ook de stedenbouwkundige en landschappelijke context naar voren. De Minister van WVC nam in 1988 het initiatief voor de oprichting van European Nederland.

De prijsvraag wordt elke twee jaar gehouden voor architecten tot 40 jaar. Het is nadrukkelijk de bedoeling dat de winnende projecten gerealiseerd worden. Als een Europese gemeente er niet in slaagt een prijswinnaar een opdracht te geven op de oorspronkelijke locatie, wordt zo mogelijk gezocht naar een vervangende opdracht op een andere locatie. Daarnaast worden activiteiten als tentoonstellingen, publikaties, symposia en discussies georganiseerd voor architecten, gemeenten en opdrachtgevers.

Het tekort op de totale begroting van f 0.72 mln bedraagt f 0.435 mln. Het financiële tekort is voorheen gedekt door het Stimuleringsfonds voor Architectuur en het Ministerie van OCenW (Internationaal Cultuurbeleid). Het blijkt steeds moeilijker te worden om sponsors te vinden. Ter compensatie is het tarief voor gemeenten verhoogd en is het aantal deelnemende gemeenten in Nederland verhoogd van vier naar vijf.

Beoordeling

European zorgt voor een permanente discussie over de woningbouw op Europese schaal. Gezien de enorme bouwopgave op het gebied van de woningbouw in de komende decennia vindt de Raad het belangrijk dat deze functie een structurele plaats krijgt in het architectuurbeleid. Buiten European zijn bij de Raad geen instellingen bekend die deze functie vervullen.

European Nederland maakt deel uit van een Europese federatieve organisatie die een platform biedt voor een internationale discussie over woningbouw in relatie tot verstedelijking, verdichting en de infrastructuur voor verkeer en vervoer onder andere. In eigen land wordt gezorgd voor een neerslag van de discussie in de vorm van symposia en publikaties. Ook door de contacten met het Nederlands Architectuurinstituut en met Architectuur Lokaal is een breed bereik gegarandeerd. Door de koppeling van prijswinnaars aan een ervaren mentor is de Nederlandse organisatie erin geslaagd een percentage gerealiseerde opdrachten te bewerkstelligen van 70-80%. Dit betekent dat de prijsvraag een substantiële bijdrage levert aan de innovatie van de bouwpraktijk en het nodige draagvlak heeft bij het lokale bestuurders en opdrachtgevers.

Opgemerkt wordt dat de randactiviteiten bij de presentatie in Nederland veel beslag leggen op de organisatie en de begroting. In het kader van het cultuurbeleid dient prioriteit te worden gegeven aan de prijsvraag en de presentatie van de plannen (tentoonstelling en publikatie).

Conclusie

De Raad adviseert positief. Een subsidie van f 0.4 mln heeft prioriteit. Vanwege de betekenis van European voor het internationaal cultuurbeleid is een bijdrage uit het budget voor nieuw beleid (internationalisering) gerechtvaardigd. Behalve een bijdrage uit het Cultuurbudget is er reden voor een bijdrage uit het VROM-budget gezien de betekenis van European voor de woningbouw en de bouwpraktijk. De Raad verzoekt de ministeries van OCenW en VROM tevens om European te steunen bij het zoeken naar financieringsmogelijkheden in Europees verband.

Financieel kader

Huidige exploitatie

Subsidie OCenW peiljaar 1994

Subsidie OCenW peiljaar 1995

Gewenste exploitatie 1997-2000 0,720

Gevraagd subsidie 1997-2000 0,435

(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW

en in miljoenen guldens)

Inleiding

De Stichting Archiprix organiseert jaarlijks de jurering, premiëring en presentatie van de beste afstudeerplannen van Nederlandse onderwijsinstellingen op het gebied van architectuur, stedenbouw en landschapsarchitectuur. De stichting wil de instroom van talentvolle afgestudeerden in de ontwerp-praktijk bevorderen, een podium bieden aan ontwerp-opleidingen en de discussie over de inhoud en kwaliteit van het ontwerp-onderwijs bevorderen. De stichting functioneert sinds 1992 als zelfstandige stichting. Met ingang van 1993 zijn een aantal beleidswijzigingen doorgevoerd. Archiprix geeft sindsdien jaarlijks een eigen publikatie uit van de genomineerde afstudeerplannen. Er is voorzien in een substantiële financiële bijdrage van de opleidingen en er wordt gewerkt aan een grotere financiële betrokkenheid van de beroepspraktijk. De opzet van de prijsuitreiking wordt gericht afgestemd op actuele ontwikkelingen in het onderwijs en de aantrekkelijkheid voor de beroepspraktijk. Het selectieproces aan de diverse onderwijsinstellingen is vastgelegd in een selectiereglement.

Archiprix wil het structurele karakter van haar activiteiten versterken. Nieuwe beleidsvoornemens zijn het stimuleren van opdrachtgevers tot het geven van studie-opdrachten aan Archiprix-deelnemers, het voorbereiden van een Europese Archiprix en de verdere vergroting van het maatschappelijk draagvlak.

In de periode 1993-1996 werd Archiprix van overheidswege gefinancierd door het Stimuleringsfonds voor Architectuur, dat wil zeggen op incidentele basis. De gevraagde meerjarige subsidie voor de periode 1997-2000 komt neer op f 0.108 mln gemiddeld per jaar. Dit is ongeveer 1/3 van de totale begroting.

Beoordeling

Archiprix heeft de ontwikkelingsgang doorgemaakt van een initiatief onder de hoede van het Nederlands Instituut voor Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting (NIROV) tot een zelfstandige stichting die de betrokken onderwijsinstellingen aan zich heeft verplicht. Archiprix is inmiddels een constante factor geworden in de discussie over het architectuuronderwijs. Het resultaat van de jaarlijkse Archiprix-ronde wordt getoond in onderwijsinstellingen of in bijzondere nieuwbouw. Op deze manier wordt de aantrekkelijkheid en het bereik van de tentoonstelling vergroot. Tot nu toe was het architectuurbeleid vooral gericht op de infrastructuur van instituten en fondsen. Archiprix richt de aandacht op de makers en de verkeners. De prijswinnaars vormen de nieuwste lichter van talentvolle ontwerpers. De Raad acht dit een zinvolle uitbreiding van het bestaande architectuurbeleid.

Volgens de Architectuurnota uit 1991 en de tussenrapportage uit 1995 van de ministers van Cultuur en VROM is het architectuuronderwijs een speerpunt in het architectuurbeleid. Behalve een regelmatige onderwijskundige evaluatie (VSNU, HBO-Raad) is er behoefte aan een onafhankelijke beoordeling met het oog op de ontwerp-praktijk. Archiprix voorziet in deze behoefte omdat de jury wordt samengesteld uit ontwerpers en beschouwers van wie een heldere visie op actuele opgaven mag worden verwacht.

De doelstelling van Archiprix met betrekking tot het architectuuronderwijs vindt de Raad de meest belangrijke. De betekenis van de jaarlijkse prijsvraag ligt vooral in de terugkoppeling naar de inhoud van de curricula aan de betrokken onderwijsinstellingen. Dit aspect dient structureel te worden uitgewerkt in overleg met de onderwijsinstellingen. De Raad denkt daarbij aan een expliciete evaluatie van de curricula aan de hand van de inzendingen met een blik op actuele opgaven. De onderwijsinstellingen zouden bij de formulering van het nieuwe jaarprogramma moeten verantwoorden op welke manier zij de evaluatie hebben geïnterpreteerd en welke consequenties men eraan verbonden heeft.

Archiprix beoogt ook de instroom van talentvolle afstudeerders in de beroepspraktijk te bevorderen. Voor de Raad is deze doelstelling van secundair belang. De architectuuropleiding is geen beroepsopleiding. De betekenis van de inzendingen moet per definitie los worden gezien van de eventuele latere beroepsuitoefening. Bovendien leert de ervaring (Europa bijvoorbeeld) dat de realisering van opdrachten op basis van een prijsvraag intensieve voorbereiding vergt en een groot beslag legt op de organisatie en de begroting. Gezien de bescheiden organisatorische omvang van Archiprix is het aan te bevelen dat de energie wordt gericht op de relatie met het onderwijs.

De jaarlijkse publikatie is van belang voor een continu te voeren gefundeerde discussie over de kwaliteit van het architectuuronderwijs. De informatie en documentatie is echter zeer summier. De Raad hecht eraan dat publikatie wat dit betreft verbeterd wordt.

De ambities op het gebied van internationalisering hebben in deze fase van ontwikkeling geen prioriteit. Overigens gaat de Raad ervan uit dat eventuele ondersteuning vanuit Nederland in een later stadium gerelateerd zal worden aan de mate van belangstelling en financiële betrokkenheid van andere landen.

Conclusie

De Raad adviseert het gevraagde bedrag toe te kennen. Ook bij beperkte middelen heeft het initiatief hoge prioriteit. Uit cultureel oogpunt dient prioriteit te worden gegeven aan de doelstelling met betrekking tot het architectuuronderwijs in Nederland. De Raad hecht eraan dat dit aspect versterkt wordt, met name wat betreft de terugkoppeling van de prijsvraag naar de inhoud van de curricula. Voorkomen moet worden dat afgeleide doelstellingen zoals de bevordering van de instroom in de bouwpraktijk en internationalisering de kracht van Archiprix ondermijnen.

<i>Financieel kader</i>	
<i>Huidige exploitatie</i>	<i>0,230</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	<i>0,168</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	<i>0,355</i>
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	<i>0,100</i>

(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW en in miljoenen guldens)

Inleiding

De stichting Praktijkopleidingen Architectuur en Stedebouw (PAS) is in 1995 opgericht op initiatief van de Bond van Nederlandse Architecten (BNA), de Bond van Nederlandse Stedebouwkundigen (BNS), de Technische Universiteit Eindhoven en de Technische Universiteit Delft.

De stichting heeft als doel het verbeteren van de beroepsuitoefening van de Nederlandse architecten en stedebouwkundigen, het verbeteren van de verhouding tussen faculteiten en beroepsbeoefenaren en het tot stand brengen van een kennishuishouding onderwijs en beroepsbeoefening.

De PAS biedt jaarlijks plaats aan 75 deelnemers architectuur en 25 deelnemers stedebouw. In de opleiding bestaat 80% van het programma uit stage, 20% uit onderwijs. Het onderwijsdeel wordt gevormd door de 6 modulen Bouwen en Cultuur, Bouwen en Opdrachtgevers, Bouwen en Economie, Bouwen en Regelgeving, Bouwen en Procesmanagement, Bouwen en Bureau management.

De totale begroting van de PAS bedraagt circa f10 mln per jaar. Het onderwijsministerie heeft een startsubsidie voor de ontwikkelkosten tot en met 1996 ter beschikking gesteld. Aan de Minister van VROM en aan de Staatssecretaris van Cultuur wordt f0.2 mln per jaar gevraagd.

Beoordeling

Het is niet gebruikelijk dat een post-initiële opleiding in aanmerking wil komen voor een meerjarige subsidie uit het Cultuurbudget. Daarom wordt hieronder eerst ingegaan op de plaats van het initiatief in het overheidsbeleid.

In het veld is lang uitgekeken naar een praktijkopleiding die de aansluiting tussen het initiële onderwijs en de beroepspraktijk verbetert. Behalve het onderwijsministerie zijn ook de vakministeries van VROM en Cultuur hierbij betrokken omdat zij door middel van de Wet op de Architectentitel eisen kunnen stellen aan de inhoud van het curriculum.

In opdracht van de toenmalige Rijksbouwmeester is in 1994/1995 een internationaal vergelijkend onderzoek verricht naar het onderwijs voor architectuur en stedebouw. Een van de conclusies was dat het curriculum van de Nederlandse universitaire bouwkunde-opleiding onvoldoende praktijkopleiding bevatte. De Minister van VROM heeft de opleidingen vervolgens gevraagd een verplicht praktijkdeel in het curriculum op te nemen. Tot zover reikt de verantwoordelijkheid van de overheid. De regering heeft immers bepaald dat de eerste fase van het wetenschappelijk onderwijs tot de verantwoordelijkheid van de overheid behoort en dat een tweede fase-opleiding moet worden gefinancierd door het bedrijfsleven.

De Ministers van Cultuur en VROM hebben voor 1996 beide een incidentele subsidie verstrekt. De Raad beschouwt dit als een aanmoedigingssubsidie voor een initiatief dat principieel moet worden gedragen door het bedrijfsleven. Het voorliggende subsidieverzoek betreft een meerjarensubsidie. Dit betekent dat de Raad

bij de beoordeling van het beleidsplan gehouden is aan het beleidskader van de Cultuurnota.

De Raad gaat ervan uit dat de huidige gebrekkige aansluiting tussen onderwijs en beroepspraktijk negatief doorwerkt in de kwaliteit van de gebouwde omgeving. Dit geeft aanleiding om het initiatief te beoordelen op zijn betekenis voor het architectuurklimaat.

Uit het beleidsplan en het gesprek met de instelling blijkt niet dat de culturele betekenis van architectuur en stedenbouw een belangrijke pijler is geweest bij de samenstelling van de modules. Het bestuur van de stichting PAS is van mening dat het aandeel cultuur niet beperkt is tot de module cultuur en bouwen. Vooral nog is echter niet aangetoond dat de aandacht voor de culturele betekenis van architectuur doorwerkt in het totale onderwijsprogramma en niet een op zich zelf staand incident wordt. De verwachting van de Raad is dat de architectuuropleiding vooral gericht zal zijn op management, de stedenbouwopleiding op de beheersing van het proces. Er is bovendien geen vaste volgorde van de modules. Dat is niet bevorderlijk voor het niveau van de eindtermen. De Raad is er niet van overtuigd dat er voldoende onderlinge afstemming van de modules plaatsvindt op basis van een gezamenlijke visie van de hoofddocenten op de culturele betekenis van architectuur en stedenbouw. Een van de doelen van de opleiding is het tot stand brengen van een uitwisseling van kennis tussen de bouwkunde-faculteiten en de beroepsbeoefenaren. Daarom worden de cursisten begeleid door universitaire mentoren. Op dit moment is nog niet aangetoond dat deze aanpak een positief effect heeft op de wisselwerking van praktijkervaring en wetenschappelijke kennis.

De opleiding is in januari 1996 gestart met een van de zes modules. In maart is de tweede module begonnen. De Raad constateert dat het initiatief erg pril is, er is nog geen sprake van een continu draagvlak in de beroepspraktijk.

Conclusie

Gezien de verdeling van verantwoordelijkheden tussen de beroepspraktijk en de rijksoverheid wil de Raad de resultaten over de periode van circa twee jaar afwachten voordat over een eventuele structurele financiële betrokkenheid van het cultuurministerie wordt geadviseerd. De Raad adviseert het subsidieverzoek in de huidige vorm niet te honoreren.

Financieel kader

Huidige exploitatie

Subsidie OCenW peiljaar 1994

Subsidie OCenW peiljaar 1995

Gewenste exploitatie 1997-2000 11,073

Gevraagd subsidie 1997-2000 0,200

*(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW
en in miljoenen guldens)*

Inleiding

De stichting ABC Haarlem is opgericht in 1988. ABC Haarlem verschaft informatie en organiseert presentaties, lezingen, een educatief programma voor het basis- en voortgezet onderwijs. ABC Haarlem vraagt f 240.000 per jaar voor de periode 1997-2000.

Beoordeling

Lokale architectuurcentra als ABC Haarlem tonen aan dat de belangstelling voor architectuur en monumenten bloeit. In de context van het lokale architectuurklimaat is dat een positieve ontwikkeling. Ook in het architectuurbeleid van de rijksoverheid wordt belang gehecht aan lokale initiatieven. Het Nederlands Architectuurinstituut en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg zijn nadrukkelijk ook bedoeld als kenniscentra voor lokale initiatieven. Het Stimuleringsfonds voor Architectuur ondersteunt en stimuleert architectuurprojecten, ook in historische context, en zal in de komende periode explicieter open staan voor lokale initiatieven. De Raad ondersteunt het voornemen van de Staatssecretaris van Cultuur om Architectuur Lokaal, platform voor lokaal architectuurbeleid, een meerjarig subsidie te verlenen. ABC Haarlem heeft al een aantal jaren verdienstelijk gefunctioneerd maar onderscheidt zich te weinig van landelijke culturele instellingen om in aanmerking te komen voor een meerjarige subsidie.

Conclusie

De Raad adviseert het subsidieverzoek niet te honoreren. In het architectuurbeleid en het monumentenbeleid van de rijksoverheid zijn voldoende instellingen aanwezig om initiatieven van ABC Haarlem te ondersteunen voor zover er een landelijk belang aanwezig is. ABC Haarlem wordt verzocht gebruik te maken van deze voorzieningen.

<i>Financieel kader</i>	
<i>Huidige exploitatie</i>	<i>0,250</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	<i>0,005</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	<i>0,365</i>
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	<i>0,240</i>
<i>(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW en in miljoenen guldens)</i>	

Inleiding

Archicenter is in 1992 opgericht op initiatief van de Rotterdamse Kunststichting. Archicenter maakt deel uit van de VVV Rotterdam. Het is een centraal aanspreekpunt voor de verlening van informatie en organisatie van activiteiten op het vlak van architectuurtoerisme.

Archicenter is gedurende de proefperiode van twee jaar financieel ondersteund door het Ministerie van OCenW, het Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam en de Rotterdamse Kunststichting.

Voor de periode 1997-2000 vraagt Archicenter een subsidie van f o.407 mln per jaar.

Beoordeling

Lokale architectuurcentra als Archicenter Rotterdam tonen aan dat de belangstelling voor architectuur en monumenten bloeit. In de context van het lokale architectuurklimaat is dat een positieve ontwikkeling. Ook in het architectuurbeleid van de rijksoverheid wordt belang gehecht aan lokale initiatieven. Het Nederlands Architectuurinstituut en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg zijn nadrukkelijk ook bedoeld als kenniscentra voor lokale initiatieven. Het Stimuleringsfonds voor Architectuur ondersteunt en stimuleert architectuurprojecten en zal in de komende periode explicieter open staan voor lokale initiatieven. De Raad ondersteunt het voornemen van de Staatssecretaris van Cultuur om Architectuur Lokaal, platform voor lokaal architectuurbeleid, een meerjarig subsidie te verlenen.

Incidentele subsidies van het cultuurministerie voor architectuurtoerisme zijn bedoeld voor een afgebakende periode. In de afgelopen periode heeft Archicenter de gelegenheid gekregen zijn bestaansrecht te bewijzen. Activiteiten op het gebied van architectuurtoerisme moeten in principe voldoende inkomsten uit de markt kunnen halen. De functie van Archicenter Rotterdam onderscheidt zich te weinig van landelijke culturele instellingen om in aanmerking te komen voor een meerjarige subsidie.

Conclusie

De Raad adviseert het subsidieverzoek niet te honoreren. In het architectuurbeleid zijn voldoende instellingen aanwezig om initiatieven van Archicenter Rotterdam te ondersteunen voor zover er een landelijk belang aanwezig is. Archicenter Rotterdam wordt verzocht gebruik te maken van deze voorzieningen.

<i>Financieel kader</i>	
<i>Huidige exploitatie</i>	<i>5,259</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	<i>0,606</i>
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	<i>0,090</i>
<i>(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW en in miljoenen guldens)</i>	

Inleiding

De stichting Archivisie; wegwijzer voor architectuur en stedenbouw is in 1983 opgericht. Archivisie is een informatiepunt en organiseert architectuurwandelingen en excursies.

Beoordeling

Lokale architectuurcentra als Archivisie te Amsterdam tonen aan dat de belangstelling voor architectuur en monumenten bloeit. In de context van het lokale architectuurklimaat is dat een positieve ontwikkeling. Ook in het architectuurbeleid van de rijksoverheid wordt belang gehecht aan lokale initiatieven. Het Nederlands Architectuurinstituut en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg zijn nadrukkelijk ook bedoeld als kenniscentra voor lokale initiatieven. Het Stimuleringsfonds voor Architectuur ondersteunt en stimuleert architectuurprojecten, ook in historische context, en zal in de komende periode explicieter open staan voor lokale initiatieven. De Raad ondersteunt het voornemen van de Staatssecretaris van Cultuur om Architectuur Lokaal, platform voor lokaal architectuurbeleid, een meerjarig subsidie te verlenen.

De functie van Archivisie te Amsterdam onderscheidt zich te weinig van landelijke culturele instellingen om in aanmerking te komen voor een meerjarige subsidie.

Conclusie

De Raad adviseert het subsidieverzoek niet te honoreren. In het architectuurbeleid van de rijksoverheid zijn voldoende instellingen aanwezig om initiatieven van Archivisie te ondersteunen voor zover er een landelijk belang aanwezig is. Archivisie wordt verzocht gebruik te maken van deze voorzieningen.

Financieel kader

<i>Huidige exploitatie</i>	<i>0,056</i>
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1994</i>	
<i>Subsidie OCenW peiljaar 1995</i>	
<i>Gewenste exploitatie 1997-2000</i>	<i>0,155</i>
<i>Gevraagd subsidie 1997-2000</i>	<i>0,100</i>

*(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW
en in miljoenen guldens)*

Inleiding

De stichting Emmasingel is opgericht op initiatief van een aantal kunstenaarsinitiatieven in Eindhoven die kunst en cultuur een plek willen geven in De Witte Dame. De gebruikers van het gebouw zijn de Openbare Bibliotheek, de Academie voor Industriële Vormgeving, het European Design Centre en het Philips Corporate Design Centre.

Het subsidieverzoek is bedoeld voor drie projecten in de eerste helft van 1996. Stichting Emmasingel vraagt een eenmalige bijdrage van f 0.25 mln.

Beoordeling

Lokale architectuurinitiatieven als stichting Emmasingel te Eindhoven tonen aan dat de belangstelling voor architectuur en monumenten bloeit. In de context van het lokale architectuurklimaat is dat een positieve ontwikkeling. Ook in het architectuurbeleid van de rijksoverheid wordt belang gehecht aan lokale initiatieven. Het Nederlands Architectuurinstituut en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg zijn nadrukkelijk ook bedoeld als kenniscentra voor lokale initiatieven. Het Stimuleringsfonds voor Architectuur ondersteunt en stimuleert architectuurprojecten en zal in de komende periode explicieter open staan voor lokale initiatieven. De Raad ondersteunt het voornemen van de Staatssecretaris van Cultuur om Architectuur Lokaal, platform voor lokaal architectuurbeleid, een meerjarig subsidie te verlenen.

De functie van de stichting Emmasingel te Eindhoven onderscheidt zich te weinig van bestaande landelijke culturele instellingen om in aanmerking te komen voor een meerjarige subsidie.

Conclusie

De Raad adviseert het subsidieverzoek niet te honoreren. In het architectuurbeleid van de rijksoverheid zijn voldoende instellingen aanwezig om initiatieven van stichting Emmasingel te ondersteunen voor zover er een landelijk belang aanwezig is. Stichting Emmasingel wordt verzocht gebruik te maken van deze voorzieningen.

Financieel kader

Huidige exploitatie

Subsidie OCenW peiljaar 1994

Subsidie OCenW peiljaar 1995

Gewenste exploitatie 1997-2000 0,850

Gevraagd subsidie 1997-2000 0,119

(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW en in miljoenen guldens)

Ned. Instituut voor Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting

0

Inleiding

Het Nederlands Instituut voor Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting vraagt subsidie voor een meerjarig project op het gebied van het cultureel erfgoed. De NIROV- werkgroep PSVA heeft als doel archieven op het gebied van de ruimtelijke ordening (planologie, stedenbouw en volkshuisvesting) te beschermen en het gebruik ervan te stimuleren. In de werkgroep zitten vertegenwoordigers van universitaire onderzoeksinstituten, het Nederlands Architectuurinstituut en instanties werkzaam op het gebied van particuliere archieven en bedrijfsarchieven. De werkgroep wil een reeks monografieën van Nederlandse stedenbouwkundigen uitgeven.

Beoordeling

Initiatieven als de monografieënreeks van het NIROV kunnen bijdragen aan het vergroten van de belangstelling van het publiek voor het werk van Nederlandse stedenbouwkundigen. Het initiatief voor een reeks monografieën voegt echter onvoldoende toe aan de functie van bestaande landelijke culturele instellingen om in aanmerking te komen voor een meerjarige subsidie.

Met het Nederlands Architectuurinstituut en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg is reeds voorzien in de functies van onder meer archief, documentatiecentrum en kenniscentrum. Het Stimuleringsfonds voor Architectuur ondersteunt en stimuleert projecten op het gebied van architectuur en stedenbouw, ook in historische context. Het NIROV wordt verzocht van deze voorzieningen gebruik te maken, zo mogelijk in samenwerking met een uitgever.

Conclusie

De Raad adviseert het subsidieverzoek niet te honoreren.

Financieel kader

Huidige exploitatie

Subsidie OCenW peiljaar 1994

Subsidie OCenW peiljaar 1995

Gewenste exploitatie 1997-2000

Gevraagd subsidie 1997-2000 0,236

(alle gegevens volgens opgave Ministerie van OCenW

en in miljoenen guldens)
